

TEVBE

TEVBENİN TANIMI.....	1
TEVBENİN ŞARTLARI.....	1
ALLAH'IN RAHMETİ ÇOK ENGİNDİR.....	2
YESE KAPILMAYARAK TEVBEMEYE KOŞMALIYIZ.....	2
HATA YAPMA İNSANIN FITRATINDA VARDIR.....	3
GÜNAHLAR TEVBE İLE TEMİZLENMEZSE KÜFRE KAPI ARALAR.....	3
GÜNAHINA TEVBE EDEN ONU İŞLEMEMİŞ GIBIDIR.....	3
TEVBE-İ NASUH NE DEMEKTEDİR?.....	3
TEVBEDEN SINIR YOKTUR.....	4
TEVBE VE İSTİĞFAR MEYELÂN-I ŞERRİ KESER.....	4
TEVBE İMANI İNKİŞAF ETTİRİR.....	4
KULUN TEVBE ETMESİNDEN CENAB-I HAK MEMNUN OLUR.....	4
KİŞİNİN KUSURUNU BİLMESİ GİZLİ BİR TEVBEDİR.....	4
TEVBEDEN ACELE ETMEK.....	5
NAMAZ FİİLİ BİR TEVBEDİR.....	5
Tevbeden Sonra İstikameti Korumak Gerekir.....	5

Tevbenin Tanımı

Hataları itiraf edip pişmanlıkla kıvrılmak, fevt edilen sorumlulukları yerine getirerek, yeniden toparlanıp Cenâb-ı Hakk'a yönelmek şeklinde ilk küçük yorumları ile tanıyacağımız tevbe; hakikat ehlince, **duyguda, düşüncede, tasavvur ve davranışlarda Zât-ı Ulûhiyet'e karşı içine düşülen muhâlefetten kurtulup**, O'nun emirleri ve yasakları zâviyesinden, **yeniden O'nunla muvâfakat ve mutâbakata ulaşma gayretidir**. Tevbe, sırf bir şeyin vicdanda kerih görülmesinden dolayı, o şeye karşı tiksinti duyulması, terk edilmesi değildir. O, Allah'ın sevmediği, istemediği şeylerden -aklın zâhirî nazarında güzel görünse, yararlı olsa da- uzaklaşıp Hakk'a rücû etmektir. (Kalbin Zümrüt Tepeleri-1)

Tevbe kişinin **kendini yenilemesi** ve bir **iç onarımdır**. Yani, saptırıcı düşünce ve davranışlarla bozulan kalbî muvazeneyi, yeniden düzene koyma uğrunda, ferdin, Hak'tan Hakk'a kaçması; daha doğrusu, O'nun gazabından lütfuna, hesabından rahmet ve inayetine sığınmasıdır tevbe.

Tevbeyi, **günah duygusuyla benliğin bir hesaplaşması** şeklinde tarif etmek de mümkündür. Yani nefsin, hayatı sorumsuzca sevk ve idaresine karşı, benlik ve iradenin, yüce dağlar gibi günahın karşısına dikilip ona geçit vermemesidir tevbe.

Günah, insanda şeytanın hâkimiyeti ve nefsin tesiriyle olduğuna göre, tevbe, şeytana karşı duyguların müdafaası ve ruhtaki ahenksizliği, dezarmoniyi düzenleme gayreti demektir.(ÇN, Tevbe)

Tevbenin Şartları

Ferdin, bir kısım iç deformasyonlardan sonra yeniden safvet-i asliyesine dönüp özüyle bütünleşmesi veya sık sık kendini yenilemesi mânâsında tevbe, hemen her mertebesiyle:

1- Gönülden nedâmet etmek, (Aslında, tevbenin özü pişmanlıktır; tevbe etmek, içten nedâmet duyma, hata ve günahlardan dolayı gerçekten pişman olma demektir. (ÜB, Arşı Titreten Çıgıllıklar)

Günah, ruhta bir ızdırap şeklinde duyulmalı, vicdan da o günaha karşı bir nefret, bir tiksinti ve bir ürperti hissetmelidir. Bir insan, işlediği günahlar karşısında hasta olmuyor ve ızdırap çekmiyorsa, alışa geldiği gibi ağzıyla tevbe etse dahi, onun yaptığı tevbe değil, sadece bir merasim ve yararsız bir kaç söz söylemekten ibaret kalır. (FF-2, Müteferrik)

2- Eski hataları ürperti ile hatırlamak,

3- Haksızlıkları gidermek, hakkı tutup kaldırmak, (Kul hakkı varsa onu gidermek, gıybet, haset ve su-i zan edilmişse, onlardan dolayı hakkı geçen insanlara meseleyi anlatıp haklarını helal ettirmek tevbenin mühim bir yanını teşkil eder. (ÜB, Arşî Titreten Çığlıklar)

4- Sorumlulukları yeniden gözden geçirip fevt edilen mükellefiyetleri yerine getirmek,

5- Hata ve inhiraflarla ruhta meydana gelen boşlukları ibadet ü tâat ve gece yamaçlarında seyahatle doldurmak,

6- Ve haslar, haslar üstü haslar itibarıyla, zikr u fikr u şükrün dışında geçen hayat için âh ü enîn edip ağlamak; duygu ve düşüncelerine kasdî olarak mâsivâ bulaşmış olabileceği endişesiyle sarsılıp inlemek.. gibi hususları ihtiva eder.

Hatanın seviyesi ne olursa olsun, tevbe ederken, yeni günah tasavvurlarına karşı pişmanlık ve tiksinti ile inlemeyen, her şeye rağmen bir kere daha istikamet çizgisinin altına düşebileceği endişesiyle ürpermeyen, Hak'tan uzak kalmanın sonucu olarak, içine düştüğü yanlışlık ve inhiraflardan kurtulmak için Hakk'a kulluğa, kullukta samimiyete sığınmayan, tevbe adına yalan söylemiş sayılır... (KZT-1)

Evet, tevbe, böyle erkekçe bir dönüşün adıdır. Aksine her söz yalan, her davranış da bir aldatmacadır. Çünkü günahla fevt edilen şeyler giderilmedikten ve zamanın “günah kare”sindeki boşluk doldurulmadıktan; hislerde ürperti, ruhta ızdırap, gözlerde yaş belirmediğinden sonra, işlenen kötülöklere karşı nedamet duyulduğunu iddia etmek tutarsız ve kabulden uzaktır. (ÇN, Tevbe)

Allah'ın Rahmeti Çok Engindir

Her şeyden önce, Allah'ın rahmeti çok geniştir; O, “Rahmetim her şeyi kuşatmıştır” (A'raf Suresi, 7/156) buyurmakta ve bir kudsî hadiste ilâhî rahmetin her zaman gazabın önünde bulunduğunu ifade etmektedir. Diğer yandan Allah Teala, şirkten başka her şeyi mağfiret edeceğine söz vermiştir (Nisa Suresi, 4/84). (Bilmeyerek küfre ve şirke düşme affolabilir. Ama bir insan bilerek düşünerek -neûzu billâh- küfre ve şirke girerse afv bahis mevzuu değildir. Tabii dönüp yeniden İslâm'a sığınması müstesna... Bir de tevbe etmeyince afv olmayan günahlar vardır ki, bunlar içinde de en başta yine Allah'a şirk koşma gelir. Ondan sonra anaya babaya isyan, hakaret... Allah'a şirk koşmada, Allah hakkını, anaya, babaya isyanda da kul hakkını ihlâl vardır. (FF-2, Müteferrik)

Ötede, şeytanların bile ümit ve beklentiye kapılacağı böyle engin bir rahmete karşı lâkayt kalmak, hatta o rahmetin mevcudiyetini inkâr mânâsına gelecek şekilde ümit hissini yitirip ye'se kapılmak büyük bir günahdır.

Cenab-ı Hak bir kudsî hadiste, “Ey âdemoğlu, Bana dua eder ve Benden affını istersen, günahın ne kadar çok olursa olsun onu affederim. Ey insan, günahların ufukları tutacak kadar çoğalsa ama sen yine istiğfar etsen, onun çokluğuna bakmadan günahlarını bağışlarım. Ey âdemoğlu, dünya dolusu hatayla da olsa bana ortak koşmadan huzuruma gelersen, Ben de dünyayı dolduracak kadar mağfiretle sana muamele ederim.” buyurmuştur. (ÜB, Arşî Titreten Çığlıklar)

Yese Kapılmayarak Tevbeye Koşmalıyız

İnsan, hayatının son dakikasında bile olsa, o tek dakikayı değerlendirip Allah'a dönebilir, O'na yönelip kurtulabilir. Dolayısıyla, endişeleri deşeleyecek hadiseler ve günahlar karşısında ye'se düşmek ve karamsarlığa kapılmak değil,

recâ duygusuyla tevbe ve salih amellere yapışmaktır esas olan. Bir Müslüman, Allah'ın engin rahmeti varken asla ye'se düşmez; Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine teveccüh ederek, yitirdiği şeyleri bulmaya ve kaçırdıklarını telafi etmeye bakar. Evet, sizi korku ve endişeye atan sâikler nelerse onları düşünüp çareler aramanız lazım. Neden korkuyorsunuz veya sizi ye'se doğru iten şeyler nelerdir? "Ben mahvoldum, battım, işim bitti benim; beni kaldırıp partial bir eşya gibi Cehennem'in bir gayyasına savururlar artık!" diye düşünürken, neye binaen bu türlü mülâhazalara dalıyorsunuz? İşte, evvela Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini, merhametinin enginliğini ve O'nun hakkındaki recânızı gözlerinize sağlam bir gözlük gibi geçirmeli; sonra da sizi endişelendiren şeyler nelerse onları tesbit etmeli ve onların çaresini aramalısınız. Gözlerinize hakim olamamak mı korkutuyor sizi? O zaman gözlerinizi haram nazarlardan korumaya bakmalısınız. İki çeneniz arasından dökülen şeyler mi karartıyor ahiretinizi? Öyleyse, dudaklarınızı sadece hayır için açmalısınız. Hevâ ve hevesinize düşkünlüğünüz mü matlaştırıyor akıbetinizi? O halde keyif ve lezzeti helal dairesinde aramalı ve yapıp ettiğiniz her şeye helal vizesi sormalısınız. Yani, korku ve endişeler, sizi sizinle yüzleşmeye sevk etmeli. Kendi hayatınızın muhasebesini yapmalısınız. (ÜB)

Hata Yapma İnsanın Fıtratında Vardır

"Herkes hata işler. Hata işleyenlerin en hayırlıları da tevbe edenlerdir."

Bu hadîs-i şerife dikkat edilecek olursa, hata işlemenin insanın cibilliyetinde var olduğu görülür. Yani insanın tabiatında her zaman onu günaha çekecek bir kısım duygu ve hisler vardır. Aslında bunlar, iyiliklere de esas teşkil etsin diye insanın benliğine yerleştirilmiş nüveler mahiyetinde isti'datlardır. Aktif bir Kur'ân ahlâkıyla bunların hepsinin yüzü hayra ve istikamete çevrilebilir.

İnsanın, günahattan bütün bütün hâlî kalması mümkün değildir. Zaten o, temelde melekler gibi günahattan masun tutulmamıştır. Bu açıdan o her zaman hata işlemekle yüz yüzedir. İnsan için asıl önemli olan, sürçüp düştükten sonra tekrar ayağa kalkmak ve eskisinden daha bir temkinle yoluna devam edebilmektir. İşte, onu meleklerden daha yüksek seviyeye ulaştıracak şey de budur. (FF-2)

Günahlar Tevbe İle Temizlenmezse Küfre Kapı Aralar

Bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler -neûzü billâh- mahall-i îmân olan bâtın-ı kalbe ilişip îmânı zedeler ve îmânın tercümanı olan lisânın zevk-i rûhânîsine ilişip zikirten nefretkârâne uzaklaştırarak sustururlar.¹

Evet, günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra tâ nur-u îmânî çıkarıncaya kadar katılaştırıyor.² Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah istiğfar ile çabuk imha edilmezse, kurt değil, belki küçük bir mânevî yılan olarak kalbi ısırıyor. (ikinci Lem'a)

¹Bkz.: "Kim Benim zikrimden yüz çevirirse kitabımı dinlemez ve Beni anmaktan gaflet ederse, ona dar bir geçim vardır ve Biz onu kıyâmet günü kör olarak diriltir, duruşmaya getiririz." (Tâhâ Sûresi, 20/124) "Kim Rahmânın hikmetlerle dolu ders olarak gönderdiği Kur'ân'ı göz ardı ederse, Biz de ona bir şeytan sardırırız; artık o, ona arkadaş olur." (Zuhruf Sûresi, 43/36)

²Bu anlamda şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: "Kul bir hata yaptığı zaman kalbinde siyah bir iz meydana gelir. Eğer kişi, o hatadan nefsinin uzaklaştırır, af talep eder ve tevbede bulunursa kalbi cilâlanarak (leke silinir). Bilâkis, aynı günahı işlemeye devam ederse, kalbdeki leke artırılır. Hatta bir zaman gelir, kalbi tamamen kaplar. İşte bu durum Cenâb-ı Hakk'ın: "Bilâkis, onların irtikâb edegeldikleri, kalblerini paslandırmıştır." (Mutaffîfîn Sûresi, 83/14) âyetinde zikrettiği pastır." (Bkz.: Tirmizî, *Tefsîru sûre* (83) 1)

Günahına Tevbe Eden Onu İşlememiş Gibidir

التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ، فَإِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا لَمْ يَصْرَهُ ذَنْبُهُ، ثُمَّ تَلَا: {إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ}، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا عَلَامَةُ التَّوْبَةِ؟ قَالَ: التَّدَامَةُ.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: 'Günahtan tam dönen, o günahı hiç işlememiş gibidir; Allah bir kulu sevdiği zaman artık ona günahı zarar vermez.' dedi ve şu meâldeki âyeti okudu: 'Şüphesiz Allah, çokça tevbe edenleri ve tevbe edip tertemiz olanları sever.' (Bakara Suresi, 2/222) Tevbenin alâmeti nedir diye sorulunca da buyurdular ki: 'Gönülden pişmanlıktır'" (el-Kuşeyrî, er-Risâletü'l-Kuşeyriyye s.168)

Tevbe-i Nasuh Ne Demektir?

Tevbe-i Nasûh, "hüsn-ü niyet, hulûs-u kalb ve hayır mülâhazasıyla, ferдин kendi adına ve tabiî seviyesine göre, hâlis, ciddî, yürekten tevbede bulunması, dolayısıyla da başkalarına, tıpkı nasihat ediyor gibi hüsn-ü misâl teşkil etmesi" mânâlarına gelir ki, Kur'ân-ı Kerîm'de, gerçek tevbeden söz edilirken: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا** "Ey iman edenler, Allah'a tevbe-i nasûhla teveccüh edin." (Tahrim Suresi, 66/8) buyrulur böyle bir tevbeyle işâret edilmektedir. (AGT-4)

Tevbede Sınır Yoktur

Evet insan ne kadar günah işlerse işlesin ve tevbesi hangi sayıya varırsa varsın mutlaka yine tevbe etmelidir. Bu ifadeler kesinlikle işlenen günahı hafife alma ma'nâsına gelmez; belki tevbenin lüzumunu ve önemini işâretler.

Peygamber Efendimiz (s.a.s), "Sizden biriniz islâmını (Allah'a karşı kulluğunu) samimiyetle, iyi yaptığı zamanda işlediği her bir iyilik, kendisi için on katı ile.. tâ yedi yüz katına kadar (fazlasıyla) yazılır. İşlediği her bir kötülük ise kendisine misliyle yazılır." buyurur; bir Sahabi, Efendimiz'e gelir ve şöyle bir soru sorar: "Herhangi birimiz günah işlediğinde ne olur?" Allah Resûlü: "İşlediği günah, günah defterine yazılır." buyururlar. Sahabi: "O günahtan istiğfar edip tevbe ederse, ne olur?" der. Allah Resûlü: "Bağışlanır ve tevbesi kabul edilir." Sahabi: "Sonra tekrar günah işlerse ne olur?" Allah Resûlü: "Tekrar yazılır." Sahabi: "Peki tekrar tevbeyle dönerse?" Allah Resûlü: "Tekrar bağışlanır." Sahabi: "Tekrar dönerse?" Allah Resûlü sonunda şöyle der: "Allah onu tekrar bağışlar ve tevbesini kabul eder. Siz (istiğfardan) usanmadıkça Allah da (mağfiretten) usanmaz." hadisleri bize bu mevzuda değişik ufuklar açmaktadır. (FF-2)

Tevbe ve İstiğfar Meyelân-ı Şerri Keser

Ey insan! Senin elinde gâyet zayıf, fakat seyyiâtta ve tahribatta eli gâyet uzun ve hasenatta eli gâyet kısa, cüz-ü ihtiyârî namında bir irâden var. O irâdenin bir eline duayı ver ki, silsile-i hasenatın bir meyvesi olan cennete eli yetişsin ve bir çiçeği olan saadet-i ebediyeye eli uzansın. Diğer eline istiğfarı ver ki, onun eli seyyiâtta kısalsın ve o şecere-i mel'unenin bir meyvesi olan zakkum-u cehenneme yetişmesin. Demek; dua ve tevekkül, meyelân-ı hayra büyük bir kuvvet verdiği gibi; istiğfar ve tevbe dahi, meyelân-ı şerri keser, tecavüzatını kırar. (26. Söz)

Tevbe İmanı İnkişaf Ettirir

Ey hasta kardeşler! Siz gayet nâfi' ve her derde deva ve hakikî lezzetli

kudsî bir tiryak isterseniz, îmânınızı inkişâf ettiriniz. Yani tevbe ve istiğfar ile ve namaz ve ubûdiyetle, o tiryak-ı kudsî olan îmânı ve îmândan gelen ilâcı istimâl ediniz.

Îmân ilâcı ise, ferâizi mümkün oldukça yerine getirmekle tesirini gösteriyor. Gaflet ve sefâhet ve hevesat-ı nefsanîye ve lehviyat-ı gayr-i meşrûa, o tiryakın tesirini men eder. Hastalık mâdem gafleti kaldırıyor, iştihayı kesiyor, gayr-i meşrû keyiflere gitmeye mâni oluyor; ondan istifâde ediniz. Hakikî îmânın kudsî ilâçlarından ve nurlarından tevbe ve istiğfar ile, duâ ve niyaz ile istimâl ediniz. (25. Lem'a)

Kulun Tevbe Etmesinden Cenab-ı Hak Memnun Olur

Tevbe şaşmışlıktan, yoldan çıkmışlıktan sonra, tekrar dönüp-gelip sahibini bulmadır. Onun içindir ki; Efendimiz Buhari ve Müslim'deki bir hadislerinde bu dönüşü şu şekilde anlatmaktadır: *"Allah kulunun tevbesinden sonsuz derecede memnun ve mesrûr olur. Şöyle ki, bir insan çölde yolculuk yapıyor. Bütün azığı, eşyası ve suyu üzerinde olan devesi onu bırakıp kaçıyor. Adam sağa-sola koşuşup devesini arıyor; fakat sonunda yorgun ve ümitsiz bir halde bir ağacın altında uyuya kalıyor. Gözlerini açtığında bir de ne görsün; devesi, üzerindeki eşyasıyla beraber başucunda durmaktadır. Adam sevincinden öyle hale geliyor ki, Cenab-ı Hakk'a şükrederken yanlışlıkla, "Ben Senin rabbin, Sen de benim kulumsun" diyor. İşte tevbe eden kulu karşısında Cenab-ı Hakk'ın ferahı bu adaminkinden daha fazladır."*

Elbette ki Hadiste geçen "ferah" tabirini, bizim anladığımız manâda ve bizim ölçülerimiz içinde Cenab-ı Hakk'a izafe ve isnad edemeyiz. O'nun ferahı istiğna-ı mutlakına uygun bir ferah-ı mukaddestir ki, biz onun keyfiyetini idrakten aciziz. Bununla beraber, kulun tevbesi, Cenab-ı Hakk'ı işte bu şekilde memnun etmektedir. Ve bizim için mühim olan da bu manâyı anlamaktır.

Kişinin Kusurunu Bilmesi Gizli Bir Tevbedir

Sû-i huluk ve fena haslet eseri gösterilmezse.. ve gıybet gibi şeylerle ve muktezasıyla amel edilmezse, kusurunu da anlasa zarar vermez. Madem ihtiyâr senin elinde değil, vazgeçemiyorsun. Senin mânevî bir nedamet, gizli bir tevbe ve zımnî bir istiğfar hükmünde olan kusurunu bilmen ve o haslette haksız olduğunu anlamaman, onun şerrinden seni kurtarır. (22. Mektup)

Tevbede Acele Etmek

İnsan hayatında ömrü en az, en kısa olması gereken bir şey varsa, o da hata ve günahlar olmalıdır. Şu da kat'iyen unutulmamalıdır ki, insan işlediği bir hatayı hemen tevbe ile izale etmezse, bu ikinci bir hata ve günaha davetiye çıkarmak gibi olur ki, bu durum, zamanla insanın kalbî ve rûhî hayatını mahvedebilir.

Günah, insanı ele veren bir kuyruk gibidir. Zaten Arapça'da hem günah hem de kuyruk "ZNB" harfleriyle ifade edilir. İşte insan bu kuyruğu koparıp atmalı ve tevbe ile kuyruklu varlıklardan ayrı olduğunu haykırmalıdır... (FF-2)

Namaz Fiili Bir Tevbedir

Namaz, insanda gerçek mânâda bir tevbe şuuru meydana getirir. Her ne kadar insan, günde beş defa kavî olarak tevbe etmese bile, onun kılmış olduğu namazlar, fiilî bir tevbe yerine geçmektedir. Kaldı ki, namazda okunan evrad u ezkarda, tevbe-istiğfar mânâsı taşıyan birçok dua ve ayetler vardır. (Prizma-3)

Tevbeden Sonra İstikameti Korumak Gerekir

Tevbe bir fazilet yemini, onda sebat ise bir yiğitlik ve irâde işidir. Usûlünce tevbe edip sebat edenin şehitler mertebesinde olduğunu Hz. Seyyidü'l-evvâbîn söylüyor. (Ed-Deylemi, el-Müsned, 2/76) Tabîî sürekli tevbe ettiği halde, bir türlü günah ve inhiraflardan kurtulamayanın tevbe ve istiğfârının, tevvâbların, evvâbların yöneldikleri kapıyla alay olduğunu da...(ed-Deylemî, el-Müsned 2/77.) (KZT-1)

Özet

1- Hata ve günahların büyüklüğüne bakmadan Allah'ın engin rahmetine sığınılmalıdır.

2- Asla ümitsizliğe düşmemeli ve tevbe etmenin önemine inanmalıyız.

3- Günaha hayat hakkı tanımadan onu hemen tevbe ve istiğfarla temizlemeliyiz.

4- Tevbede asıl olan, gönülden duyulan pişmanlık ve nedamettir.

5- Tevbeden sonra istikameti koruma adına gayret göstermeliyiz.

Kavramlar: İstiğfar, pişmanlık, nedamet, Rahmet-i İlahi, ye'se düşmeme, meyelân-ı hayır, meyelân-ı şer, istikamet, kuyruk, tevbe-i nasuh, iç onarım, erkekçe dönüş.

KURAN-I KERİM'DE TEVBE.....	2
HZ. ADEM (A.S)'İN TEVBESİ.....	2
ELMALILI HAMDİ YAZIR'DA İLGİLİ AYETLERİN TEFSİRİ:.....	3
KUR'AN-I KERİM'DE TEVBE İLE İLGİLİ BAZI AYETLER:.....	5
TEVBE GÜNÂHLARIN İZİNİ SILER:.....	7
TEVBE CEZAYI SAVAR:.....	8
RİSALE-İ NUR'DA TEVBE İLE İLGİLİ BAZI YERLER:.....	9
İKİNCİ LEM'A.....	9
BİRİNCİ NÜKTE.....	10
HADİS-İ ŞERİFLERDE TEVBE.....	14
PIRLANTADA TEVBE.....	18
12.03.2007 TARİHLİ "BIRAKMA BENİ ALLAHIM!.." İSİMLİ BAMTELİ.....	18
TEVBE, İNÂBE VE EVBE.....	18
TEVBE.....	23
TEVBE-İ NASUH NEDİR?.....	26
TEVBE KAPISI VE ÜMİT.....	32
HAKİKİ TEVBE.....	35
HİZMETE AIT SIRLARI FÂŞ ETMENİN HÜKMÜ.....	37
SORU: TEVBE ETMEK, SADECE BAZI KELİMELERİ SÖYLEMEKLE Mİ OLUR; YOKSA, TEVBE MAKSADIYLA NAMAZ KILMAK, KUR'AN OKUMAK VE BİR İSTİĞFAR DUASI YAPMAK DA SÖZ KONUSU MUDUR?.....	37
ARŞ'İ TITRETEK ÇİĞLİKLER.....	39
TEVBE İLE NAMAZ ARASINDAKİ İRTİBAT.....	40
TEVBENİN KABZ HALİNİ BAST HALİNE DÖNÜŞTÜRMESEL.....	42
AFVEDİLMEMEYEN GÜNAH.....	43
TEVBE ETMENİN SINIRI VAR MIDIR?.....	43
TEVBE İLE GÜNAH ÖNCESİ MANEVİ HÂLİ AŞMA.....	44
GÜNAHLAR TEVBE İLE TEMİZLENMELİDİR:.....	45
SORU: GÜNAHLAR KARŞISINDA NASIL BİR TAVİR TAKINMALIYIZ?.....	46
İSLÂM'DA TEVBE -2 NİHAT DALGIN.....	48
Manevî Kirlerden Arınma Yolu: Tövbe Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI.....	60

KURAN-I KERİM'DE TEVBE

HZ. ADEM (a.s)'İN TEVBESİ

**{ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى
 وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ } { وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ
 الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا
 مِنَ الظَّالِمِينَ } { فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ**

وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ
إِلَىٰ جِينٍ { فَتَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ
الرَّحِيمُ } قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ
تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ { وَالَّذِينَ كَفَرُوا
وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ }¹

MEALİ

34 – O vakit meleklerle: “Âdem’e secde edin!” dedik. İblis dışındaki bütün melekler secde ettiler. İblis bunu yapmadı, kibrine yediremedi ve kâfirlerden oldu.

35 – Ve dedik ki: “Âdem! Eşinle birlikte cennete yerleşin, oradaki nimetlerden istediğiniz şekilde bol bol yiyin, sadece şu ağaca yaklaşmayın. Böyle yaparsanız zalimlerden olursunuz.”

36 – Derken Şeytan onların ayaklarını kaydırarak içinde buldukları nimet yurdundan çıkardı. Biz de: “Haydi, dedik, birbirinize düşman olarak yeryüzüne inin! Siz orada belirli bir süre ikamet edip yararlanacaksınız.”

37 – Büyük pişmanlık duyan Âdem, Rabbinden birtakım kelimeler öğrenip onlara göre hareket etti. Rabbine yalvardı. Allah da tövbesini kabul etti. Zaten O tövbeyi kabul eder, merhameti boldur.

Allah insanın dünyadaki çilesini geçici kılmıştır. Halife olmak üzere yaratılan Âdem’in fitratından ilim gücü yok edilmemiştir. Vuku bulan zelle henüz tabiat (huy) haline gelmemiştir. Onun için bu musîbetten hemen sonra, bu yaratılışıyla Rabbine döndü ve O’nun kendisine bazı kelimeler telkin ettiğini sezdi, o kelimeleri alıp onlarla amel etti. Bu kelimeler 7,23’de bildirilmiştir.

38-39 – Dedik ki: “İnin oradan hepiniz! Artık ne zaman Ben’den size doğru yolu gösteren rehber gelir de kim ona uyarsa, onlara hiç bir korku olmayacak, hiç üzülmeyecekler de. İnkâr edip âyetlerimizi yalan sayanlar ise cehennemliktirler, hem de orada ebedî kalacaklardır.”

ELMALILI HAMDİ YAZIR’DA İLGİLİ AYETLERİN TEFSİRİ:

37. Ayet: Nitekim bu emir verildi ve verilir verilmez, Âdem de Rabbinden derhal birkaç kelime aldı. Burada "bizden" buyurulmuyor da "Rabb'inden" buyuruluyor. Çünkü inme emriyle beraber Âdem hitap mevkiinden (ikinci şahıslıktan), gıyaba (üçüncü şahıslığa) inmiş bulunuyordu. Fakat halife olmak üzere takdir buyurulan Âdem’in fitratından, ilim ve isim güçleri yok edilmemiş idi. Vuku bulan hata, henüz tabiat (huy) olmamış idi. Bu felaket

¹ Bakara 2/34-39

üzerine derhal Âdem bu yaratılışıyla Rabbine döndü ve ondan kendisine bazı kelimelerin telkin edilmekte olduğunu anladı ve o kelimeleri karşılayıp aldı, kabul etti ve onlarla amel etti. Çünkü "telakkî" kelimesi, "lika"dan alınmış olarak, karşılayıp almak ve aldığına sarılmaktır. Âdem'e bunlar, "tasavvur" dediğimiz lisana ait suret ile karışmış, vekaletle özgü bir ilim altında keşfi bir ilim, bir hakiki şuur anlatıyorlardı. Bu kelimeler nelerdi? A'râf sûresinde gelecek olan "(Âdem ve eşi) dediler:

**قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ
الْخَاسِرِينَ**

"Rabbimiz, biz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, muhakkak ziyana uğrayanlardan oluruz." (A'râf, 7/23) kelimeleri idi.

(A'râf, 7/23) TEFSİRİ:

Bu azarlamağa karşı Âdem ve Havva bakınız ne dediler: Ey Rabbiniz, biz nefsimize zulm ettik, kendimize yazık ettik. Ve eğer sen bize mağfiret ve rahmet etmezsen, hüsrana uğrayanlardan olacağımız şüphesizdir, dediler. Derhal durumu anlayıp hatalarını itiraf ve tevbe ve istiğfara teşebbüs ederek ilâhî rahmete sığındılar ki, bu yalvarış kelimeleri Bakara Sûresi'nde "Âdem Rabbinden birtakım kelimeler aldı (tevbe etti) bunun üzerine (Allah)

Onun tevbesini kabul etti." (Bakara, 2/37) âyetinde işaret olunan kelimelerdir. İlâhî suale karşı İblis'in sözü geçen cevabıyla, Âdem ve Havva'nın bu cevaplarını mukayese etmeli (karşılaştırmalı) de bu kelimelerin derhal Âdem'in kalbine gelmesi ne büyük ilâhî bir lütuf olduğunu ve Âdem'in mizacı ile İblis'in içyüzü arasında ne büyük bir fark bulunduğunu anlamalı ki, İblis'in ateş ve çamur kıyaslamasındaki cehaletinin sırrı bu noktada açıkça görülmektedir. Denilmiştir ki, Âdem beş şey ile bahtiyar (mutlu) oldu. Emre karşı gelmeyi itiraf etmek, pişmanlık duymak, nefsinin kötülüklerini, tevbeyle teşebbüs etmek ve rahmetten ümidi kesmemek, İblis de beş şeyle bedbaht (mutsuz) oldu. Günahını kabul etmedi, pişmanlık duymadı, kendini kınamayıp azgınlığını Allah'a bağladı ve rahmetten ümidini kesti. Bununla beraber ilâhî emir ve yasaklara karşı gelmekle işlenen herhangi bir günah affedilmiş bile olsa, günahı işleyeni nezâhet-i mutlaka (mutlak temizlik) mertebesinden indirmeğe sebep olacak demektir.

Düşünülecek olursa bunların hepsi, âyette aynı mânânın ifadesine dayanmaktadır ki, bu da ilk yaratılış gereği bütün varlığıyla Allah Teâlâ'ya yönelmek ve O'nun ârızalar ile kesintiye uğrayan rahmet ve lütfunu, öfke ve dalaletten uzak olarak tekrar celbetmek için

iman akdini yenilemek suretiyle, kalb ile, söz ile ve fiille tevbe etmeye ve kurtuluşa dönmektir. Ve bunda dinin aslı yer almıştır.

Bizim dünyada din ve imanımız, ilk yaratılışta takdir edilmiş olan rahmete ve iman akdine nazaran bir tevbe ve bir rücu' (dönüş) mânâsındadır. Ve insana mahsus saadet, günahları kendisine huy edinmemek için daima tevbe ve istiğfar üzere bulunmaktadır. İnsanı ümitsizlendirecek şey, farzedelim vaki olan bir günah değil, günahıta ısrar etmek ve tevbeyi unutarak şeytana uymayı huy edinmektir.

İnsan Allah'ına, fitratına iftira etmemeli, şeytana ve şeytanlığa karşı mücadele etmelidir. Nitekim Hz. Âdem, hatanın neticesi olarak yeryüzüne çıkınca, Allah'ın lütfuyla kendini topladı ve yaratılışı gereği aldığı kelimelerle amel etti, kusurunu itiraf ile imanını arz etti ve: "Ya Rab, beni kendime bırakma!..." diye yine hilafetini yalvararak istedi de Rabbi de ona tekrar rahmetiyle iltifat etti, tevbesini kabul etti. Zira senin Rabbin olan Allah, tevbeleri kabul eden, merhamet edendir ve hem tevbeleri kabul eden ve merhametli olan O'dur. O, o kadar merhametli bir Allah'dır ki, kulunu bir kere terkedivermekle ilelebed terkedivermez. Kulu dönüp tevbe ettikçe, İblis gibi ısrar etmedikçe yine bakar, yine bakar, sonsuz olarak bakar, bir oldu, iki oldu, nihayet üç oldu, "yetiştir artık" demez, sayısız olarak döner bakar, çünkü Rahim (çok merhametli)'dir.

Tevbe, esasen rücu' etmek, geçmiş asla dönmek demektir. Şu halde kula nisbet edildiği zaman geçici olan günah halini bırakıp, aslî olan düzgün haline dönmek demek olur. Allah'a nisbet edildiği zaman da geçici olan öfke nazarından, aslî olan rahmet nazarına dönmek mânâsını ifade eder. Bunun için tevbenin şer'î mânâsı, kulun günahını itiraf ve ondan pişmanlık duyup, bir daha yapmamağa azmetmesi, Allah'ın da bu tevbeyle kabul ile günahı mağfiret etmesi diye açıklanır.

KUR'AN-I KERİM'DE TEVBE İLE İLGİLİ BAZI AYETLER:

{**إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ**}²

•Allah tövbe ile kendisine dönenleri sever, temizlenenleri de sever

{**الَّذِينَ يَخْمَلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ**}³

² Bakara 2/222

³ Gâfir 40/7

Arşı taşıyan, bir de onun çevresinde bulunan melekler devamlı olarak Rab'lerini zikir ve O'na hamd ederler. O'na gerçekten inanır ve müminler için şöylece af dileyip dua ederler: "Ey Ulu Rabbimiz, senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır! O halde tövbe edenleri ve Senin yoluna tâbi olanları, affet ve onları cehennem azabından koru!

{يُصَاعَفُ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَاتًا} {إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا} ⁴

Kıyamette, o büyük duruşma gününde onun cezası katmerli olur ve azapta, zillet içinde ebedî kalır. Ancak şu var ki dönüş yapıp iman edenler güzel ve makbul işler işleyenler bundan müstesnadır. Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir. Çünkü Allah gafurdur, rahîmdir (çok affedicidir, merhamet ve ihsanı boldur).

{وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِزْتِهَاءِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطُّفُلِ الَّذِينَ لَمْ يَطْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ} ⁵

Mümin kadınlara da bakışlarını kısımlarını ve edep yerlerini açmaktan ve gınahtan korumalarını söyle. Yine söyle ki mecburen görünen kısımları müstesna olmak üzere, zinetlerini teşhir etmesinler. Başörtülerini yakalarının üzerini kapatacak şekilde örtsünler. Zinet takılan yerlerini kocaları, babaları, kocalarının babaları, oğulları, üvey oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, mümin kadınlar, ellerinin altında bulunanlar (köleler), erkeklikten kesilip kadınlara ihtiyaç duymayan hizmetçileri veya henüz kadınların mahrem yerlerini anlamayan çocuklar dışında kimseye göstermesinler.

Saklı zinetlerine dikkat çekmek için, ayaklarını da vurmasınlar. Ey müminler! Hepiniz toptan Allah'a tövbe ediniz ki felaha eresiniz!

⁴ Furkan 25/69-70

⁵ Nur 24/31

{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَن يُكَفِّرَ عَنْكُم سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا آتِنَا لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ }⁶

Ey iman edenler! Samimî ve kesin bir dönüşle Allah'a tövbe ediniz! Böyle yaparsanız Rabbinizin sizin günahlarınızı affedeceğini, sizi içinden ırmaklar akan cennetlere yerleştireceğini umabilirsiniz. O gün Allah, Peygamberini ve onun beraberindeki müminleri utandırmaz. Onların nûru, önlerinden ve sağ taraflarından sür'atle ilerler. Şöyle derler onlar: “Ey Kerim Rabbimiz! Nûrumuzu daha da artır, tamamına erdir, kusurlarımızı affet, çünkü Sen her şeye kadirsin.”

İnsan işlediği günahlardan ötürü ıstırab çekmiyorsa, alışkanlık icabı diliyle tevbe etse dahi, onun yaptığı tövbe değil sadece bir merasim veya faydasız bir kaç söz söylemekten ibaret kalır. Tövbe vicdanın duyduğu nedamettir. Kur'an'da ve hadislerde tövbeyi en iyi şekilde dile getirmek için pek güzel ifadeler bize öğretilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) tövbe edecek olanın iki rekat namazdan sonra söyleyeceği değişik dualar bildirmiştir.

Hız. Ali (r.a.) bedevînin birinin istiğfar kelimelerini çabuk çabuk tekrarladığını işitince “Bu sahte bir tövbe!” dedi. Bedevî “Peki gerçek tövbe nasıl olur?” deyince: “Tövbenin sahîh olması için şu 6 şart vardır:

- a- Yaptığına pişman olman.
- b- Gaflet ettiğin farzları yerine getirmen.
- c- Gasbettiğin hak varsa onu iade etmen.
- d- Eziyet ettiğin kimselerden özür dilemen.
- e- İşlediğin günahı tekrar işlememeye azmetmen.

f- Günahı zevk aldığın gibi Allah'a itaat ederken de zevk alman.” (Yazır, Zemahşerî, ilgili âyetin tefsirinde.)

Bir de “tevbe” sözcüğüne “nasûh” kelimesi ilave edilerek “*tevbe-i nasûh*” şeklinde kullanılır ki, o da, bir tevcihe göre, “en hâlis, en sâfi, en içten” anlamına, diğer bir tevcihe göre de, “yırıtığı, söküğü dikip kapayan, bozulanı ıslah eden ve hiçbir gedik bırakmayacak şekilde onaran tevbe” mânâsına gelir. Yukarıdaki hususların bütünü bir nazara alınca “*tevbe-i nasûh*”; “hüsn-ü niyet, hulûs-u kalb ve hayır mülâhazasıyla, ferdin kendi adına ve tabîî seviyesine göre, hâlis, ciddî, yürekten tevbede bulunması, dolayısıyla da başkalarına, tıpkı nasihat ediyor gibi hüsn-ü misâl teşkil etmesi” mânâlarına gelir ki, Kur'an-ı Kerim'de, gerçek tevbeden söz edilirken: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً**

⁶ Tahrîm 66/8.

نُصُوحًا “*Ey iman edenler, Allah’a tevbe-i nasûhla teveccüh edin.*”⁷ buyrulurak böyle bir tevbeye işâret edilmektedir.

Tevbe Günâhların İzini Siler:

{ فَاسْتَعِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ } { وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ } { وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَرُفْعًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبَنَّ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ }⁸

Öyleyse ey Resulüm, sen beraberinde olup tövbe edenlerle birlikte, sana nasıl emredilmişse öyle dosdoğru hareket et.

Aşırı gitmeyin. Çünkü O, yaptığımız her şeyi görmekte olup işlerinizin karşılığını da size verecektir. Bir de sakın zulmedenlere meyletmeyin, sempati duymayın. Yoksa size ateş dokunur. Aslında sizin Allah’tan başka yardımcınız yoktur. Sonra O’ndan da yardım görmezsiniz. Gündüzün iki tarafında, gecenin gündüze yakın saatlerinde namaz kıl. Zira böyle güzel işler, insandan uzak olmayan günahları silip giderir. Bu, düşünen ve ibret alanlara bir nasihattir.

Tevbe Cezayı Savar:

{ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ }⁹

Oysa sen aralarında bulunduğun, (vefatından sonra da senin izinde gidip Sünnet’ine tâbi oldukları) müddetçe Allah onlara azap edecek (onları toptan imha edecek) değildir. Bir de, (sen aralarında olmasan bile,) yaptıklarına pişmanlık duyup günahlarının bağışlanmasını diledikleri sürece de Allah onlara (aynı şekilde) azap edecek değildir.

⁷ Tahrîm sûresi, 66/8.

⁸ Hud 11/114

⁹ Enfal 8/33

Bu âyet, bir toplum İslâm'ı samimi ve şuurlu bir şekilde uygulamaya ve hayatını ona göre tanzime devam ettiği, takva dairesinde kalıp, hata ve günahlarından dolayı da sürekli istiğfar halinde bulunduğu sürece, Cenab-ı Allah'ın onların üzerine bir azap göndermeyeceğini beyan buyurmaktadır.

{ وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ } { وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ }¹⁰

O'dur ki kullarının tövbesini kabul eder, günahlarını affeder. Hem sizin bütün yaptıklarınızı da bilir. Hem iman edip makbul ve güzel işler yapanların dualarına karşılık verir, hatta lütuf ve ihsanından onların ödülleri artırır. Kâfirlere ise şiddetli bir azap vardır.

{ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَعَفُورٌ رَحِيمٌ }¹¹

Bundan sonra şunu bil ki: Rabbin, cahillik sebebiyle fenalık yapan, peşinden tövbe edip halini ve işini düzeltenleri bağışlar. Rabbin, onların bu hallerinden sonra elbette gafur ve rahîm olduğunu gösterir.

Bu âyette cehaletle kötülük yaptıktan sonra ondan dönüp uslananları Allah'ın affedeceği bildirilmektedir. Uygun olmayan her şeye kötülük denilir. Bu âyette kullanılan cehalet kelimesi, bilmezlik anlamına geldiği gibi, şehvanî hislerine kapılarak düşünmeden hareket etmek anlamına da gelir ve âyette bu anlamda kullanılmıştır. Yani düşünmeden, kaprislerine kapılarak kötülük yapıp, bizim tabirimizle şeytâna uyup sonra kötülükten vazgeçen, uslanan kimseleri Allah'ın bağışlayacağı anlatılmaktadır. Çünkü Allah, çok bağışlayan, çok acıyandır.

{ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا } { وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا }¹²

Allah'ın kabulünü vaad buyurduğu tövbe, kötülüğü ancak cahillik sebebiyle işleyip, sonra da çabucak vazgeçerek günahattan dönüş yapacak olanların tövbesidir. İşte Allah'ın, tövbelerini kabul edeceği kimseler bunlardır. Allah alîm ve hakîmdir (herkesin içini dışını hakkıyla bilir, tam hüküm ve hikmet sahibidir).

¹⁰ Şura 42/25-26

¹¹ Nahl 16/119

¹² Nisa 17-18.

Yoksa makbul tövbe, kötülükleri yapıp edip de sonra kendilerinden birine ölüm gelip çattığında: “İşte ben şimdi tövbe ettim.” diyenlerin tövbesi değil. Kâfir olarak ölen kimselerin tövbesi de değil. İşte öylesi kimselere, çok acı veren bir azap hazırladık.

Tövbenin makbul olmasına dair âyet ve hadisleri bir arada değerlendiren müfessirlerin vardıkları sonuç şudur: Can çekişme durumundan önce, henüz hayattan ümitsiz değil iken küfürden tövbe ile iman etmek geçerlidir. Fakat can çekişme halinde hayattan ümit kesme durumunda küfürden tövbe ve iman etmek geçerli değildir. İman ettikten sonra iyi işler yapabilecek bir zaman bulunmalıdır.

RİSALE-İ NUR'DA TEVBE İLE İLGİLİ BAZI YERLER:

İkinci Lem'a

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ¹³
إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

Sabır kahramanı Hazreti Eyyûb (aleyhisselâm)'ın şu münâcâtı, hem mücerreb, hem tesirlidir.¹⁴ Fakat âyetten iktibas sûretinde bizler münâcâtımızda **رَبِّ إِنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ**¹⁵ demeliyiz.

Hazreti Eyyûb (aleyhisselâm)'ın meşhur kıssasının hülâsası şudur ki:¹⁶

Pek çok yara bere içinde epey müddet kaldığı hâlde, o hastalığın azîm mükâfâtını düşünerek kemâl-i sabırla tahammül edip kalmış. Sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar, kalbine ve diline iliştiği zaman, zikir ve mârifet-i ilâhiyenin mahalleri olan kalb ve lisânına iliştikleri için,¹⁷ o vazife-i ubûdiyete hâlel gelir düşüncesiyle kendi istirahati için değil, belki ubûdiyet-i ilâhiye için demiş: “*Ya Rab! Zarar bana dokundu, lisânen zikrime ve kalben ubûdiyetime hâlel veriyor.*” diye münâcât edip, Cenâb-ı Hak o hâlis ve sâfi, garazsız, lillâh için o münâcâtı gayet hârika bir sûrette kabul etmiş. Kemâl-i âfiyetini ihsân edip envâ-ı merhametine mazhar eylemiş.¹⁸

¹³ “Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın.” diye niyaz etmişti.” (Enbiyâ sûresi, 21/83)

¹⁴ Allah Teâlâ, duanın yer aldığı âyet-i kerîmenin hemen ardından, Hz. Eyyûb'un (aleyhisselâm) duasını kabul buyurduğunu beyan etmektedir. (Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/84)

¹⁵ Yâ Rabbî, bu dert bana iyice dokundu. Sen merhametlilerin en merhametli olanısın.
¹⁶ Kıssanın teferruatlı hâli için bkz.: İbnü'l-Mübârek, *ez-Zühd* s.49; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 17/71-72, 23/165-166; İbni Hacer, *Fethu'l-bârî* 6/421.

¹⁷ Bkz.: İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih* 1/98-100.

¹⁸ “Biz de onun duasını kabul buyurup katımızdan bir lütuf ve ibadet edenlere bir ders olmak üzere, hastalığını iyileştirmiş, kendisine aile ve dostlarını bir misliyle beraber vermiştik.” (Enbiyâ sûresi, 21/84) “Eyyûb'a: “Ayağını yere vur! dedik, İşte sana kullanıp yıkanacağın ve içeceğin soğuk bir su!” Nezdimizden bir rahmet ve sağduyu sahiplerine bir ibret olmak üzere ona; ailesini, çevresini ve onların bir mislini lutfettik.” (Sâd sûresi, 38/42-43)

İşte bu Lem’ada “Beş Nükte” var.

Birinci Nükte

Hazreti Eyyûb (aleyhisselâm)’ın zâhirî yara hastalıklarının mukâbili bizim bâtinî ve rûhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazreti Eyyûb’dan daha ziyâde yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. *Çünkü, işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüpheler, kalb ve rûhumuza yaralar açar.*

Hazreti Eyyûb (aleyhisselâm)’ın yaraları, kısacık hayat-ı dünyeviyesini tehdit ediyordu. *Bizim mânevî yaralarımız, pek uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münâcât-ı Eyyûbiye’ye, o hazretten bin defa daha ziyâde muhtacız.*

Bâhusus, nasıl ki o hazretin yaralarından neş’et eden kurtlar, kalb ve lisânına ilişmişler; *öyle de, bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler –neûzü billâh– mahall-i îmân olan bâtin-ı kalbe ilişip îmânı zedeler ve îmânın tercümanı olan lisânın zevk-i rûhânîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar.*¹⁹

Evet günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra tâ nur-u îmânî çıkarıncaya kadar katılaştırıyor.²⁰ *Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah istiğfar ile çabuk imha edilmezse,²¹ kurt değil, belki küçük bir mânevî yılan olarak kalbi ısırıyor.*

Meselâ, utandıracak bir günahı gizli işleyen bir adam, başkasının itilâından çok hicap ettiği zaman, melâike ve rûhâniyâtın vücudu ona çok ağır geliyor. Küçük bir emâre ile onları inkâr etmek arzu ediyor.

Hem meselâ, cehennem azâbını intâc eden büyük bir günahı işleyen bir adam, cehennem tehdidâtını işittikçe istiğfar ile ona karşı siper almazsa, bütün rûhuyla

Ayrıca bir gün Cenâb-ı Hak, Hz. Eyyûb (aleyhisselâm) üzerine altın çekirgeler indirmiştir: (Bkz.: Buhârî, *gusûl* 20, *enbiyâ* 20, *salât* 42, *tevhid* 35; Nesâî, *gusûl* 7; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/314).

¹⁹ Bkz.: “Kim Benim zikrimden yüz çevirirse kitabımı dinlemez ve Beni anmaktan gaflet ederse, ona dar bir geçim vardır ve Biz onu kıyâmet günü kör olarak diriltir, duruşmaya getiririz.” (Tâhâ sûresi, 20/124) “Kim Rahmânın hikmetlerle dolu ders olarak gönderdiği Kur’ân’ı göz ardı ederse, Biz de ona bir şeytan sardırırız; artık o, ona arkadaş olur.” (Zuhruf sûresi, 43/36)

²⁰ Bu anlamda şöyle bir hadis bulunmaktadır: “Kul bir hata yaptığı zaman kalbinde siyah bir iz meydana gelir. Eğer kişi, o hatadan nefsinin uzaklaştırır, af talep eder ve tevbede bulunursa kalbi cilâlanarak (leke silinir). Bilâkis, aynı günahı işlemeye devam ederse, kalbdeki leke artırılır. Hatta bir zaman gelir, kalbi tamamen kaplar. İşte bu durum Cenâb-ı Hakk’ın: “Bilâkis, onların irtikâb edegeldikleri, kalblerini paslandırmıştır.” (Mutaffîn sûresi, 83/14) âyetinde zikrettiği pastır.” (Bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre* (83) 1; İbni Mâce, *zühd* 29; Muvatta, *kelâm* 18; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsneid* 2/297).

²¹ İnsanın, günahından tevbe ettiği zaman, o günahı hiç işlememiş hâle geleceğine dair bkz.: İbni Mâce, *zühd* 30.

cehennemini ademini arzu ettiğinden, küçük bir emâre ve bir şüphe, cehennemini inkârına cesaret veriyor.

Hem meselâ, farz namazını kılmayan ve vazife-i ubûdiyeti yerine getirmeyen bir adamın küçük bir âmirinden küçük bir vazifesizlik yüzünden aldığı tekdirden müteessir olan o adam, Sultan-ı Ezel ve Ebed'in mükerrer emirlerine karşı farzında yaptığı bir tembellik, büyük bir sıkıntı veriyor ve o sıkıntıdan arzu ediyor ve mânen diyor ki: "Keşki o vazife-i ubûdiyeti bulunmasa idi." Ve bu arzudan bir mânevî adâvet-i ilâhiyeyi işmâm eden bir inkâr arzusu uyanır. Bir şüphe, vücud-u ilâhiyeye dâir kalbe gelse, kat'î bir delil gibi ona yapışmaya meyleder. Büyük bir helâket kapısı ona açılır.

*O bedbaht bilmiyor ki: İnkâr vasıtasıyla, gayet cüz'î bir sıkıntı vazife-i ubûdiyetten gelmeye mukâbil, inkârda milyonlar ile o sıkıntıdan daha müthiş mânevî sıkıntılara kendini hedef eder.²² Sineğin ısırmasından kaçıp, yılanın ısırmasını kabul eder. Ve hâkezâ... bu üç misâle kıyâs edilsin ki **بَلَّ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ**²³ sırrı anlaşılsın.(2. LEM'A)*

Elhâsıl: Ey insan! Senin elinde gâyet zayıf, fakat seyyiâtta ve tahribatta eli gâyet uzun ve hasenatta eli gâyet kısa, cüz-ü ihtiyârî namında bir irâden var. O irâdenin bir eline duayı ver ki, silsile-i hasenatın bir meyvesi olan cennete eli yetişsin ve bir çiçeği olan saadet-i ebediyeye eli uzansın. Diğer eline istiğfarı ver ki, onun eli seyyiâtta kısalsın ve o şecere-i mel'unenin bir meyvesi olan zakkum-u cehenneme yetişmesin. Demek; *dua ve tevekkül, meyelân-ı hayra büyük bir kuvvet verdiği gibi; istiğfar ve tevbe dahi, meyelân-ı şerri keser, tecavüzatını kırar.*(26. SÖZ)

Bu millet-i günahkâr kanıyla abdest aldı. Fiilî bir tevbe etti. Mükâfat-ı âcili, şu milletin humsu dört milyonu çıkardı.

Derece-i velâyet, mertebe-i şehâdet ile gazilik verdi, günahı sildi. Bu meclis-i âlî-i misâlî, bu sözü tahsin etti. (LEMAAT'TAN)

Zulüm ve fiskta hasis ve hayırsız bir lezzet görüldüğünden, onlardan nefis teneffür

²² Bkz.: "Dini inkâr edenlere gelince: Onların işleri düz, ıssız bir çöldeki serap gibidir ki susayan onu su zanneder. Nihayet onun yanına varınca su namına hiçbir şey bulamaz... Fakat Allah'ı bulur. O da onun hesabını tam tamına görür. Zira Allah hesabı çarçabuk görüverir." (Nûr sûresi, 24/39); "Bilin ki Allah'a şirk koşan kimse, gökten düşüveren ve kuşların didik didik edip kapıştığı birine, yahut rüzgârın uzak ve ıssız bir yere savurduğu kimseye benzer." (Hac sûresi, 22/31)

²³ "Bilâkis onların kalpleri paslandı." (Mutaffifin sûresi, 83/14)

etmez. Kur'ân-ı Kerîm, o zulmün âkıbeti olan gadab-ı ilâhîyi zikretmiştir ki nefisleri o zulüm ve fısktan tenfir ettirsin.

İstirrar ve devam şer'inde olan isimlerden ism-i mef'ul olarak zikredilmesi ise, şer ve isyanların devam edip, tevbe ve af ile inkıta etmedikleri takdirde kat'ileşeceğine ve silinmez bir damga şekline geçeceğine işarettir. (İŞARATÜ'L-İCAZ, Fatiha son ayet tefsiri)

Arkadaş! Nefis, tembellik sâikasıyla vazife-i ubûdiyetini terk ettiğinden tesettür etmek istiyor. Yani, onu görecek bir rakibin gözü altında bulunmasını istemiyor. Bunun için bir Hâlık'ın, bir Mâlik'in bulunmamasını temenni eder, sonra mûlahaza eder, sonra tasavvur eder. Nihayet ademini, yok olduğunu itikad etmekle dinden çıkar. Hâlbuki kazandığı o hürriyetler, adem-i mesuliyetler altında ne gibi zehirler, yılanlar, elîm elemeler bulunduğunu bilmiş olsa derhal tevbe ile vazifesine avdet eder. (MESNEVÎ-İ NURİYE)

Altıncı nokta: Yağmursuzluk bir musibettir ve ceza-yı amel bir azaptır. Buna karşı, ağlamakla ve hüzün ve kederle, niyaz ve hazinâne yalvarmakla ve pek ciddî nedamet ve tevbe ve istiğfar ile karşılamak ve sünnet-i seniyye dairesinde, bid'alar karışmadan, şeriatin tayin ettiği tarzda dergâh-ı ilâhîye iltica etmek ve dua ve o hale mahsus ubudiyetle mukabele etmektir.

Hem böyle umumî musibetler, ekser nâsın hatâsından geldiği cihetle, o insanların ekseri –kısm-ı âzamı– tevbe ve nedamet ve istiğfar etmekle def olur.

Evet, kâinatta hiçbir zîşuur, kâinatın bütün eczası kadar şahidleri bulunan Hâlık-ı Zülcelâl'i inkâr edemez... Etse, bütün kâinat onu tekzip edeceği için susar, lâkayd kalır.

Fakat Ona iman etmek, Kur'ân-ı Azîmüştân'ın ders verdiği gibi, O Hâlık'ı, sıfatlarıyla, isimleriyle, umum kâinatın şهادetine istinaden kalben tasdik etmek; ve elçileriyle gönderdiği emirleri tanımak; ve günah ve emre muhalefet ettiği vakit, kalben tevbe ve nedamet etmek iledir. Yoksa, büyük günahları serbest işleyip istiğfar etmemek ve aldırmamak, o imandan hissesi olmadığına delildir. Her neyse... (EMİRDAĞ LAHİKASI-1)

Eğer dersin: “İhtiyâr benim elimde değil, fitratımda adâvet var. Hem damarıma dokundurmuşlar, vazgeçemiyorum.”

Elcevap: Sû-i huluk ve fena haslet eseri gösterilmezse.. ve gıybet gibi şeylerle ve muktezasıyla amel edilmezse, kusurunu da anlasa zarar vermez.²⁴ Madem ihtiyâr senin elinde değil, vazgeçemiyorsun. Senin mânevî bir nedamet, gizli bir tövbe ve zımnî bir istiğfar hükmünde olan kusurunu bilmen ve o haslette haksız olduğunu anlayan, onun şerrinden seni kurtarır.²⁵ Zâten bu mektubun bu mebhâsını yazdık, tâ bu mânevî istiğfarı temin etsin.. haksızlığı hak bilmesin.. haklı hasmını, haksızlıkla teşhir etmesin. (22. MEKTUP)

Ey hasta kardeşler! Siz gayet nâfi' ve her derde deva ve hakikî lezzetli kudsî bir tiryak isterseniz, îmânınızı inkişâf ettiriniz. Yani tövbe ve istiğfar ile ve namaz ve ubûdiyetle, o tiryak-ı kudsî olan îmânı ve îmandan gelen ilâcı istimâl ediniz.

Îmân ilâcı ise, ferâizi mümkün oldukça yerine getirmekle tesirini gösteriyor. Gaflet ve sefâhet ve hevesat-ı nefسانیye ve lehviyat-ı gayr-i meşrûa, o tiryakın tesirini men eder. Hastalık mâdem gafleti kaldırıyor, iştihayı kesiyor, gayr-i meşrû keyiflere gitmeye mâni oluyor; ondan istifâde ediniz. Hakikî îmânın kudsî ilâçlarından ve nurlarından tövbe ve istiğfar ile, duâ ve niyaz ile istimâl ediniz.(25. LEM'A)

HADİS-İ ŞERİFLERDE TEVBE

Fa sıl nu vi dis	Fa	Tevbe İle İlgili Bölüm
	Ko	Tevbe
	Râ	Haris İbnu Süveyd
	Ha	Abdullah İbnu Mes'ud (ra) bize iki hadis rivayet etti. Bunlardan biri Hz. Peygamber (sav)'den di, diğeri de kendisinden. Dedi ki: "Mü'min günahını şöyle görür: "O, sanki üzerine her an düşme tehlikesi olan bir dağın dibinde oturmaktadır. Dağ düşer mi diye korkar durur. Facir ise, günahı burnunun üzerinden geçen bir sinek gibi görür" İbnu Mes'ud bunu söyledikten sonra eliyle, şöyle diyerek, burnundan sinek kovalar gibi yapmıştır. Sonra dedi ki: "Ben Resulullah (sav)'ın şöyle söylediğini duydum: "Allah, mü'min kulunun tevbesinden, tıpkı şu kimse gibi sevinir: "Bir adam hiç bitki bulunmayan,

²⁴ Bir kötülüğe niyetlenip onu işlemekten vazgeçen kimseye günah yazılmayacağını, hatta aksine bir de sevap yazılacağını ifade eden hadisler için bkz.: Buhârî, *tevhid* 34; Müslim, *îmân* 205.

²⁵ Kusurunu bilip pişman olmanın tevbe anlamına geleceğine ve bunun günaha keffaret olacağına dair bkz.: İbni Mâce, *zühd* 30; Ahmed İbni Hanbel, *el-Müsned* 1/289, 376, 422, 423, 433; et-Tayâlisî, *el-Müsned* s. 50.

sıl nu vi dis ynak	Ka	issız, tehlikeli bir çölde, beraberinde yiyeceğini ve içeceğini üzerine yüklemiş olduğu bineği ile birlikte seyahat etmektedir. Bir ara (yorgunluktan) başını yere koyup uyur. Uyandığı zaman görür ki, hayvanı başını alıp gitmiştir. Her tarafta arar ve fakat bulamaz. Sonunda aç, susuz, yorgun ve bitap düşüp: "Hayvanımın kaybolduğu yere dönüp orada ölünceye kadar uyuyayım" der. Gelip ölüm uykusuna yatmak üzere kolunun üzerine başını koyup uzanır. Derken bir ara uyanır. Bir de ne görsün! Başı ucunda hayvanı durmaktadır, üzerinde de yiyecek ve içecekleri. İşte Allah'ın, mü'min kulunun tevbesinden duyduğu sevinç, kaybolan bineğine aızıyla birlikte kavuşan bu adamın sevincinden fazladır." Müslim'in bir rivayetinde şu ziyade var: "(Sonra adam sevincinin şiddetinden şaşırarak şöyle dedi: "Ey Allah'ım, sen benim kulumsun, ben de senin Rabbinim"
	Ka	Buhari, Da'avat 4; Müslim, 3, (2744); Tirmizi, Kıyamet 50, (2499, 2500)

sıl nu vi dis ynak	Fa	Tevbe İle İlgili Bölüm
	Ko	Tevbe
	Râ	Zirrü'bnü Hubeyş
	Ha	Saffan İbnu Assal el-Muradi (ra) bize, Resulullah (sav)'in şöyle söylediğini rivayet etti: "Mağrib cihetinde bir kapı vardır. Bu kapının genişliği veya bunun genişliği binekli bir kimsenin yürüyüşüyle kırk veya yetmiş senedir. Allah o kapıyı arz ve semaları yarattığı gün yarattı, işte bu kapı, güneş batıdan doğuncaya kadar tevbe için açıktır."
	Ka	Tirmizi, Da'avat 102, (3529)

sıl nu vi dis	Fa	Tevbe İle İlgili Bölüm
	Ko	Tevbe
	Râ	Ebu Hüreyre
	Ha	Resulullah (sav) buyurdular ki: "Kim güneş batıdan doğmazdan evvel tevbe ederse Allah tevbesini kabul eder."

Ka
ynak Müslim, Zikr 43, (2703)

Fa
sıl Tevbe İle İlgili Bölüm

Ko
nu Tevbe

Râ
vi İbnu Ömer

Ha
dis Resulullah (sav) buyurdular ki: "Son nefesini vermedikçe Allah, kulun tevbesini kabul eder."

Ka
ynak Tirmizi, Da'avat 103, (3531); İbnu Mace, Zühd 30, (4253)

Fa
sıl Tevbe İle İlgili Bölüm

Ko
nu Tevbe

Râ
vi Ebu Musa

Ha
dis Hz. Peygamber (s)a buyurdular ki: "Aziz ve Celil olan Allah, gündüz günah işleyenlerin tevbesini kabul etmek için geceleyin elini açar. Gece günah işleyenlerin tevbesini kabul etmek için de gündüz elini açar, bu hal, güneş batıdan doğuncaya kadar devam edecektir" Burada "el", Allah'ın ihsan ve fazlından kinayedir.

Ka
ynak Müslim, Tevbe 32, (2760)

Fa
sıl Tevbe İle İlgili Bölüm

Ko
nu Tevbe

Râ
vi Ebu Said

Ha
dis Resulullah (sav) buyurdular ki: "Sizden önce yaşayanlar arasında doksan dokuz kişiyi öldüren bir adam vardı. Bir ara yeryüzünün en bilgin kişisini sordu. Kendisine bir

rahib tarif edildi. Ona kadar gidip, doksan dokuz kişi öldürdüğünü, kendisi için bir tevbe imkanının olup olmadığını sordu. Rahib: "Hayır yoktur!" dedi. Herif onu da öldürüp cinayetini yüze tamamladı. Adamcağız, yeryüzünün en bilginini sormaya devam etti. Kendisine alim bir kişi tarif edildi. Ona gelip, yüz kişi öldürdüğünü, kendisi için bir tevbe imkanı olup olmadığını sordu. Alim: "Evet, vardır, seninle tevben arasına kim perde olabilir?" dedi. Ve ilave etti: "Ancak, falan memlekete gitmelisin. Zira orada Allah'a ibadet eden kimseler var. Sen de onlarla Allah'a ibadet edeceksin ve bir daha kendi memleketine dönmeyeceksin. Zira orası kötü bir yer." Adam yola çıktı. Giderken yarı yola varır varmaz ölüm meleği gelip ruhunu kabzetti. Rahmet ve azab melekleri onun hakkında ihtilafa düştüler. Rahmet melekleri: "Bu adam tövbekar olarak geldi. Kalben Allah'a yönelmişti" dediler. Azab melekleri de: "Bu adam hiçbir hayır işlemedi" dediler. Onlar böyle çekişirken insan suretinde bir başka melek, yanlarına geldi. Melekler onu aralarında hakem yaptılar. Hakem onlara: "Onun çıktığı yerle, gitmekte olduğu yer arasını ölçün, hangi tarafa daha yakınsa ona teslim edin" dedi. Ölçtüler, gördüler ki, gitmeyi arzu ettiği (iyiler diyarına) bir karış daha yakın. Onu hemen rahmet melekleri aldılar." Bir rivayette şu ziyade var: "Bir miktar yol gidince, ölüm gelip çattı. Adamcağız yönünü salih köye doğru çevirdi. Böylece o köy ehlinden sayıldı."

Ka
ynak

Buhari, Enbiya 50; Müslim, Tevbe 46, (2766); İbnu Mace, Diyat 2, (2621)

Fa
sıl
nu
vi
dis
Ka
ynak

Tevbe İle İlgili Bölüm

Tevbe

Ebu Said

Bir diğer rivayette (aynı hikaye - 954.nolu hadis - ile ilgili olarak) şöyle denmiştir: "Allah Teala beriki köye adamdan uzaklaşmayı, öbür köye de yaklaşmayı vahyetti, sonra da: "Adamın geldiği ve gitmekte olduğu köylere uzaklıklarını ölçüp kıyaslayın" dedi."

Buhari, Enbiya 50

Fa
sıl
nu

Tevbe İle İlgili Bölüm

Tevbe

vi	Râ	Enes
dis	Ha	Resulullah (sav) buyurdular ki: "İnsanoğlunun herbiri hatakarıdır. Ancak hatakarların en hayırlısı tövbekar olanlarıdır."
ynak	Ka	Tirmizi, Kıyamet 50, (2501); İbnu Mace, Zühd 30, (4251)

Allah Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu: "Canım elinde olan Allaha yemin ederim ki, eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah sizi yok eder, yerinize günah işleyip tevbe eden, Allahın da bağışladığı başka bir toplum getirirdi." Ebû Hureyre radiyallahu anh. Müslim.

Allah Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:

"Sizden öncekilerin içinde doksandokuz kişiyi öldüren bir adam vardı. Yeryüzünün en bilgin insanını sordu. Ona, "Falan yerde bir rahip var, git durumunu ona anlat," dediler.

Rahibe gidip, doksandokuz kişiyi öldürdüğünü, tevbe etse kabul edilip edilmeyeceğini sordu. Rahip, "Hayır!" deyince, onu da öldürüp, yüze tamamladı.

Yine yeryüzünün en bilgin insanını sordu. Ona, falan yerdedir, dediler. Ona gidip, yüz kişiyi öldürdüğünü, tevbe etse kabul edilip edilmeyeceğini sordu.

Alim, "Evet, kabul edilir. Kimse buna engel olamaz. Falan yere git, insanlar orada Allaha ibadet ediyorlar, sen de onlara katıl ve ibadet et! Ayrıca ülkene de bir daha dönme! Çünkü, senin ülken kötü bir ülkedir," dedi.

Bunun üzerine adam yola revan oldu. Henüz o ülkeye varmadan, yol ortasında ölüm gelip ona yetişti.

Onun hakkında, rahmet melekleri ile azap melekleri tartıştılar. Rahmet melekleri dediler ki:

"Onun canını biz alacağız. Çünkü bu adam tevbe edip, tam bir ihlas içinde Allaha ibadet edilen yere gidiyordu. Suçsuzdur."

Azap melekleri ise, aksini iddia edip, şöyle dediler:

"O, şimdiye kadar hiçbir hayır yapmamıştır. Nasıl olur da iyi bir adam olabilir. Bu nedenle, onun ruhunu biz alacağız."

Derken, insan sûretinde bir melek geldi. Onu aralarında hakem tayin ettiler. O şöyle dedi:

"iki ülke arasını ölçün. Hangisi daha yakın ise, bu adam oraya ait olur."

iki ülke arasını ölçtüler ve adamın, gitmek üzere olduğu ülkeye daha yakın olduğunu tesbit ettiler. Bunun üzerine, onun ruhunu rahmet melekleri aldı."

Ebû Saîd radıyallahu anh. Buhârî.

Allah Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu:

"Her insan hata yapar. Hata edenlerin en hayırlıları tevbe edenlerdir."

Enes radıyallahu anh. Tirmizî.

PIRLANTADA TEVBE

12.03.2007 tarihli "Bırakma Beni Allahım!.." isimli Bamteli

Tevbe, İnâbe Ve Evbe

Hataları itiraf edip pişmanlıkla kıvranmak, fevt edilen sorumlulukları yerine getirerek, yeniden toparlanıp Cenâb-ı Hakk'a yönelmek şeklinde ilk küçük yorumları ile tanıyacağımız tevbe; hakikat ehlince, duyguda, düşüncede, tasavvur ve davranışlarda Zât-ı Ulûhiyet'e karşı içine düşülen muhâlefetten kurtulup, O'nun emirleri ve yasakları zâviyesinden, yeniden O'nunla muvâfakat ve mutâbakata ulaşma gayretidir. Tevbe, sırf bir şeyin vicdanda kerih görülmesinden dolayı, o şeye karşı tiksinti duyulması, terk edilmesi değildir. O, Allah'ın sevmediği, istemediği şeylerden -aklın zâhirî nazarında güzel görünse, yararlı olsa da- uzaklaşıp Hakk'a rücû etmektir.

Bir de "tevbe" sözcüğüne "nasûh" kelimesi ilave edilerek "tevbe-i nasûh" şeklinde kullanılır ki, o da, bir tevcihe göre, "en hâlis, en sâfî, en içten" anlamına, diğer bir tevcihe göre de, "yırıtığı, söküğü dikip kapayan, bozulanı ıslah eden ve hiçbir gedik bırakmayacak şekilde onaran tevbe" mânâsına gelir. Yukarıdaki hususların bütünü bir nazara alınca "tevbe-i nasûh"; "hüsn-ü niyet, hulûs-u kalb ve hayır mülâhazasıyla, ferdin kendi adına ve tabîi seviyesine göre, hâlis, ciddî, yürekten tevbede bulunması, dolayısıyla da başkalarına, tıpkı nasihat ediyor gibi hüsn-ü misâl teşkil etmesi" mânâlarına gelir ki, Kur'ân-ı Kerîm'de, gerçek tevbeden söz edilirken:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا "Ey iman edenler, Allah'a tevbe-i nasûhla teveccüh edin." (Tahrim, 66/8) buyrulur böyle bir tevbeye işaret edilmektedir.

Tevbe, tevbe edenlerin durumu itibarıyla üç bölümde mütalâa edilmiştir:

a. Hakikatlere kapalı avam halkın tevbesi ki, Hakk'a muhalefetin, kalbinde burkuntular hâlinde hissedilmesi ve onun günahını idrâk şuuruyla gönlünde buğulaşan bu duyguyu, bütün benliği ile Hak kapısına yönelerek, tevbe ve istiğfarla alâkalı malum sözlerle ifade etmesidir.

b. Perde arkası hakikatlara yeni yeni uyanmaya başlamış havâssın rücûu ki, huzur ve maiyyet âdâbına aykırı her davranış ve her düşünceden sonra, kalbde yoğunlaşıp basîret uf-kunu saran büyük-küçük her gaflet karşısında, himmet kanatlarını açıp Hakk'ın rahmet ve inâyetine sığınma cehd ü gayretidir. Böyle bir performans gösteren ruh:

**التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ، فَإِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا لَمْ
يَضُرَّهُ ذَنْبُهُ، ثُمَّ تَلَا: {إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ}،
قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا عَلَامَةُ التَّوْبَةِ؟ قَالَ: النَّدَامَةُ**

“Resûlullah: ‘Günahtan tam dönen, o günahı hiç işlememiş gibidir; Allah bir kulu sevdiği zaman artık ona günahı zarar vermez.’ dedi ve şu meâldeki âyeti okudu: ‘Şüphesiz Allah, çokça tevbe edenleri ve tevbe edip tertemiz olanları sever.’ (Bakara, 2/222) Tevbenin alâmeti nedir diye sorulunca da buyurdular ki: ‘Gönülden pişmanlıktır’” (el-Kuşeyrî, er-Risâletü'l-Kuşeyriyye s.168; el-Müttakî, Kenzü'l-ummâl 4/261, hadis no: 10438 (İbn Neccâr'dan naklen). Kuşeyrî, hadisi senediyle zikretmektedir. Hadis kitaplarında da bu hadisin değişik kısımları farklı lafızlarla parça parça yer almaktadır. Örnek olarak bkz. İbn Mâce, zühd 30; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebir 10/150; el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 4/375, 5/387, 439; el-Hakîm et-Tirmizî, Nevâdirü'l-usûl 2/349.) hakikatının tam mazharı bir ruhtur.

c. Yaşayışlarını “Benim gözlerim uyur ama kalbim uyumaz.” (Buhari, Teheccüd 16; Müslim, Salatü'l-müsafirîn 125) ufkunda sürdüren has üstü hasların teveccühüdür ki, kalblerine, sırlarına, ahfâlarına perde olan mâsivâ (Hak'tan gayri her şey) ile alâkalı her ne varsa, bütününü benliklerinin derinliklerinden söküp hiçliğin gayyâlarına atarak, yeniden “nûrû'l-enver” (bütün ışıkların hakikî menbaı) ile münasebetlerinin şuuruna ulaşmaları demektir ki, “O ne güzel kuldu! Zira o, sürekli (Allah'a) rücûdaydı.” (Sa'd sûresi, 38/30, 44) gerçeğini gösterir ve “evb” yörüngesinde hareket ederler.

Ferdin, bir kısım iç deformasyonlardan sonra yeniden safvet-i asliyesine dönüp özüyle bütünleşmesi veya sık sık kendini yenilemesi mânâsında tevbe, hemen her mertebesiyle:

- 1- Gönülden nedâmet etmek,
- 2- Eski hataları ürperti ile hatırlamak,
- 3- Haksızlıkları gidermek, hakkı tutup kaldırmak,

4- Sorumlulukları yeniden gözden geçirip fevt edilen mükellefiyetleri yerine getirmek,
5- Hata ve inhiraflarla ruhta meydana gelen boşlukları ibadet ü tâat ve gece yamaçlarında seyahatle doldurmak,

6- Ve haslar, haslar üstü haslar itibarıyla, zikr u fikr u şükrün dışında geçen hayat için âh ü enîn edip ağlamak; duygu ve düşüncelerine kasdî olarak mâsivâ bulaşmış olabileceği endişesiyle sarsılıp inlemek.. gibi hususları ihtiva eder.

Hatanın seviyesi ne olursa olsun, tevbe ederken, yeni günah tasavvurlarına karşı pişmanlık ve tiksinti ile inlemeyen, her şeye rağmen bir kere daha istikamet çizgisinin altına düşebileceği endişesiyle ürpermeyen, Hak'tan uzak kalmanın sonucu olarak, içine düştüğü yanlışlık ve inhiraflardan kurtulmak için Hakk'a kulluğa, kullukta samimiyete sığınmayan, tevbe adına yalan söylemiş sayılır...

Mevlânâ bir yerde gerçek tevbenin sembolü 'nasûh'u şöyle konuşturur:

**توبه ای کزدم حقیقت با خدا تشکتم تا جان شدن از تن جدا
بعد از آن محنت کرا بار دیگر پا رود سوی خطرِ اِلا که خَر**

“Cenâb-ı Hudâ'ya bir hakikî tevbe ettim ki, can tenden ayrılıncaya kadar onu bozmayacağım. Aslında o mihnetten sonra, merkepten başka kim ayağını bir kere daha helâk ve hatar tarafına atar ki..?”

Tevbe bir fazilet yemini, onda sebat ise bir yiğitlik ve irâde işidir. Usûlünce tevbe edip sebat edenin şehitler mertebesinde olduğunu Hz. Seyyidü'l-evvâbîn söylüyor. (Bkz. Ed-Deylemi, el-Müsned, 2/76) Tabiî sürekli tevbe ettiği halde, bir türlü günah ve inhiraflardan kurtulamayanın tevbe ve istiğfârının, tevvâbların, evvâbların yönelindikleri kapıyla alay olduğunu da...(Bkz. el-Beyhakî, Şuabü'l-îmân 5/436; ed-Deylemî, el-Müsned 2/77.)

Evet, “Cehennemden korkarım.” deyip günahlardan kaçınmayan, “Cennete müştakım.” deyip amel-i sâlih işlemeyen, “Peygamberi severim.” deyip sünnetlere karşı alâkasız kalan biri, iddialarında ciddi olamayacağı gibi, ömrünü kat'î günah ve sûrî tevbeler arasında sürdüren, dolayısıyla da, Hakk'a dönüşlerini isyanlar arası molalara benzeteceğimiz böyle vefânâşinasların samimiyet ve hulûslarını kabul etmek de oldukça zordur.

Salikin ilk menzili, tâlibin ilk makamı tevbe, ikinci makamı ise inâbedir. Sofiler arasında, herhangi bir mürşide intisâb etme merâsiminde temsil edilen usûl, âdâb ve töreye de “inâbe” denildiğini hatırlatıp geçelim... Tevbede, duygu, düşünce ve davranışların, muhâlefetten muvâfakata, muârazadan mutâbakata yönlendirilmesine karşılık, inâbede mevcut mutâbakat ve muvâfakatin sorgulanması bahis mevzuudur. Tevbe, “seyr ilallah” uf-kunda bir seyahat ise, inâbe “seyr fillâh”, evbe de “seyr minallah” kuşağında bir miraçtır.

Bu üç teveccühü şöyle de anlatabiliriz: Ukubet endişesiyle Hakk'a sığınma bir tevbe; makam ve derecâtı muhafaza arzusuyla O'nda fâni olma bir inâbe; O'ndan başka her şeye kapanma da bir evbedir. Birincisi, bütün mü'minlerin hâlidir ve ezanları da:

“وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ “Ey iman edenler, hepiniz inhiraflardan vazgeçip Allah'a sığının!”dır. (Nur sûresi, 24/31) İkincisi evliya ve mukarrabînin vasfıdır; kâmetleri de, mebde' itibarıyla

“وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ “Rabbinize inâbe ediniz.” (Zümer sûresi, 39/54), müntehâ itibarıyla da:

“وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ “Cenâb-ı Hakk'a saygı dolu bir kalble geldi.”dir. (Kaf sûresi, 50/33) Üçüncüsü enbiyâ ve mürselînin hususiyetleridir. Şiârları da

“نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ “O ne güzel kuldur. Çünkü o her zaman (Allah'a) rücûdaydı.” (Sâd sûresi, 38/30, 44) şeklindeki ilâhî takdîr ve iltifattır.

Her nerede olursa olsun, maiyyet-i ilâhiyede bulunduğu şuuru bir nebze bile kaybetmeyenler için tevbe yoktur. Onlardan sâdır olan tevbe mânâsındaki sözler ya inâbe veya evbe mânâlarını ifade etmektedir. Hz. Rûh-u Seyyidi'l-Enâm'ın, “Günde yetmiş veya yüz defa istiğfar ederim.” (Buhârî, deavât 3; Müslim, zikir 41, 42; Tirmizî, tefsîru sûre (47)) sözlerini başka türlü anlamak da mümkün değildir. Ayrıca tevbe, “kurb” ve “maiyyet”i bilmeyenler içindir. Hayatlarını kurb ufuklarında geçirenler, her tasarruflarına hâkim, her işlerine nigezbân ve onlara her şeyden daha yakın olan Cenâb-ı Hakk'a herhalde, avamî mânâda rücûu gaflet sayarlar. Bu mertebe ehl-i vahdet-i vücûdun değil, ehl-i vahdet-i şuhûdun, onlardan daha çok da Mişkât-ı Muhammed ve Sünnet-i Hazreti Ahmed (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) Hazretlerinin zıllinde seyr u sülûk yapanların mertebesidir. Seviyesi bu mertebeye ulaşmayan ve makam-ı tabiatta vücudla uğraşanlar için evb ve inâbeden ve hele bu makamların müntehâsından söz etmek taklittir ve bâlâ pervâzâne sayılır.

**اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَابُوا وَأَصْلَحُوا إِنَّكَ عَفُورٌ رَحِيمٌ
وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ**

Tevbe

Tevbe kişinin kendini yenilemesi ve bir iç onarımdır. Yani, saptırıcı düşünce ve davranışlarla bozulan kalbî muvazeneyi, yeniden düzene koyma uğrunda, ferdin, Hak'tan Hakk'a kaçması; daha doğrusu, O'nun gazabından lütfuna, hesabından rahmet ve inayetine sığınmasıdır tevbe.

Tevbeyi, günah duygusuyla benliğin bir hesaplaşması şeklinde tarif etmek de mümkündür. Yani nefsin, hayatı sorumsuzca sevk ve idaresine karşı, benlik ve iradenin, yüce dağlar gibi günahın karşısına dikilip ona geçit vermemesidir tevbe.

Günah, muvazenesizce bir çukura yuvarlanıp gitmekse; tevbe, usulüne göre bir hamlede hoplayıp oradan dışarıya çıkmaktır. Diğer bir ifade ile günah; vicdanın muvakkat bir murakabesizliğinden, ruhun aldığı yara ise; tevbe, kalbin, sürekli bir ızdıraba düşmesi ve çok ciddi olarak kendi kendini kontrole koyulması; böylece insanî duyguların yeniden fer ve kuvvet kazanmasıdır.

Günah, insanda şeytanın hâkimiyeti ve nefsin tesiriyle olduğuna göre, tevbe, şeytana karşı duyguların müdafaası ve ruhtaki ahenksizliği, dezarmoniyi düzenleme gayreti demektir.

Günah erozyonlarının, ruhu törpüleyip aşındırmasına karşılık tevbe, gönül zeminini, düşünce ve sözlerin en güzeli “kelime-i tayyibe” ile çimenlendirmek ve o erozyonların tahribatını önlemektir. Gözlerin döneyazacağı, yüreklerin hoplayacağı gün gelmeden, yürekleri hoplatan tevbe gayreti ne mübeccedir.! Keşke onu, her günahın açtığı gediği kapatacak seviyede, âh u enînlerle yapmaya muvaffak olabilseydik.!

Evet, tevbe, böyle erkekçe bir dönüşün adıdır. Aksine her söz yalan, her davranış da bir aldatmacadır. Çünkü günahla fevt edilen şeyler giderilmedikten ve zamanın “günah kare”sindeki boşluk doldurulmadıktan; hislerde ürperti, ruhta ızdırıp, gözlerde yaş belirmediikten sonra, işlenen kötülöklere karşı nedamet duyulduğunu iddia etmek tutarsız ve kabulden uzaktır.

Günahlar çeşit çeşit ve tevbeleri de başka başkadır. Millî vahdetin zedelenmesi büyük bir günahdır. Buna göre bu cürmü işleyen kimse, hem Hak katında hem de halk katında en büyük mücrim sayılır. Binaenaleyh, böyle bir günahın tevbesi de, ancak, altı üstüne getirilmiş heyet-i içtimaîyenin eski sıhhat ve birliğine kavuşturulmasıyla kabil olacaktır; yoksa içtimaî bünye korkunç hafakanlar içinde güm güm gümlerken, onu bu hâle getirenlerin, “Nâdim ve pişman oldum.” demeleri sadece bir aldanma ve aldatmacadır. Evet, böyle bir günahın tevbesi, ancak, toplum içine saçılmış olan bölücü, parçalayıcı sapık düşüncelerden dönüldüğünü, milletin her ferdine avaz avaz ilân etmekle olacağından, sırf gizli nedametlerle affedileceğini ummak bir aldanmadır. Ve dolayısıyla da, iç çekişmeler sürüp gidecek ve toplumdaki zaafların, gevşekliklerin, dağınıklıkların davetiyle gelen dış baskı ve tazyikler de arttıkça artacaktır. Zira, bir toplumun dirlik ve düzeni, yani ilâhî tevffikin onlarla beraber olması, ancak ve ancak o toplum fert ve hiziplerinin anlaşıp uzlaşmalarına, hiç olmazsa birbirleriyle sulh olup ihtilâfa düşmemelerine bağlıdır. Aksine, birbirine düşmüş ve dolayısıyla içtimaî ufku ihtilâflarla kararmış bir milletin, toptan tevbe etmesi lâzımdır. Böyle

bir tevbe de, sevgide, afta, müsamahada “Ruhullah”ın bağışlayıcılığına vefalı bir havarî olmaya vâbestedir. Yani, yolu ve yönü hak olduktan sonra, herkese ve her düşünceye arka vermek, her hamleyi alkışlamak ve her fedakârlığa temenna durmakla mümkündür. Bana öyle geliyor ki, asırlık yaralarımızın sarılmasında, bundan daha tecrübe edilmiş bir ilaç ve daha objektif bir usul bulmak da, bugün için hemen hemen imkânsız gibidir.

Ne acıdır ki, bütün bunlara rağmen bizler, yıllardan beri, omuzlarımızı çökertircesine boynumuza çullanmış yığın yığın vebâllerin altından sıyrılıp çıkmayı, bir perşembe akşamı merasimine bağlayarak, tevbe adına zahmetsiz ve ucuz yollar aramaktayız! Oysaki, ferdî günahlar için, böyle kestirmeden bir sıçrayış ve nedamet yetse bile, toplumla alâkalı cürümlerde, daha sahici, daha özlü irkilmeye, silkinmeye ve kendini yenilemeye ihtiyaç vardır.

Ah bu zahmetten kaçış ve beleşçilik..!

Toplumunu meydana getiren her müessese tevbe etmeli ve tevbesi de, kendini bitiren, tüketen ihmal ve hataları kavrama ve onları telâfi etme şeklinde olmalıdır.

İdarî kadro, kendi cürüm ve günahlarını sezerek, onlara karşı tam vaziyet almak suretiyle tevbe etmeli, kendini yenilemeli ve dirilmelidir. Yoksa elli bin defa nedamet şeklindeki merasimlerle, bir çuvaldız boyu yol almaya imkân yoktur. Bin nefrin böyle bir derdi derman görenlere! Ve bin nefrin, defalarca aynı şeylerle aldananlara...!

Adlî teşkilât, hakkaniyet ve isabetli kararlarıyla kanatlanır ve gökler ötesi saltanatlarla namzet olur. O, adalet soluduğu sürece, saatleri yıllar sayılır Hakk’ın katında. İsabetsiz kararları karşısında ızdırap duyup iki büklüm olduğunda da, bundan geri değildir. Bir de onun Hakk’ın üstünlüğünü hiçe sayıp kuvveti hâkim kıldığı, hakkı kuvvete boğdurduğu anları vardır ki, o, bu haliyle, affedilmez ve tevbesizdir...

Maarif teşkilâtı da öyledir. Maarif, millî duygu ve düşüncenin havarîsi ve koruyucusu olduğu sürece, takdire lâyık en mübeccel bir müessesedir. Sapık ve çarpık ideolojilere yüz verdiği müddetçe de, haramîlerden daha haramî ve mücrimlerden daha mücrimdir. Yabancı ve tahripkâr düşüncelere karşı tam ve ciddî tavır alacağı âna kadar da bağışlanamaz ve tevbesizdir...

Bütün siyasî kuruluşlar, gayri siyasî fertler ve cemaatler; hatta düşünürler, yazarlar ve mürşitler, nefislerine ve hiziplerine muhabbetten dolayı inhisara sapmış ve dolayısıyla da kendi dışlarında kalan hak ehline düşmanlık beslemişlerse, büyük günah içindedirler ve teker teker tevbe etmeleri farzlar ötesi farzdır.

Evet, bütün bu fert ve müesseselerin, bir kere daha kendilerini kontrol etmeleri ve alabora olan millet vapurunda, kendi hisselerine düşen hata, günah ve ihmalleri görmeleri,

sonra da bunun telâfisine gitmeleri mutlaka elzemdir. Yoksa, bugüne kadar olduğu gibi, günahlara hep dışta namzet aramaya ve hep karşı tarafı karalamaya devam edecek olurlarsa - maâzallah- altından kalkamayacağımız bâdirelerin içine girilmesi ve silinip gitmemiz kaviyyen muhtemeldir.

Evet, bizler en büyük günahı, herkesi suçlu ve kendimizi masum görmek suretiyle işledik. Bu anlayıştan kurtulamadığımız sürece de, içtimaî atmosfer sertleştikçe sertleşti ve birbirini takip eden parçalanmalar hep hız kazandı. Binaenaleyh, bu milletin mukadderatıyla maddî ve mânevî alâkalı görülen bütün ruhlar ve kendini bu millete adanmış bütün hasbî gönüller, bir kere daha dize gelerek tevbe etmelidirler.

Makam ve mansıp sevdasına kapıldıklarına; hizip sevgisiyle kör-sağır olup inhisara saplandıklarına; bin bir paradoksla nesilleri kalbsiz ve ruhsuz bıraktıklarına; tagallüp ve tahakkümlere gömülüp hakkı kuvvette gördüklerine; düşüncelerine ters gelen şeyler ilâhî soluklarla beslenmiş dahi olsa, ona karşı savaş ilân ettiklerine; şahsî çıkar ve menfaatlere dilbeste olduklarına; yalan, tezvîr, aldatma ve iğfâle girdiklerine; hedeflerine varabilmek için her vesileyi meşrû saydıklarına ve her devre uyma eğiliminde bulduklarına.. evet, bütün bunlara tevbe edip insanlık adına son bir kere daha yemin ve peymânlarını yenileme mecburiyetindedirler.

Ne mutlu, günahlarını idrak edip tevbeye koşanlara! Ne mutlu, nefesine karşı sert ve acımasız, başkalarına karşı -hak ehli başkalarına karşı- müsamahalı ve affedici olanlara..!

Tevbe-i Nasuh Nedir?

Tevbe-i Nasuh ile alâkalı bir âyette inanan insanlar muhatap alınıyor ve şöyle deniyor: “Ey iman edenler! Kendi nefsiniz hakkında hayırhalklık düşüncesiyle Allah’a tevbe edin” (Tahrîm, 66/8).

Ayette üzerinde durulması gereken üç kelime var. Bunlar sırasıyla: İman, tevbe ve nasuh kelimeleridir.

Birinci kelime imandır. İman, İslâm’ın bütününü dil ile ikrar kalb ile tasdik etmek, demektir. İnanılması gereken meselelerin hepsine inanmadıkça insan iman etmiş sayılamaz.

Bizim için mühim olan imanın şer’î manâsıdır. Bununla beraber “İman” kelimesinin lügat manâsı nazara alınacak olursa, her iman eden insan Allah’ın teminatı altına girmiş olur. Evet, dünyada, dağlar gibi hadiselerin altında kalıp ezilmekten; ahirette ise dünyanın en büyük musibet ve belasına rahmet okutacak kadar dehşet verici azabın pençesine düşmekten, insan ancak imanı sayesinde kurtulur ve emniyete erer.

İkinci kelime tevbedir. Tevbe kişinin kendini yenilemesi ve bir iç-onarımdır. Yani, saptırıcı düşünce ve davranışlarla bozulan kalbî muvânezeyi, yeniden düzene koyma uğrunda, ferdin, Hak'dan Hakk'a kaçması, daha doğrusu, O'nun gazabından lütfuna, hesabından rahmet ve inâyetine sığınmasıdır tevbe.

Tevbeyi, günah duygusuyla, benliğin bir hisablaşması şeklinde tarif etmek de mümkündür. Yani, nefsin, hayatı sorumsuzca sevk ve idaresine karşı, benlik ve iradenin, yüce dağlar gibi, günahların karşısına dikilip ona geçit vermemesidir tevbe.

Günah, muvâzenesizce bir çukura yuvarlanıp gitmekse, tevbe, usûlüne göre bir hamlede hoplayıp oradan dışarıya çıkmaktır. Diğer bir ifade ile, günah; vicdanın muvakkat bir murakabesizliğinden, rûhun aldığı yara ise, tevbe; kalbin, sürekli bir ızdıraba düşmesi ve çok ciddi olarak kendi kendini kontrole koyulması ve böylece duyguların yeniden fer ve kuvvet kazanmasıdır.

Günah, insanda şeytanın hâkimiyeti ve nefsin tesiriyle olduğuna göre, tevbe, şeytana karşı duyguların müdafaası ve ruhtaki âhenksizliği, dezarmoniyi düzenleme gayreti demektir.

Günah, erozyonlarının; ruhu törpüleyip aşındırmasına karşılık tevbe, gönül zeminini, düşünce ve sözlerin en güzeli “kelime-i tayyibe” ile çimlendirmek ve o erozyonların tahribatını önlemektir. Gözlerin döne yazacağı, yüreklerin hoplayacağı gün gelmeden, yürekleri hoplatan tevbe gayreti ne mübecceldir! Keşke onu, her günahın açtığı gediği kapatacak seviyede, âh-u eninlerle yapmaya muvaffak olabilseydik!

İnsanlar dünyaya günahsız ve masum olarak gelirler. Hiçbir eğrilikleri yoktur. Fıtratın bu temiz ve doğru yolundan ayrılan insanlar, kendilerini kuvve-i inbatıyesi olmayan bir toprağın bağına atar ve orada çürürler. Evet, günahlar insanları, yolun kenarına atıp çürüten faktörlerdir. Gunahtan sonra insanın yeniden rücûu hakkında bir ayette “Ve enîbu ilâ rabbiküm ve eslimû.” (Zümer, 39/54) “Allah'a inâbe edin (döndüm-geldim) deyin, Allah'a teslim olun” buyuruluyor. Öyleyse tevbe, insanın bazen günahlarla temizliğini yitirince, hemen temizlenip asliyetine dönmesidir. Nitekim bir hadis-i şerifte buyuruluyor ki: “İnsan günah işleyince, kalbinde bir siyah nokta belirir. Tevbe ile hemen onu silmezse, o nokta kalbinde öylece kalır. Sonra ikinci bir günah işlerse, kalbinde bir nokta daha belirir.” Yani günah işleme fikri artık onun dimağında gelişmiş olur. Nasıl ki merdivenin ilk basamağına adım atan bir insan, ikinci basamağına adım atma fikrine de hazırlanır. İkiye atan, üçe çok rahat adımını atar ve bir kere günah istikametinde perdeyi yırtınca -Allah korusun- artık sıkılmadan, haya etmeden, peşi peşine çok günahlar işleyebilir.. ve günah merdivenlerinden aşağıya, gayyaya doğru gitmeye başlar. Onun için yine büyük bir söz sultanı diyor ki: “her bir günah

içinden küfre giden bir yol vardır.” Tevbe, bu yolları tıkama, aşağıya doğru atılan adımı değiştirme, insanı Allah’a götüren helezona girdirme ve Allah’a yükseltme gayretidir.

Tevbe şaşmışlıktan, yoldan çıkmışlıktan sonra, tekrar dönüp-gelip sahibini bulmadır. Onun içindir ki; Efendimiz Buhari ve Müslim’deki bir hadislerinde bu dönüşü şu şekilde anlatmaktadır: “Allah kulunun tevbesinden sonsuz derecede memnun ve mesrûr olur. Şöyle ki, bir insan çölde yolculuk yapıyor. Bütün azığı, eşyası ve suyu üzerinde olan devesi onu bırakıp kaçıyor. Adam sağa-sola koşuşup devesini arıyor; fakat sonunda yorgun ve ümitsiz bir halde bir ağacın altında uyuya kalıyor. Gözlerini açtığına bir de ne görsün; devesi, üzerindeki eşyasıyla beraber başucunda durmaktadır. Adam sevincinden öyle hale geliyor ki, Cenab-ı Hakk’a şükrederken yanlışlıkla, “Ben Senin rabbin, Sen de benim kulumsun” diyor. İşte tevbe eden kulu karşısında Cenab-ı Hakk’ın ferahı bu adamınkinden daha fazladır.”

Elbette ki Hadiste geçen “ferah” tabirini, bizim anladığımız manâda ve bizim ölçülerimiz içinde Cenab-ı Hakk’a izafe ve isnad edemeyiz. O’nun ferahı istiğna-ı mutlakına uygun bir ferah-ı mukaddestir ki, biz onun keyfiyetini idrakten aciziz. Bununla beraber, kulun tevbesi, Cenab-ı Hakk’ı işte bu şekilde memnun etmektedir. Ve bizim için mühim olan da bu manâyı anlamaktır.

Tevbenin iki yönü vardır. Bunlardan birincisi bize, ikincisi ise Cenâb-ı Hakk’a aittir. İşte bu manâ içindir ki, Efendimiz: “Men tâbe tâbellah”. “Tevbe edene Allah da tevbe eder.” buyuruyor. Bizden tevbe Allah’a dönmektir. Allah’ın tevbesi ise rahmetiyle bize teveccüh buyurup, kapısını yeniden açmasıdır. Biz yoldan çıkmakla, Allah’ın bize bakan bütün pencereleri kapanmış, bütün menfezleri de tıkanmış oluyor. Sonra da pişmanlık duyuyor ve: “Neden yaptık? Niçin fitratımıza zıt bir yola girdik?” diyoruz. Biz içimizden kendimizi düzeltmeye başlarken ve nedamet hissiyle çırpınıp bir metafizik gerilime geçerken, birdenbire bakıyoruz ki, kapılar-menfezler bize yeniden açılmaya başlanmış. Birincisi bizim tevbemizdi. Yani o, bir niyet, bir düşünce ve bizi kıvrandıran bir nedametti. İkincisi de Allah’ın tevbesi. O da bize kapıyı ve menfezleri açtı ve “Kullarım Ben sizi unutmadım, terk etmedim, siz Beni hatırladığınız sürece; ahd-ü peymanınızı elli defa dahi bozsanız Beni burada bulacaksınız.” dedi... Evet, O Erhamürrahimindir. Ne yaparsak yapalım dilimizden: “Ya Erhamerrahimin irhamna ya Gafûr ya Gaffâr veğfirlenâ zünûbenâ ve tecavez ann seyyiatinâ” demeyi düşürmemeliyiz.

Üçüncü kelime “Nasûh”dur. Nasuh, “faûl” vezninde ism-i fail bir kelimedir. Mübalağa ifade eder. Çok ciddi hayırhahlık, nefesine nasihat edicilik demektir. O, nasihat ile aynı kökten gelir. Nasihat, bir insanın iyi düşünmesi, iyi görmesi, başkalarının iyiliğini istemesidir. “Eddînü ennasîha” “Din, nasihattir.” derken, başkaları hakkında hayırhah olarak hareket

etmek kastedilmektedir. Yoldan sapmasınlar diye insanların ellerinden tutma, Allah'ı, Peygamberi anlatma, bunun icabıdır. Bugün, İslâm'a hizmet eden güzide Müslümanlar, nûranî kadro, Hz.Mesih'in dilinde "kudsiler ordusu" diye isimlendirilmektedir. Zuhur eden hadiseler karşısında gök parça parça üzerlerine dökülse, yer şak şak olup açılan korkunç kraterleriyle onları yutmaya çalışsa, yine de İslâm'a hizmet eden bu kudsiler, dine sahip çıkacak ve elinde kor taşıyan yiğitlerin ruh haletiyle kendilerine düşen vazifeyi bir lahza hatırlarından çıkarmayacaklardır.

Evet, Allah'ı, Resûlü'ne, Kur'an'ı, İslâm'ı ve mübarek dinimizi anlatma, itminansız gönüllere itminan kazandırma, ahiret ümidi adına her şeyi kaybetmiş insanların vicdanında yeniden ahiret duygusunu tüttürme ve insanların gönüllerinde cennetin binlerce sene hayatı bir dakika rüyeti cemaline mukabil gelmeyen Cenab-ı Hakk'ın cemalini görme arzusunu mayalama.. işte bunların hepsi hayırhahlıktır. Ve bunların hepsine bir çırpıda, Efendimiz "En nasîha" buyuruyor. Ve sonra da "Dinin ruhu nasihattir" diyor. Nasûh yukarıda da söylediğimiz gibi, çok hayırhah demektir. İnsanın en fazla hayırhahlığı da kendi nefesine olmalıdır. Kişi en başta nefisini bütün kötülüklerden korumalıdır. Nefsin korunması, temel hukukun beş prensibinden bir tanesidir. İnsan nefisini yani kendisini içkiden, zinadan, küfre ve dalâlete girmeden koruyacaktır. Bu korumalardan her birisi "Usul-ü hamse"den biriyle alakalıdır. İnsan nefisini cehenneme layık bir hatab haline gelmekten muhafaza etmelidir. Eğer odun gibi yaşarsa, odun gibi haşrolur, odunların gideceği yer de bellidir. Kur'an; "İnnehüm hatabü cehennem." "Onlar, cehennem odunlarıdır." diyor. Böyle olunca, her insanın nefesine karşı hayırhahlığı, günahlara karşı çok dikkatli, titiz ve hassas olmasıyla mümkündür. İnsan nefsi için o kadar hayırhah davranmalıdır ki, "Allah onu bir kere küfür ve dalâletten çıkardıktan sonra, küfre ve dalâlete dönme, ona cehenneme girmekten daha ziyade ızdırap verici olmalıdır."

Bununla beraber insan yine sürçüp kayabilir. Böyle bir durum karşısında da o hemen akıl ve vicdanını harekete geçirerek, "Ben Allah'tan kopmakla bu hâle geldim. Öyle ise, ancak O'na yeniden bağlanmakla bu durumdan kur-tutabilirim." diyecek ve Cenab-ı Hak'la olan irtibatını kuvvetlendirmeye çalışacaktır. Onun bu cehdi, nasûh tevbenin bir yanını teşkil etmektedir.

Onun diğer yanı da şudur: İnsan bir daha eski günahlarına dönmeyerek, nefsi hakkında hep hayır düşünmüş olmalıdır. İnsan nasıl evlatlarının istikbâlleri hakkında hep hayır düşünür, onların iyi olmasını ve yükselmelerini diler, öyle de kendi hakkında da hep iyi şeyler dilemelidir. Onun için de, daha işin başında günahlara girmemeye azimli olmalı ve günahları açısından nefisini ele alırken, kendisinin Allah'tan uzaklaşmasını affedilmez çok büyük bir

cürüm ve kapatılmaz bir uçurum olarak kabul etmelidir ki, böylece nasûh tevbe yapmış sayılsın. Allah (cc) bu zâviyeden buyuruyor ki: “Tûbû ilallahî tevbeten nasûha” Yani siz, imanınız sayesinde, emniyet zemininde bulunuyorsunuz evet, iman etmişsiniz, gözünüz açılmış, akı-karayı birbirinden tefrik eder duruma gelmişsiniz; sonra Allah’a güvenmiş ve dayanmışsınız. Bu bakımdan, şayet sürçseniz yada bir an yoldan inhiraf etseniz, katiyyen ye’se (ümitsizlik) düşmemelisiniz; zira ye’se düşmeyi gerektiren hiçbir şey yok; çünkü Allah, şirkten başka her şeyi mağfîret edeceğine söz vermiştir (Nisa, 4/84). Öyleyse düştüğünüz yerde kalakalmamalısınız; hemen harekete geçip, Allah’a yönelerek, eski günahlara da nedamet edip; kendinizi yeniden bulmaya çalışmalısınız ki, zannediyorum “tevbe-i nasûh” denen müstesna yöneliş de bu olsa gerek. Ayrıca, bu tevbe için şu şartları öne sürmüşlerdir:

Birincisi: İşlenen günah kul hakkıyla alâkalı ise, evvelâ o hak sahibine verilmeli ve ondan helallik dilenilmelidir.

İkincisi: Bir daha aynı günaha dönmek üzere ciddi ve kesin bir kararlılık içinde olunmalıdır.

Üçüncüsü: O günahla tevbe arasında ikinci bir günah işlemeye vakit bırakmamalı, yani elden geldiğince günahlar beş dakika bile tevbe siz kalmamalıdır.

Tevbenin bir başka buudu da şudur: Günah, ruhta bir ızdırıp şeklinde duyulmalı, vicdan da o günaha karşı bir nefret, bir tiksinti ve bir ürperti hissetmelidir. Bir insan, işlediği günahlar karşısında hasta olmuyor ve ızdırıp çekmiyorsa, alışa geldiği gibi ağzıyla tevbe etse dahi, onun yaptığı tevbe değil, sadece bir merasim ve yararsız bir kaç söz söylemekten ibaret kalır. Tevbe, vicdanın duyduğu nedamet ve bu nedametle insanın iki büklüm olmasıdır. Dil ile söylemek ise, sadece böyle iki büklüm olmuşluğa kavlen iştirak ve bir tercümanlıktır. Evet, tevbe ancak ızdırabın terennümüdür. Ne varki bu terennümü de yine Sahib-i Şeriat’tan öğreneceksin. Yani nedamet ve ızdıraplarını Resulullah’dan öğrendiğin şeylerle soluklayacaksın: “Esteğfirullah el-azîm el-kerîm ellezi lâ ilâhe illahu tevbete abdin zalimin layemlikü linefsihi mevten velâ hayaten vela nüşurâ” “Tevbe ve istiğfar ediyorum. Öyle bir kul, bir bende, bir tasmalının tevbesi gibi tevbe ediyorum ki, kendi kendine, ne dirilebilir, ne ölebilir, ne hareket edebilir, ne yatabilir, ne kalkabilir. İşte ben böyle acizlerden aciz bir zavallı; Sana günah ve zulümlerimden dolayı tevbe ediyorum.” Allah Resûlünden mervi bir hadiste, tevbe ve istiğfardan önce iki rekat namaz kılmaktan, sonra da tevbe edenin başını yere koyarak tam konsantre olup, Rabbin rahmetiyle münasebete geçeceği ana kadar, secdede “Ya Hayyu ya Kayyûm bi rahmetike esteğîsü eslihlî şe’ni külleh velâ tekilni ilâ nefsi tarfete ayn” “Ey Hayy-u Kayyum, benim her halimi ıslah eyle, Sen beni göz açıp kapayıncaya kadar nefsimle başbaşa bırakma” gibi dualardan da söz ediliyor. Yani içteki nedametini bu sözlerle

soluklanması tavsiye ediliyor. Bu mevzuda yine Efendimiz'den (asm) şeref sūdūr olmuş, sabah akşam okunan ve “seyyid-ül istiğfar” diye bilinen bir dua daha mervidir ki oda: “Allahümme ente rabbî, lâ ilâhe illâ ente halaktenî ve ene abdûke ve ene ala ahdike ve va'dike mesteta't euzü bike min şerri ma sana't, ebûu leke bini'metike aleyye ve ebûu bizenbi feğfirli feinnehu leyağfiruzzunûbe illa ent” istiğfarıdır. Seleften bazıları, “ente” kelimesinin sonuna “Ya Gaffar, Ya Gafûr” isimlerini de ilave etmişler. Bunlar, Efendimiz'den mervi olanlar arasında olmasa da Rabbimizin iki mübarek ismini şefaatchi yaparak Allah'a teveccüh etme mânâsında çok güzeldir.

Evet tevbe, kalbin nedamet ve ızdırap duymasıdır. Biz böyle bir ızdırabı, tevbe ve istiğfarda kullanılan kelimelerle eda ettiğimiz sürece makbuldür. Ancak, içimizde günaha karşı hiçbir ızdırap duymadan, dilimiz: “Estağfirullah estağfirullah el azîm el kerîm ellezi lâ ilâhe illahü el-hayyel-kayyum ve etübü ileyh.” veya “Elimle, dilimle, ağızımla, gözümle, kulağımla işlediğim her günahdan tevbe ettim, pişman oldum..” diyor fakat duygu ve düşüncelerimiz bu kelimelere refakat etmiyorsa ve içteki dalgalanmalar soluklarımızı kesecek kadar ağırlıklarını hissettirmiyorsa, boşuna uğraşyoruz demektir. İnsan hiç olmazsa Allah karşısında günahlarını ifade de, vicdanından gelen sesleri soluklamalıdır. Evet tevbe ve istiğfar ederken şaka ve merasim yapmıyor, herhangi bir folklörü icra etmiyoruz. Bilakis Allah karşısında gerçekten işlediğimiz bir günahdan gerçek bir nedamet duygusunu Allah'a takdim ediyoruz.

Ve son olarak burada şunu da arz edeyim: Camilerde yapılan nikah ve iman tecdidi gibi, aslı esası olmayan, ve bir mânâ ifade etmeyen sözlerin mü'minlere kazandıracığı hiçbir şey yoktur. Hele nikah gibi, ciddi bazı esaslara bağlı bir mesele de, “İnnî üridü en üceddidel-imane vennikahe” demek sadece bir tevbe olarak değil söz, dil kaideleri bakımından da tenkide açıktır. Çünkü adam: “Ben nikahımı ve dinimi yenilemeyi düşünüyorum.” diyor. Yenilediğini de söylemiyor. Yani, düşünüyorum ilerde yenileyebilirim, demek istiyor. Allah korusun, bu çok tehlikeli bir ifadedir. Çünkü bir insan, bilerek veya bilmeyerek kelime-i küfrü telaffuz etmişse hemen anında tecdidi iman etmesi lazımdır. Bunun yegane çaresi vicdanından gelerek, işlediği bütün günahlara, ciddi bir hissi nedametle arkasını dönüp “Eşhedü enla ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Rasûlüh.” demektir. Bunun ise tehire tahammülü yoktur. Müslümanları boş şeylerle avutmak faydasızdır. Ciddi tevbe edelim. Her hata ve her sürçmelerimizden ürperelim ve Allah'a yönelelim. Bütün bunları yaparken de Allah Resulü'nün talim ve irşad daireleri içinde kalmaya çalışalım.

Tevbe Kapısı ve Ümit

Buraya kadar anlattıklarımızdan ayrı olarak, bir de işlenen günahlardan, kalbin tatminsizliğinden, ibadetlerle beslenemeden, arkadaşsızlıktan, okuma ve tefekkür adına boş bulunmaktan, meşguliyetsizlikten ve dine hizmet etmemekten kaynaklanan bazı sıkıntı, hafakan ve bunalım halleri vardır ki, bunlar insan gönlünde şeytanın her zaman nüfuz edebileceği gedikler açarlar. Şeytan, daha ziyade böyle âtil insanlara, gevşeklik ve tembellik içinde miskin miskin oturanlara hücum eder. İşte bir insan, şeytanın hücumlarına yenik düşmüş ve kendini büyük günahlara salmışsa, kumar oynuyor, içki içiyor, sürekli hevâ ve heves peşinde koşuyorsa; fakat, yer yer akli başına geliyor ve “Ne olacak benim hâlim?” diyor ve pişmanlık da izhar ediyorsa, ona da diyeceğimiz bazı şeyler vardır: Her şeyden önce, Allah’ın rahmeti çok geniştir; O, “Rahmetim her şeyi kuşatmıştır” (A’raf, 7/156) buyurmakta ve bir kudsî hadiste ilâhî rahmetin her zaman gazabın önünde bulunduğunu ifade etmektedir. Ötede, şeytanların bile ümit ve beklentiye kapılacağı böyle engin bir rahmete karşı lâkayt kalmak, hatta o rahmetin mevcudiyetini inkâr mânâsına gelecek şekilde ümit hissini yitirip ye’s’e kapılmak büyük bir günahdır.

İnsan, hayatının son dakikasında bile olsa, o tek dakikayı değerlendirip Allah’a dönebilir, O’na yönelip kurtulabilir. Dolayısıyla, endişeleri deşeleyecek hadiseler ve günahlar karşısında ye’s’e düşmek ve karamsarlığa kapılmak değil, recâ duygusuyla tevbe ve salih amellere yapışmaktır esas olan. Bir Müslüman, Allah’ın engin rahmeti varken asla ye’s’e düşmez; Cenâb-ı Hakk’ın rahmetine teveccüh ederek, yitirdiği şeyleri bulmaya ve kaçırdıklarını telafi etmeye bakar. Evet, sizi korku ve endişeye atan sâikler nelerse onları düşünüp çareler aramanız lazım. Neden korkuyorsunuz veya sizi ye’s’e doğru iten şeyler nelerdir? “Ben mahvoldum, battım, işim bitti benim; beni kaldırıp partial bir eşya gibi Cehennem’in bir gayyasına savururlar artık!” diye düşünürken, neye binaen bu türlü mülahazalara dalıyorsunuz? İşte, evvela Cenâb-ı Hakk’ın rahmetini, merhametinin enginliğini ve O’nun hakkındaki recânızı gözlerinize sağlam bir gözlük gibi geçirmeli; sonra da sizi endişelendiren şeyler nelerse onları tesbit etmeli ve onların çaresini aramalısınız. Gözlerinize hakim olamamak mı korkutuyor sizi? O zaman gözlerinizi haram nazarlardan korumaya bakmalısınız. İki çeneniz arasından dökülen şeyler mi karartıyor ahiretinizi? Öyleyse, dudaklarınızı sadece hayır için açmalısınız. Hevâ ve hevesinize düşkünlüğünüz mü matlaştırıyor akıbetinizi? O halde keyif ve lezzeti helal dairesinde aramalı ve yapıp ettiğiniz her şeye helal vizesi sormalısınız. Yani, korku ve endişeler, sizi sizinle yüzleşmeye sevk etmeli. Kendi hayatınızın muhasebesini yapmalısınız. Perişan hallerinize bakmalı, kırılan noktalarınızı onarmalı, çatlayan yanlarınızı sarmalı ve eksiklerinizi telafi etmeye

çalışmalısınız. Aslında, tevbe de bir manada, tıpkı sehiv secdesi gibidir. Sehiv secdesi, namazdaki bir ihmal, bir terk ve bir yanılmaya karşı “cebren linnoksan”dır, yani, ondaki eksiği, gediği sarma, pansuman yapma demektir. Tevbe de, insanın şahsî hayatındaki hatalara karşı cebren linnoksandır. O da bir sargıdır; kırığı ve çatlağı sarma, bir yönüyle, kulluk anlayışını yeniden cilalama manasına gelir.

Diğer taraftan, hakikaten günahlardan ürküyor, onların öldürücülüğüne inanıyor ve akibetinizden endişe ediyorsanız, hemen bir tevbe kurnasına koşmanız ve o günahlara tekrar dönmek için elinizden gelen her şeyi yapmanız icap eder. Aksine, insanın tevbesiz ve amelsiz af beklemesi veya ömrünü günah vadilerinde geçirdiği halde, Cennet’ten dem vurması, yalancı bir recâ, boş bir kuruntu ve Allah’a karşı da bir saygısızlıktır.

Bu açıdan, bir insan, çok büyük hata ve günahlar işlese, -Allah korusun- adam öldürse, zina etse, içki içse bile, bütün bunlarla ye’se düşeceğine, hemen kendisini Cenâb-ı Hakk’ın rahmet deryasına salmalı ve tevbeye sığınmalıdır. Allah Teâlâ, her insana, onun irfan ve idrak seviyesine göre Kendisine yönelme merdiveni uzatmış; kulları için tevbe, inâbe ve evbe basamakları kurmuştur. Bir kudsî hadiste, “Ey âdemoğlu, Bana dua eder ve Benden affımı istersen, günahın ne kadar çok olursa olsun onu affederim. Ey insan, günahların ufukları tutacak kadar çoğalsa ama sen yine istiğfar etsen, onun çokluğuna bakmadan günahlarını bağışlarım. Ey âdemoğlu, dünya dolusu hatayla da olsa bana ortak koşmadan huzuruma gelersen, Ben de dünyayı dolduracak kadar mağfiretle sana muamele ederim.” buyurmuştur. Öyleyse, bir kulun günahı ne olursa olsun, ona düşen, yaptığı şeylere bir daha dönmek, günahlardan uzak durmaya azm ü cezm ü kast eylemek ve bu kararında sağlam durmaya çalışmaktır. Nitekim, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) haber vermişlerdir ki, bir insan yüz defa tevbesini bozmuş olsa bile, “Allah’ım, ben yine düştüm; günahımı bağışla, beni affet..” diyerek ve o çirkinliklere dönmeme hususunda kesin karar vererek bir kere daha tevbe etse, Allah onun tevbesini yüzbirinci defa da kabul eder. Evet bu hususta önemli olan, “Hem endişe, hem de ümit ile O’na yalvarın. Muhakkak ki Allah’ın rahmeti iyi kimselere yakındır.” (Ârâf, 7/56) mealindeki ayete uygun bir şekilde endişe duygusunu ümitle dengeleyerek O’na yalvarmaktır; “Kullarım Beni senden soracak olurlarsa, bilsinler ki Ben pek yakınım. Bana dua edenin duasına icabet ederim. Öyleyse onlar da dâvetime icabet etsin ve Bana hakkıyla inansınlar ki doğru yolda yürüyerek selâmete ersinler.” (Bakara, 2/186) ilahî beyanına itimad ederek O’na yönelmek ve O’nun icabet edeceğine de katî inanmaktır.

Tevbenin kabul edilmesi için, gönülden pişmanlık duymak, eski hataları ürpertiyle ve büyük bir mahcubiyetle hatırlamak, ruhta meydana gelen boşlukları istiğfarla, ibadet ü tâatla doldurmak, Allah rızasına götüren yollar dışında geçen hayat için âh ü enîn edip ağlamak ve

her türlü haksızlığı gidermeye çalışmak önemli hususlardır. Kul hakkı varsa onu gidermek, gıybet, haset ve su-i zan edilmişse, onlardan dolayı hakkı geçen insanlara meseleyi anlatıp haklarını helal ettirmek tevbenin mühim bir yanını teşkil eder.

Bu açıdan, “Ben günah işledim/işliyorum; dolayısıyla, artık kurtulabileceğime dair zerre kadar ümidim kalmadı” şeklindeki mülahazalar inanan bir gönlün düşünceleri olamaz. Şahsen, özellikle bazı anlarda akıbetimden çok korktuğum halde, ümitsizlik ve ye’se asla düşmedim; bundan sonra da düşmeyeceğim kanaatini taşıyorum. Çünkü, iğne deliği kadar bir aralıktan sızacak olan rahmet-i ilahiyenin bana da yeteceğine ve şu aciz kulu da zâyi etmeyeceğine inanıyorum. Yapmam gereken tek şey olduğunu zannediyorum; o da, eğer üzerimde bazı haklar olduğu hususunda gerçekten endişe duyuyorsam ve onlar o iğnenin deliğini de kapatacak gibi duruyorsa önümde, hemen onları ödemeye bakmalıyım; varsa hakkını yediğim bir insan ya da gıyabında olumsuz bazı şeyler söylediğim bir kimse, gitmeli, elini ayağını öpmeli, yalvarmalı ve “Ne olur, hakkını helal et” demeliyim. Böyle bir tevbe yolu varken ve Allah Yegâne Merhametli iken ne diye ye’se düşeyim? Ye’sin babası şeytanken, neden kendimi onun acımasız kollarına bırakayım? Hayır, M. Akif gibi, “Azmiyle, ümîdiyle yaşar hep yaşayanlar / Me’yûs olan rûhunu, vicdânını bağlar” demeli; ayağa kalkıp doğrulmalı, elime tevbe baltasını alarak bütün günahların başını kırmalıyım.

Hakiki Tevbe

Soru: İnsan bazen tevbe ederken bile tevbe ettiği günahı tam ma'nâsıyla terk edip edemeyeceği hakkında tereddüt geçiriyor. Böyle bir rûh hâliyle yapılan tevbe hakiki tevbe olur mu?

Cevap: Bu soruya cevap verirken, Efendimiz’in şu mübarek beyânını hatırlamamak mümkün mü? Buyuruyorlar ki: “Herkes hata işler. Hata işleyenlerin en hayırlıları da tevbe edenlerdir.”

Bu hadîs-i şerife dikkat edilecek olursa, hata işlemenin insanın cibilliyetinde var olduğu görülür. Yani insanın tabiatında her zaman onu günaha çekecek bir kısım duygu ve hisler vardır. Aslında bunlar, iyiliklere de esas teşkil etsin diye insanın benliğine yerleştirilmiş nüveler mahiyetinde isti’datlardır. Aktif bir Kur’ân ahlâkıyla bunların hepsinin yüzü hayra ve istikamete çevrilebilir.

Meselâ; insana öfke verilmiştir. İnsan bununla bazen gazilik ve şehitlik elde edebileceği gibi, aynı duyguyla Allah için gadaplanıp, Allah için nefret edip sevap da kazanabilir. Şehvî hisler ve diğer bedene âit arzu ve istekler de böyledir. İnsan onları zapt u rapt altına alıp rûhunu kanatlandırabildiği takdirde velilerle omuz omuza yaşayabilir. Aksine,

zapt u rapt altına alınamayan behimî arzuların, insanı başaşağı getirmesi de az görülen felaketlerden değildir. Mes'eleye bu zâviyeden bakıldığında, potansiyel hata, insanın ikiz kardeşi gibidir. Bu itibarla, insan, azminin ve iradesinin hakkını vererek bu negatif duygudan hem kurtulmasını bilmeli hem de onu mutlaka semereli, faydalı hâle getirmelidir. Diğer taraftan insan hayatında ömrü en az, en kısa olması gereken bir şey varsa, o da hata ve günahlar olmalıdır. Şu da kat'iyen unutulmamalıdır ki, insan işlediği bir hatayı hemen tevbe ile izale etmezse, bu ikinci bir hata ve günaha davetiye çıkarmak gibi olur ki, bu durum, zamanla insanın kalbî ve rûhî hayatını mahvedebilir. Böyle bir insan lahut âlemine karşı kapanır. Allah adına duyması gerekli olan şeyleri duyamaz olur ve herhangi bir cisim gibi sürekli bir düşüş yaşar ama, asla bunun farkına varamaz; latifeler ölür; "sır", sırra kâdem basar "hafî" gizlenir, "ahfâ" âdetâ yok olur; ama o bunlardan haberdar değildir. Onun için insan, günaha bulaşır bulaşmaz, hiç vakit kaybetmeden hemen Rabbine teveccüh etmeli ve O'ndan işlediği günahın affını istemelidir. Günah, insanı ele veren bir kuyruk gibidir. Zaten Arapça'da hem günah hem de kuyruk "ZNB" harfleriyle ifade edilir. İşte insan bu kuyruğu koparıp atmalı ve tevbe ile kuyruklu varlıklardan ayrı olduğunu haykırmalıdır...

Ayrıca benim, şimdilerde anladığım bir başka husus daha var ki, o da şudur: İnsan bir taraftan tevbe ediyor, diğer yandan da kendi iradesinin zaafî itibariyle biraz evvel tevbe ettiği günah ona yine musallat oluyor, o da yine aynı günaha giriyorsa böylelerinin istikamete ulaşmaları ve sonra da istikametlerini korumaları oldukça zordur. Bununla beraber böyle bir insan, işlediği günahı tevbe ederken hakikaten samimi ve tevbesini vicdanından gelen sese uyarak yapmış da olabilir. İhtimâl, işlediği günahı onun da içine bir tiksinti düşmüştür ve dolayısıyla da tevbesini çok samimi olarak yapmıştır. Ancak, bu gibilerde, çok defa tiksinti hâlinin geçip, yerini arzu ve isteklere bırakması söz konusudur ki, bu tür irâdezedeler her zaman sürçebilirler. Bu ikinci durum, onun daha önceki tazarru ve duâsında samimi olmadığı neticesini de doğurmaz. Dolayısıyla da tevbe etmesine mani hiçbir sebep yoktur.

Evet insan ne kadar günah işlerse işlesin ve tevbesi hangi sayıya varırsa varсын mutlaka yine tevbe etmelidir. Bu ifadeler kesinlikle işlenen günahı hafife alma ma'nâsına gelmez; belki tevbenin lüzumunu ve önemini işâretler. Sözün burasında önemli bir hususa da işâret etmeden geçemeyeceğim: Baştan beri bahis konusu ettiğimiz günah, hata ile işlenen günahlardır. Hata ile işlenen günahlarda ise, kasıt ve azim yoktur. Zaten insan bir müddet sonra aynı günahı işlemeye azimli ise onun dudaklarından dökülen sözler birtakım yalan laflardır.. ve kesinlikle tevbe değildir. Hukukta bile taammüden işlenen suçlara verilen ceza ile, hataen işlenen suçlara verilen cezalar, suçun cinsi aynı dahi olsa ayrı ayrıdır. Günahlar için de durum böyledir.

Bir de bu mes'eleyi, içinde bulunduğumuz şartlar açısından değerlendirmek yararlı olacak: Öyle bir toplum içinde yaşıyoruz ki, böyle bir toplumda insanın gözüne, kulağına tam hâkim olması oldukça zor, kasıt olmasa bile, her zaman hataların zincirleme birbirini ta'kip etmesi sözkonusudur. Bu durumda yapılması gereken en önemli iş, mümkün mertebe günah zemininden uzak durmaktır. Buna "sedd-i zerâi" de diyebiliriz ki, kabaca bir ifadeyle: Fenalıklara giden yolları kapatmak, demektir. Esasen sedd-i zerâi Kur'ânî bir yoldur. Meselâ bir ayette "zina etmeyin" denilmemiş de, "zinaya yaklaşmayın" denilmiştir. Ve yine "yetim hakkını yemeyin" denilmeyerek "yetim malına yaklaşmayın" ifadesi kullanılmıştır. Bunlar ve benzeri ayetler bize, insan terbiyesinde sedd-i zerâinin önemini anlatması bakımından dikkat çekicidir. Evet, insan, işte bu yol ile kasden günah işlemeye karşı kapalı kalır. Hata ile meydana gelen açıkları da tevbe örter. Zannediyorum bu tür bir strateji tatbikiyle, hem günahlara karşı korunma hususunda hem de elde olmayan sürçmeler karşısında önemli bir adım atılmış ve problemin kısm-ı ekserisi çözülmüş sayılır.

Hizmete Ait Sırları Fâş Etmenin Hükmü

Fıkıh kitaplarında, "Zinaya zorlanan kimsenin zina etmesine cevaz yoktur. Zorda kalan kimse ise, diliyle Allah'ı inkâr edebilir" hükmü yer alır.

Zinada kul hakkı bahis mevzûudur ve kul, hakkını helâl etmedikçe, bu gûnahtan kurtulmak mümkün değildir. Aynı mevzûda İbn-i Âbidin, "Birisini Efendimiz (sav)'i -hâşâ-tezyif etse ve sonra da tevbe etse, yaptığı bu tevbe kabûl olmaz" der. Neden? Çünkü, hakkını helâl edecek şahıs artık ortada yoktur.

Hizmette, Efendimiz (sav)'den bu yana gelmiş geçmiş bütün müslümanların ve ayrıca Kıyâmet'e kadar gelecek bütün mü'minlerin hakkı bahis mevzûudur. O halde, böyle bir da'vânın aleyhinde olabilecek şekilde düşman cepheye koz vermek, altından kalkılmaz bir vebal olsa gerek.

Soru: Tevbe etmek, sadece bazı kelimeleri söylemekle mi olur; yoksa, tevbe maksadıyla namaz kılmak, Kur'an okumak ve bir istiğfar duası yapmak da söz konusu mudur?

Cevap: Aslında, tevbenin özü pişmanlıktır; tevbe etmek, içten nedâmet duyma, hata ve günahlardan dolayı gerçekten pişman olma demektir. Pişmanlık tevbedeki manadır. Fakat, manaların da bir kalıbı olur ve onların kalıbı da sözlerdir, lafızlardır. Bundan dolayı "El-elfâzu kavâlibu'l-meâni; lafızlar, manaların kalıplarıdır" denmiştir. Mesela; Cenâb-ı Hakk'a

değişik şekillerde teveccüh etmek mümkündür; önemli olan O'na yönelme ve huşûdur. Fakat, namaz bu teveccüh için güzel bir kalıptır. Teveccüh o işin ruh ve manası; niyet, iftitah tekbiri, kıyam, kıraat, rükû ve sücûd ise o yönelmenin şeklidir. Şekil sadece kuru bir kalıp değildir; onun manaya kattığı ayrı bir derinlik vardır. İşte tevbenin de, bir özü ve manası olduğu gibi bir kalıbı da bulunur. Onun kalıbı da, öncelikle istiğfar ve dualardır. Özellikle, Şeddad bin Evs'den (radiyallahu anh) rivayet edilen hadisin “Seyyidü'l-İstiğfar” olarak anılan şu kısmı tevbe için önemli bir kalıptır: “Allâhümme ente Rabbî. Lâ ilâhe illâ ente halaktenî ve ene abdûke ve ene alâ ahdike ve va'dike me'steta'tü, eüzü bike min şerri mâ sana'tü, ebûü leke bi ni'metike aleyye ve ebûü leke bi zenbî fağfirlî fe innehû lâ yağfiru'z-zünûbe illâ ente - Allahım! Sen benim Rabbimsin. Senden başka ilâh yoktur. Beni Sen yarattın ve ben Senin kulunum. İman ve ubûdiyetimde gücüm yettiği kadar Senin ahd ü misâkın üzereyim. Yâ Rabbi! Yaptıklarımın şerrinden Sana sığınırım. Senin bana in'âm ve ihsan buyurduğun nimetleri ikrar ve i'tirâf ettiğim gibi kendi kusur ve günâhlarımı da i'tirâf ediyorum. Rabbim! Sen beni afv ü mağfîret eyle. Zîra, Senden başkası günâhları afv ü mağfîret edemez, yegâne Gafûr Sensin.” Bu duayı her sabah dört kere söylemek sünnet olduğuna göre, demek ki, tevbeyle kelimelerle dile getirmenin de kendine has bir önemi var.

Ayrıca, bir kısım rivayetlerde, günahlarına tevbe etmek isteyen insanın iki rekat namaz kılmasının mendub bir nafîle ibadet olduğu da anlatılmaktadır. Bu namaza bazıları “tevbe namazı”, bazıları da “istiğfar namazı” demiş olsa bile, onun ismi de, o namazı kılacak insanın tevbesinin seviyesine göre değişebilir. Allah'ın emirlerine muhalefetin kalbde burkuntular hâlinde hissedilmesi ve ferdin, günahını idrak şuuruyla Hakk kapısına yönelmesi neticesinde kılınan namaza “tevbe namazı”; huzurda bulunma âdâbına aykırı her davranış ve her düşünceden sonra, büyük-küçük her gaflet karşısında Allah'ın rahmetine sığınma niyetiyle kılınana “inâbe namazı” ve mâsivayla alâkalı her şeyi gönülden söküp atma ve kalbi O'ndan başka her şeye kapama cehdiyle eda edilene de “evbe namazı” denebilir. Hazreti Ali (radiyallahu anh), Ebu Bekir Efendimizin şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem), “Günah işleyen bir adam, hemen (sünnet ve âdâbına dikkat ederek) güzelce abdest alır, sonra iki rekat namaz kılar ve günahının mağrifetini Allah'tan dilerse, Allah ona mağrifet eder” buyurdu. Sonra Rasûlullah şu ayeti okudu: “Onlar, çirkin bir iş yaptıklarında veya kendi nefislerine zulmettiklerinde, peşinden hemen Allah'ı anar, günahlarının affedilmesini dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim affedebilir ki? Bir de onlar, bile bile işledikleri günahlarda ısrar etmez, o günahları sürdürmezler.” (Âl-i İmran, 3/135).

Bu namazda okunacak sure ya da ayetlerle alâkalı bir tayin yapılmamıştır. Fakat, Peygamber Efendimiz (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) hâcet namazında ve sabah namazının

sünnetinde, genel olarak, Kâfirun ve İhlas surelerini tavsiye etmişlerdir. Bu tavsiyeye saygılı olma ve onu uygulamanın yanı başında, şahsen içimde tevbe duygusunu coşturacak ayetler okumayı tercih ettiğim zamanlar da oluyor. Mesela, bazen ilk rekatta, “De ki: “Ey mülk ve hakimiyet sahibi Allah’ım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden onu çeker alırsın. Dilediğini aziz, dilediğini zelil kılarırsın. Her türlü hayır yalnız Senin elindedir. Sen elbette her şeye kâdirsin.” (Âl-i İmran, 3/26) mealindeki ayeti ihtiva eden bir bölümü; ikinci rek’atta da, “De ki: “Ey çok günah işleyerek kendi öz canlarına kötülük etmede ileri giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Allah dilerse bütün günahları mağfiret eder. Çünkü O, Gafûr ve Rahîm’dir.” (Zümer, 39/53) mealindeki ayetin de yer aldığı kısmı okuyorum.

Fakat, Kâfirun ve İhlas surelerinin ayrı önemi vardır. Bunların biri Tevhid-i Ubudiyetten, diğeri de Tevhid-i Uluhiyetten bahsetmektedir. Bu açıdan, onları okuyarak iki rekât namaz kılma tevbenin ruhuna daha da uygundur. Namazdan sonra ise, “Estağfirullâhe’l-Azîm el-Kerim ellezî lâ ilâhe illâ Hüve’l Hayyu’l-Kayyûm - Kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan, bizâtihi var olup başkasına muhtaç bulunmayan, her şeyin varlık ve bekâsını kudret elinde tutan, hayat sahibi Hayy u Kayyum ve yegâne kerem sahibi yüce Allah’tan bağışlanmamı dilerim” deyip başı yere koymak ve “Yâ Hayyu yâ Kayyûm bi rahmetike esteğîsü, eslihî şe’ni külleh ve lâtekilni ilâ nefsi tarfete ayn - Ey Hayy u Kayyum, Senin rahmetine sığınıyorum. Benim her hâlimi ıslah eyle, göz açıp kapayıncaya kadar da olsa beni nefsimle başbaşa bırakma!” diyerek Rahman u Rahîm’den afv ve merhamet dilenmek gerekir. Dua ve zikir kitaplarında, yoruluncaya kadar “Ya Hayyu ya Kayyum...” diye inlemenin; lafızlara manayı, ses ve soluğa da kalb heyecanlarını katarak, hatta kalbin rikkat ve inceliğini gözyaşlarıyla konuşturarak söylemenin fazileti üzerinde durulur. O hâl üzere içini dökme, sızlanma, ağlama, nedametini tam ortaya koyma ve hem hâl hem de sözle “tevbeler tevbesi” deme tavsiye edilir. Peki, neye karşı böyle bir tevbe?! Küçük bir bakmaya, minnacık bir lokmaya, ufacık bir kelimeciğe, anlık bir öpmeciğe ve yalan bir sözcüğe bunlardan birine, ya da herbirine öyle pişmanlık duyma ve ölesiye ağlama ki, değil birisini, bin tanesini götürebilecek çağlayanlar meydana getirerek, hepsini silip temizlemeye çalışma işte asıl tevbe!..

Arş’ı Titreten Çıglıklar

Tevbenin şartlarına riayet etseler de, meseleyi sadece kalıbıyla ortaya koyanlar, boş iş mi yapmış sayılırlar? Hâşâ ve kellâ!.. Allah için yapılan hiçbir şey O’nun nezdinde karşılıksız kalmaz. Ancak tevbeden tevbeye fark vardır. Tevbe adına ortaya konan her söz ve davranış

da, insanların niyet derinliği, iç enginliği ve huşû seviyesine göre değerlendirilir. Bunlar birer derinliktir ve pişmanlık iniltilerini bu derinliklerle sunmanın, tevbeye ayrı bir değer kazandırması söz konusudur. Bazen gönlünüzün en sırlı yerinden gelen bir inleme vesilesiyle bütün hata ve günahlarınızı temizler Allah Teâlâ. Samimi bir niyazınız giderir bütün günah lekelerini. Malumunuz, bir gün, Yunus bin Mettâ (aleyhisselam) öyle bir inler ki, tâ Arş-ı âzamı ihtizaza getirir. Melekler “Bu yakıcı iniltinin sahibi kim Ya Rabb!” diye sorarlar; “Bizim Yunus” cevabını alınca da, “Şu yanıp yakılan, içli içli dua eden Yunus mu?” demekten kendilerini alamazlar. Evet o, içli içli dua eden Yunus Nebî’dir; Arş’ı titreten de onun yakarışlarıdır.

İşte öyle bir inleme ve ağlama bütün günahları yuyup yıkamaya vesile olabilir. Fakat, sizin yakarışınız kendi kendinize olmalı; sesinizi ancak siz duymalısınız ve sadece Allah’a duyurmayı düşünmelisiniz. Çünkü biz bir nebî gibi masum ve masûn değiliz; görülme, duyulma ve bilinme neticesinde devrilebiliriz. Öyleyse âh u eninlerinizi ne şeytana duyurun ne de meleklerle. Çığlıklarınız kalbinizden yükselsin ama yine kalbinize insin. Kalbiniz bütünüyle bir banteli olsun; duygularınız da bir mızrab gönlünüzün sesi feryat gibi yükselsin, fakat sinenizin çeperlerini aşır ağyara ulaşmasın, yine gönlünüzde boğulsun. Kıskanın içinizin samimiyetini; meleklerle bile duyurmayın Allah’a adadığınız ses ve soluklarınızı. Rabbinizle aranızdaki sırlar hakkında çok kıskanç olun; O’ndan başka kimseye bildirmeyin, duyurmayın. O ince tavırlarınız, derin bakışlarınız ve içinizdeki derd u ızdırabınız başkalarının bulunduğu yerlerde de dökülüp saçılıyorsa ama siz farkında değilseniz, o tabii dökülüştten dolayı muaheze olmazsınız. Fakat, duyurmama ve göstermeme iradeniz dahilinde ise, çok kıskanç olun sırlarınızı ortaya dökmeme hususunda. Rabbinizle aranızdaki sırlar sizin namusunuzdur; onları orada-burada açığa vurmak suretiyle namusunuzu fâş etmeyin.

Tevbe ile Namaz arasındaki irtibat

Zikir ile namaz münasebetini bu şekilde tesbit ettikten sonra, tevbe ile namaz arasındaki irtibata gelince; tevbe, kişinin Allah'a yönelmesi ve kendi için Allah'a (c.c) açır dökmesidir. Tevbe, Allah'ın, bizim mahiyetimize dercettiği günahlarla deformasyona uğrayan temiz ve latif duygularda, yeniden bir yapılanma meydana getirme ameliyesidir.

Her günah işleyen insan, sevaptan yüzünü çevirip küfre doğru bir adım atmış sayılır. Evet Üstad Hazretleri'nin de ifadeleriyle "Her günah içinde küfre giden bir yol vardır." Öyleyse her günah işleyen, bir adım Allah'tan uzaklaşmış ve bir adım da şeytana yaklaşıyor demektir. Tevbe ile insan, "Eyledim hadsiz günah, nihayet tasmalı boynumla döndüm sana İlâhî" diyerek, tekrar Allah'a dönmüş olur ki, böyle bir insan aynı zamanda seyyiatını da

hasenata çevirmiş sayılır. Üstad'ın yaklaşımı ile tevbe, insanı sürekli kötülöklere açık olan kabiliyetlerini, hayra tevcih etmektedir ki, bu da potansiyel olarak insanın hayır yapması demektir. İşte namazda da bu durum söz konusudur. Zira namaz, insanda gerçek mânâda bir tevbe şuuru meydana getirir. Her ne kadar insan, günde beş defa kavli olarak tevbe etmese bile, onun kılmış olduğu namazlar, fiilî bir tevbe yerine geçmektedir. Kaldı ki, namazda okunan evrad u ezkarda, tevbe-istiğfar mânâsı taşıyan birçok dua ve ayetler vardır. Mesela; mümin namaza, "Allahu ekber" sözüyle başlamaktadır. Allahu ekber'le başka işlerden kopma ve kesilme adına âdeta eldeki fikir ve şuur balyozu malâyanî şeylerin üzerine indirilmekte ve Allah (c.c)'a teveccüh edilmektedir. Evet namazda, masivadan kopma ve Hakk'ın davetine icabet edip, O'na yönelme söz konusudur. Ne var ki, böyle bir teveccühü, herkes ancak kendi kamet-i kıymetine göre gerçekleştirebilmektedir.

Daha sonra "Subhanekallahümme ve bihamdik" gelir ki, bu, makam-ı cem'in ifadesi bir sözdür. Subhaneke, "Şu varlık içinde Sana şerik koşulabilecek hiçbir şey yoktur. Sen, zatında, sıfatlarında ve icraatında teksin. Ne benim ef'alim, ne de kâinatta cereyan eden hadiseler, Senden başkasına verilemez. İşte ben, böyle bir şirk düşüncesine sırtımı dönüyor, Seni tesbih ve takdis ediyorum" demektir.

Ve bihamdik, "hamd yalnızca Sana mahsus" anlamına gelir. Subhaneke sözünde Cenab-ı Hakk'ı bütün noksanlıklardan tenzih ederek, vâhidî tecelliye karşı tam bir ubudiyet ortaya koyma mânâsı, böyle bir tenzih ifadesinden sonra gelen "Ve bihamdik"le insan, "Ben, bu mânâyı ihata edemem ama Sen, bana bunu duyuruyorsun. Zira Sen bunları bana duyurmazsan ben duyup hissedemem. Öyleyse ben Seni bir taraftan tesbih ederken, aynı zamanda hamdle medyuniyet ve şükranlanlarımı da sadece sana takdim ederim demektir.

Ve tebarek'smük, "Senin ismin bereket kaynağıdır. Benim gibi boynu tasmalı, ayağı pırangalılara, o engin hazinenden bir şeyler versen ne çıkar! Zira Sen, Seni inkar edip, şirke koşanlara bile nice nimetler bahşediyorsun. Ben de bütün günah ve inhiraflarıma rağmen, Sana teveccüh ederek, Senin bereket kaynağı mübarek ismine sığınıyor ve Alvar İmamı edasıyla;

Kerem kıl, kesme Sultanım keremin bînevâlerden,
Kerem kesmek yakışır mı Keremkâne gedâlerden"
diyerek huzurunda inim inim inliyorum, demektir.

'Ve teâlâ ceddük'te, "Senin şanın mütealdir. Nitekim Sultana sultanlık, gedaya da gedalık yaraşır. Ben çok düşüp kalkmış olabilirim, ancak şimdi iki büklüm olup kapına geldim; zira Sen'den başka gidecek melce ve menca yoktur.. ve bu mülâhazada; evet günah bana yaraşmaz doğru, fakat af da Senin şanıdır" mânâsı vardır.

'Ve lâ ilâhe ğayruk' ise, "Başkasına nasıl dönebilirim ki; Sen'den başka Mabud u bi'l-hak ve Maksud u bi'l-istihkak yoktur" demektir.

Evet, namazda Allahu ekber'den başlayıp selam verene kadar hep böyle tevbe yörüngeli bir teveccüh söz konusudur ve işte bu teveccüh zamanla kulu, adım adım ihsan yamaçlarına doğru götürebilir...

Tevbenin kabz halini bast haline dönüştürmesi

Kur'ân-ı Kerim, tevbe ve istiğfar sayesinde kabzın basta dönüşmesine ve tekrar sadıkların arasına dönüp onların ayağıyla yürümeye misal olarak, Kâ'b b. Malik, Hilal b. Ümeyye ve Mürâre b. Rebî adlı sahabileri nazara veriyor. Onlar hakkında şöyle buyuruyor: "Allah, savaştan geri kalan ve haklarındaki hüküm ertelenen o üç kişinin de tevbelerini kabul buyurdu. Çünkü onlar öylesine bunaldılar ki, dünya bütün genişliğine rağmen başlarına dar geldi. Vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkı. Nihayet, Allah'ın hışmından, yine Allah'ın kapısından başka sığınacak hiçbir yer olmadığını anladılar da, bundan sonra, önceki iyi hallerine dönsünler diye, Allah onları tevbeye muvaffak kıldı. Çünkü Allah Tevvabdır, Rahimdir: Tevbeleri çok kabul eder, tevbe edenleri sever ve pek merhametlidir" (Tevbe, 9/118).

Kendilerine elli bin sene gibi gelen elli gün boyunca çok büyük bir imtihan geçiren, tevbelerinin kabulü için sürekli dua eden ve sadâkatlerini ispatladıklarından dolayı tevbeleri kabul edilen bu üç sahabiye anlatan âyetten hemen sonra "Ey iman edenler! Allahın emirlerine karşı gelmekten sakının ve dürüst insanlarla, sadıklarla beraber olun" (Tevbe, 9/119) deniliyor.

Evet, yaşadığımız ortam, dost ve arkadaş çevremiz doğruluğu yaşamaya bizi zorluyorsa; bulunduğumuz vasat itibarıyla iyi olmaya zorlanıyorsak; bazen içimizden gelmeyerek de olsa, günah ve masiyet adına bir fasit dairenin içine düşmekten korunmuş oluruz. Öyle bir çevre sayesinde yolumuza kolay devam eder ve kolay yaşarız. Yoksa insan bir kere düşerse, bir kere daha... Ve sonra bir kere daha... Derken yüzüstü kapaklanır ve sürüm sürüm sürünerek bir hayat geçirir. İşte, bundan dolayı Kur'ân, "Sadıklarla beraber olun" (Tevbe, 9/119) diyor.

Afvedilmeyen Günah

Soru: Şirkin dışındaki küfür de afv olur mu?

Cevap: Bilmeyerek küfre ve şirke düşme affolabilir. Ama bir insan bilerek düşünerek - neûzu billâh- küfre ve şirke girerse afv bahis mevzuu değildir. Tabii dönüp yeniden İslâm'a sığınması müstesna... Bir de tevbe etmeyince afv olmayan günahlar vardır ki, bunlar içinde de

en başta yine Allah'a şirk koşma gelir. Ondan sonra anaya babaya isyan, hakaret... Allah'a şirk koşmada, Allah hakkını, anaya, babaya isyanda da kul hakkını ihlâl vardır.

Bunlar arasında ağırlık itibariyle Allah hakkı önde gelir...

Tevbe etmenin sınırı var mıdır?

Peygamber Efendimiz (s.a.s), “Sizden biriniz islâmını (Allah’a karşı kulluğunu) samimiyetle, iyi yaptığı zamanda işlediği her bir iyilik, kendisi için on katı ile.. tâ yedi yüz katına kadar (fazlasıyla) yazılır. İşlediği her bir kötülük ise kendisine misliyle yazılır.” buyurur; bir Sahabi, Efendimiz’e gelir ve şöyle bir soru sorar: “Herhangi birimiz günah işlediğinde ne olur?” Allah Resûlü: “İşlediği günah, günah defterine yazılır.” buyururlar. Sahabi: “O günahı istiğfar edip tevbe ederse, ne olur?” der. Allah Resûlü: “Bağışlanır ve tevbesi kabul edilir.” Sahabi: “Sonra tekrar günah işlerse ne olur?” Allah Resûlü: “Tekrar yazılır.” Sahabi: “Peki tekrar tevbe dönerse?” Allah Resûlü: “Tekrar bağışlanır.” Sahabi: “Tekrar dönerse?” Allah Resûlü sonunda şöyle der: “Allah onu tekrar bağışlar ve tevbesini kabul eder. Siz (istiğfardan) usanmadıkça Allah da (mağfiretten) usanmaz.” hadisleri bize bu mevzuda değişik ufuklar açmaktadır.

Tevbe kapısı kıyamete kadar açıktır. Zira Allah Rasûlü bir tevbe peygamberidir ve hükmü de kıyamete kadar sürecektir.

Tevbe İle Günah Öncesi Manevî Hâli Aşma

– Hz. Yunus (a.s.)’ın kavmini bırakıp gitmesi, sanki, kavminin iman etmesi için nihâf nokta gibi görünüyor. Kendisi için her ne kadar bir zelle de olsa, fakat çok büyük bir hayra kapı açmış gibi. Böyle, işlenen bazı günahlardan tevbe ile, günahı önceki hâlden daha öte bir hâle ulaşmak mümkündür denebilir mi?

Hz. Yunus (a.s.), kavmini Allah’tan izin almadan terketti. Peygamberler, kavimlerini terketmek gerektiğinde de, yine izin alırlar. Meselâ, melekler Hz. Lût’a, bizzat onun kavmini terketmesi emrini getirmişlerdir. Allah (c.c.), Hz. Nuh’a gemiye binip, mü’min olanları da yanına almasını ve kavmini öyle terketmesini emretmiştir. Aynı şekilde, Peygamberimiz’e (s.a.s.), Hz. İbrahim (a.s.)’a ve daha başka bazı peygamberlere de hicret emri verilmiştir. Fakat Hz. Yunus (a.s.), Allah’ın emrini almadan kavmini terkettiği için, malûm mihnete maruz kalmıştır. Şu kadar ki, bir peygamberin böyle kavmini terkedip gitmesi, kavmi üzerinde önemli bir tesir bırakmış ve o kavim, azap alâmetleri de belirince, hemen tevbe ve istiğfara yönelmiştir.

Kur’an-ı Kerim, bunu benzeri olmayan bir hâdise olarak zikreder: “Bir belde halkının, zamanında inanmaları gerekmez miydi ki, imanları kendilerine fayda versin (ve onları

muhakkak bir azaptan kurtarsın. Fakat inanmaları gereken zamanda, azabı görmeden inanmadılar.) Fakat Yunus'un kavmi hariç." (Yunus: 98) Yunus (a.s.)'ın terk edip gitmesi ve arkasından onun kavmini tehdit ettiği azabın işaretlerinin görülmesi, o kavmi birden tebaha getirdi, uyandırdı ve hemen tevbeye koşular. Tabii bu sonuçta, Yunus (a.s.)'ın o zellesi neticesinde maruz kaldığı mihnetin de tesiri olmuştur. Mü'minlerin başlarına gelen musibetlerin, bir hemen verilen, bir de daha sonra verilen iki mükâfatı vardır. Sonra, Yunus (a.s.), balığın karnında sürekli tesbihte bulunmuştur. Zaten, hep tesbih eden bir insandı. Neticede hem kendisi o mihnetten kurtulmuş, hem de 100 binden fazla insan birden ona iman etmiştir.

Gerçi, bir günah işleyeyim, tevbe edeyim ve daha büyük bir mükâfata nail olayım denmez ve denmemeli. Ancak, insanın kendisini günahsız, suçsuz görmesindense, bata çıka gidip, kendisini hiç görmesi, bir günahkâr bilmesi ve devamlı tevbe etmesi çok daha hayırlıdır. İnsan, hiçbir şeydir; aslında şümüllü manâya sahip bu üç kelime bile, insan için çoktur. Sıfırdır insan; ve o, kendisini böyle bilmelidir. Sıfır ne güzeldir; hele o nokta gibi olan sıfır, bir atom mudur, bir partikül müdür; işte insan, kendisini hep öyle bilmeli, böyle olduğuna kendisini inandırmalıdır. Hattâ yan yana pek çok sıfır olarak bilirse, başına gelecek bir rakamla, sonsuz değere ulaşma kapısını açmış olur. Kendisini tamamen sıfır gördüğü, bütün bütün şeffaflaştığı zaman, kendisinde Allah'ın tecellisi için pak bir ayna vasfı kazanmış olur. Allah'ın o biricik Habibi, o en büyük insan için, önce 'Abdühû (O'nun kulu)' demiyor muyuz? Evet, kulluktan daha üstün bir makam yoktur. En büyük kul, en büyük insandır. Çünkü onda, Allah mütecellidir dâim.

Günahlar tevbe ile temizlenmelidir:

Günahlar, tevbe ve istiğfarla temizlenmelidir. Her günahta küfre giden bir yol vardır. Her şeyden önce günah, kulun Cenâb-ı Hakk'ın inayet atmosferinden dışarı çıkması ve İlâhî teminatı reddetmesi demektir. Ayrıca kul, günah işlemekle şeytana tam hedef olmuş sayılır; günahlar arttıkça da Allah'ın himaye ve koruması azalır.

Günah, bir pas, bir leke ve bir kirdir; öyle ki, hadîsin ifâdesiyle, üst üste biriken lekeler, derhal tevbe ve istiğfarla temizlenmezse, kalbî hayatımızla Rabbimizin bize bakışı arasına girip, O'ndan gelen tecellileri keser, rahmet esintilerini perdeler ve bizi inayetten mahrum bırakır. Himayesiz kalan bir kalb ise, neticede -Allah korusun- şeytanın küfürle vurabileceği bir vaziyet kesbetmiş sayılır.

İkinci olarak, kendini mahcub edecek bir günah işleyen insan, kimsenin bu günahı görmesini istemez. Ama, Allah'ın ve meleklerin onun yaptıklarını gördüklerinin de

farkındadır. Onun hep bu zayıf anını kollayan şeytan, bu esnada ona, “keşke şu günahımı gören olmasaydı; ya da keşke şu şey, günah olmasaydı!” dedirtir.

Günahta ısrar ve onu küçük görme de, insanı küfre itebilir. İnsan, günahlara alışmış ve onlardan kopamıyorsa, bazen böylelerini o levsiyattan kurtarayım derken daha kötü durumlara itmiş oluruz. Meselâ, “içki içme!” dediğimiz birisi, “bir kadeh haram olmaz; hem, bu kadarını da katı buluyorum” diyecek ve küfre ait benzeri sözlerle o günahın kurbanı olacaktır. Keza namaz kılmıyorsa, “gel, kıl” ısrarları karşısında, gelmeme ısrarında bulunacak ve sonunda da “gelmiyorum” deyiverecektir.

Esasen günah, ısrar edildiği, zararsız bilindiği, tevbe ve istiğfar ile de temizlenmediği zaman günah olur. Yoksa, kendisinde ısrar edilmediği, zararı bilinip korkulduğu, tevbe, istiğfar ve samimî bir nedamet ile terkedildiği zaman ise, -Kur’ân’ın ifâdesiyle- inşaallah affa mazhar olacaktır. Dağlar cesametinde de olsa, -şirk hariç- Allah’ın affetmeyeceği günah yoktur. Elverir ki, O’nun af, merhamet ve ğufran kapısına varılsın.

TEVBE VE İSTİĞFAR

Soru: Günahlar karşısında nasıl bir tavır takınmalıyız?

İnsanın, günahtan bütün bütün hâlî kalması mümkün değildir. Zaten o, temelde melekler gibi günahtan masun tutulmamıştır. Bu açıdan o her zaman hata işlemekle yüz yüzedir. İnsan için asıl önemli olan, sürçüp düştükten sonra tekrar ayağa kalkmak ve eskisinden daha bir temkinle yoluna devam edebilmektir. İşte, onu meleklerden daha yüksek seviyeye ulaştıracak şey de budur.

Evet, günümüz dünyası çarşısıyla, pazarıyla âdeta bir günah deryası haline gelmiş ya da getirilmiştir. Bugün şeytan ve onun avanesi her yerde kol gezmekte, her köşe başında kendi ağına düşecek kurbanlarını beklemektedir. Her mümin, böyle bir toplum içinde "her günah içinde küfre giden bir yol vardır" anlayışıyla hareket etmek zorundadır. O, beyninin bütün fakülteleriyle Allah'a müteveccih olmalı, duygu ve düşüncelerinde günaha asla yol vermemelidir. Yanlışlıkla gözüne, kulağına bir şey iliştiği zaman, hemen tevbe ve istiğfarla Rabbine yönelmeli ve: "Allah'ım, bunu nasıl yaptım bilemiyorum! Böyle bir günah işlemekten dolayı Senden çok utanıyorum" deyip o günahtan duyduğu üzüntüyü dile getirmelidir. Öyle ki bu pişmanlıktan kaynaklanan hüznün, onun bütün benliğini sarmalı ve kalbinin ritmini değiştirmelidir. Aksine böyle bir yakarış ve hüznle pişmanlığın dile getirilmemesi, o günaha giden yolların açık bırakılması demektir ki, şeytanın o kapıdan tekrar girmesi her zaman mümkündür.

Bu hususta yapılacak olan diğeri bir şey de, işlenen günaha hiç mi hiç hakk-ı hayat tanınmamasıdır. Mümin, herhangi bir hata karşısında, ya bir iyilik yapmak suretiyle onu izale etmeli ya da hemen secdeye kapanıp gözyaşlarıyla o günahın kirlerinden arınmalıdır. Bunu yapma adına da hiç vakit fevtetmemelidir. Zira ecel gizlidir. Her an gelebilir.

Burada istidradî olarak bir hususa işaret etmek istiyorum; bütün gayretine rağmen kendi zaaflarına yenilip nefsin ve şeytanın etkisinde kalarak günah işlemeye devam eden bir mü'min, bana göre her günah işlediğinde adeta: "Allah'ım ben kendime bir kuyruk daha taktım. Sen bana ister hilebaz bir tilki, ister insanları sokmak için kuyruğunu dikip gezen bir akrep, isterse bir yılan nazarıyla bakabilirsin.." demeli ve mutlaka kendini sorgulamalıdır. O, bu şekildeki hareketiyle, Cenab-ı Hakk'ın kendisine bahşetmiş olduğu insanî değerleri tezyif ve tahkir edip bir kenara attığını; bunun aksine hayvanlığı benimsediğini itiraf etmiş olacaktır. Efendimiz (s.a.s) de, namazda yapılan bir takım yanlış hal ve hareketleri, bazı hayvanî hallerle özdeşleştirerek bazı mü'minlerin vasıfları itibarıyla deformasyona uğrayacaklarına işaret etmiştir. Mesela O, rükudan tam doğrulmadan doğrudan secdeye gitmeyi devenin hareketine, iki secde arasında tam-tekmil oturmadan tekrar secdeye kapanmayı horozların yem gagalamasına ve yine secdede kolların yere yapıştırılmasını köpeğin oturuşuna benzetmektedir. Demek namazın içinde dahi olsa birtakım hareketler, insanı siret itibarıyla aşağılara çekebilmektedir. Nitekim modern çağ psikologları, insanları davranışlarıyla analiz ettiklerinde hayvana benzer özelliklerini tespit edip ortaya koymuşlardır. Mesela Alexis Carrel, böyle bir araştırma sonucu kendi dönemi açısından bazı gençlerin tavırları itibarıyla, serseri köpek formülüyle aynı çıktığı tesbitini ortaya koymuştu...

Hasılı; insanın, günahın nerede ve ne şekilde karşısına çıkacağını bilemediği için, Üstad'ın ifadeleri içinde öncelikle "günahlardan, yılandan çiyandan kaçır" gibi kaçması; ona maruz kaldığında da tevbe ve istiğfarda bulunup ondan arınmaya çalışmalıdır.

İslâm'da Tevbe -2

Nihat Dalgın

b. Günah Çeşitleri:

Günah, günahın kendisine göre; büyük ve küçük şeklinde; günahın kendisine karşı işlenene göre, Allah hakkı, kul hakkı kısımlarına ayrılmaktadır.

aa. Büyük Günahlar:

Hangi tür günahın büyük günah kapsamına girdiğinde, herkesin ittifak ettiği bir ölçü mevcut değildir.

İbn Abbas'ın (ö. 68/687) büyük günah tarifinde üç görüşü vardır: a. Allah'ın yasak ettiği şey büyük günahdır. b. Allah'a isyan demek olan şey büyük günahdır. c. Allah'ın, hakkında azapla, lanetle veya

gazapla hükmünü bildirdiği her fiil büyük günahdır.⁸⁴ İbn Mesud (ö. 32/652)'dan gelen bir rivayete göre; büyük günahlar, Allah Teala'nın Nisa Suresi 4/1-31. ayetleri arasında yasakladığı günahlardır.⁸⁵ Bir görüşe göre de, işleyenin tevbe etmeden bağışlanmayacağı günah⁸⁶ büyük günahdır.

İbn Salah (ö. 643/i245)'dan ise, büyük günahlar hakkında şöyle bir değerlendirme nakledilmektedir:⁸⁷ "Kendisine büyük günah ismi tatbik edilebilecek kadar büyük olan her günah, büyük günah (kebire)'tir." Ona göre büyük günahın bazı belirtileri şunlardır:

- Kendisine bir cezanın terettüp etmesi.
- Kur'an veya Sünnette azap veya ateşle tehdidin varlığı.
- Günahı işleyenin fasık olarak isimlendirilmesi.
- O günahı işleyenin lanetlenmesi.

Akidetü't-Tahaviyye şarihi Ebu'l-İzz, "büyüklüğü hakkında nassın sabit olduğu her günah büyük günahdır" ölçüsünü tercih eder ve tercih sebeplerini zikreder.⁸⁸

İbn Teymiyye (ö. 728/1327) büyük günahlarla ilgili şöyle bir ölçü koymaktadır: "Haklarında dünya veya ahiretle ilgili bir had, özel bir vaid, yahut cennete yaklaşmama ikazı bulunan her günah büyük günahlardandır."⁸⁹ Dihlevi (ö. 1176/1762), hakkında ahirette azabın varlığı, salih kulluğu bozmayı ve fitrata aykırı olmayı, büyük günahın özellikleri olarak belirtmektedir.⁹⁰

Vahidi'ye (ö. 468/1075) göre, insanların bilebileceği şekilde büyük günahlar için bir ölçü mevcut değildir. Eğer böyle olsaydı, bu türün dışında kalan küçük günahları mubah görürlerdi. Halbuki Allah, kulların günahların tümünden kaçınmaları için, büyük günahları net bir şekilde saymayarak gizlemiştir. Nitekim namazlar arasında orta namazı ve geceler içinde Kadir Gecesi'ni gizlemesinde de böyle bir hikmet mevcuttur.⁹¹

Büyük günahların sayısı hakkında da mevcut, sabit bir liste bulunmamaktadır. Büyük günahların sayısı ile ilgili, 7, 9, 17, 70 olduğu şeklinde görüşler mevcuttur.⁹²

bb. Küçük Günahlar:

Kur'an'da "lemem"(53,Necm:32) ve "seyyie"(4,Nisa:3i) kelimeleriyle ifade edilen küçük günah⁹³ şöyle tarif edilmektedir: Büyük günahların alanı dışında kalan, yani; hakkında bir ceza (had) bulunmayan veya lanet, gazap ve cehennem ateşi ile de tehdit edilmeyen günahdır.⁹⁴

Şah Veliyyullah (ö. 1176/1762) küçük günahları; büyük günahlara götüren veya bir yönden büyük günahı gerektiren, bir yönden de gerektirmeyen günahlar şeklinde tanımlamaktadır.⁹⁵

Küçük günahlar belli bir sayı ile sınırlandırılmamıştır. Ancak çeşitli nedenlerle küçük günahlar büyük günaha dönüşebilmektedir. Nitekim üzerinde ısrar edilen bir günahın küçük olarak kalmayacağı söylenmiştir.⁹⁶ Bir defasında Resulullah (s.a.s); "Ey Aişe! Göze önemsiz gibi görünen günahlardan sakın! Çünkü bunlar için, Allah tarafından görevlendirilmiş bir görevli vardır."⁹⁷ buyurarak, küçük günahlara dikkat çekmiştir. Bu hadis Ahmed b. Hanbel (ö. 24i/855)'in Müsned'inde şu ziyade ile mevcuttur: "...Çünkü küçük günahlar bir araya gelince, insanı helak eder. Tıpkı çöl bir arazide bulunup da, yanına kavmin işçileri gelen şu adamın hali gibi; O adam ve diğerleri, odun taşıyıp, üst üste yığarlar ve bir yığın meydana getirirler. Sonra odun yığınına ateşe verirler ve (küçük olan, ama bir araya gelince kocaman bir yığın olan bu çalı-çırpının ateşiyle) o çölde bulunan bütün canlıları yok ederler." ⁹⁸

Küçük günahları önemsememek, bunlarda ısrar etmek insanda, büyüklerini yapmaya iten psikolojik ve ruhi bir değişiklik oluşturur. Bu etkisi de gözardı edilmeyerek, günahın küçüklüğüne değil, kendisine karşı gelinen Allah'ın azamet ve büyüklüğüne bakarak, tüm günahlardan kaçınılması gerekmektedir.

Gazzali'ye göre;⁹⁹ kalbi karartma hususunda, devamlı olarak yapılan küçük günahlar, bir defa işlenen büyük günahtan daha etkilidir. Ayrıca, ani olarak işlenen ve kendisine devam edilmeyen büyük günahın affı, devamlı olarak işlenen küçük günahlardan daha da çok ümit edilmektedir.

cc. Allah ve Kul Hakkı ile İlgili Günahlar:

İnsanların fiillerinden ortaya çıkan maslahat, ya umumi ya da hususidir. Eğer bu fiillerden maksat,

umumi olarak cemiyetin menfaati ise, fiil Yüce Allah'ın hakkı, hususi ise kulun hakkıdır. Bazen de, fiilde Allah'ın hakkıyla kul hakkı bir arada bulunup, ya Allah hakkı ya da kul hakkı daha fazla olabilmektedir.¹⁰⁰

Bu tür hakları çiğnemek, ihlal etmek, Allah'a veya bir kula karşı işlenmiş günahı oluşturacaktır. Günahın kime karşı işlenmiş olduğu, onlardan kurtulmak için tevbe yapılırken önem arz etmektedir.

c. Günahın Tevbe ile Silinmesi

aa. Allah Hakkı İle ilgili Günahlardan Tevbe:

Allah hakkı ile ilgili günahlardan tevbe etmek isteyen kimse, yaptığı günaha pişman olmalı, içinde bulunduğu an aynı günahı yapmamalıdır. Şahıs bir emri yerine getirememesinden dolayı tevbe ediyorsa, artık, o emri yerine getirmelidir. Örneğin, fert kılmadığı namazlardan tevbe ediyorsa, namazlarını kılmaya başlamalıdır.

Kaçınması gereken yasakları işlediğinden dolayı tevbe eden kişi, artık onları bırakmış olmalıdır. Buna da içki ve kumar örneğini verebiliriz.

Tevbe eden şahsın, yerine getirmediği emirlerin kazası mümkünse -namaz, oruç, zekat, gibi- onları kaza etmeye çalışmalıdır.¹⁰¹ Yani kul, genel anlamda, tevbe öncesinde mevcut olan ilahi emirlere muhalefetten uzaklaşıp Allah'a dönmelidir. Daha önce yapılan kötülükler yerine, iyiliklere ağırlık vermelidir.

Bu tür günahlardan tevbe edecek şahsın, o günahlarını ifşa etmesi gerekmemektedir. Aksine bu günahları işleyenlerin¹⁰² ve görenlerin¹⁰³ onları insanlardan gizlemesi daha uygundur. Nitekim Hz. Peygamber; "Çirkin bir iş işleyen, Allah'ın örttüğü gibi örtün"¹⁰⁴ buyurmuştur. Hadisin şerhinde, burada Allah hakkı ile ilgili olan günahın kastedildiği belirtilmiştir.¹⁰⁵ Başka bir hadiste de kardeşinin (Allah hakkı ile ilgili) günahını örtenin, Allah da kıyamet günü, günahlarını örteceği müjdesi verilmektedir.¹⁰⁶

bb. Kul Hakları İle ilgili Günahlardan Tevbe:

Daha önce belirtildiği gibi, insanın kul haklarından birini ihlal etmesi, kul hakkı ile ilgili bir günahdır. Bu tür günahlardan nasıl tevbe edilmesi gerektiğine geçmeden, bir hususu burada hatırlatmanın uygun olacağını düşünmekteyiz.

Bir Müslümanın, kardeşlerinin tüm haklarına saygı göstermesi gerektiği ve bunları ihlal etmesinin haram olduğu gibi, bir başka din mensubunun haklarına da saygılı olması gerekmektedir.¹⁰⁷ Zira Müslüman, zimmilerin¹⁰⁸ haklarından dolayı ahirette azap görecektir.¹⁰⁹

1) Mal ile İlgili Haklar:

Kul haklarından tevbenin ilk şartı, hakkı gasbedilen şahsın hakkını iade etmektir.¹¹⁰ Kul hakları mal nevinden ise, aşağıdaki ihtimallerle karşılaşılabilecektir.

i. Gasbedilen mal, elde mevcut ve sahibi de biliniyorsa geri verilmelidir¹¹¹ Burada suçu gizleyerek tevbe etmeye çalışmak doğru değildir.

ii. Çalınan mal, hırsızın elinde mevcut, ancak sahibi bilinmiyorsa, bu mal tasadduk edilerek zimmetten çıkarılır.¹¹²

iii. Bir şahısta önceki yıllara ait kul hakları var ve sahipleri de belli değilse, gasbedilen mallar kadar tasadduk eder, hayır-hasenat yapar.

iv. Malında ne kadar haram mal bulunduğunu bilmeyen şahıs, zannı galibine göre, bir miktar ayırır ve onu önceki kul haklarını elinden çıkarma niyeti ile dağıtır.¹¹³

v. Suçlunun yediği bir mal, misli değil de; kıymeti belirlenebilen cinstense ve şahsın imkanı da varsa, o kıymeti sahibine vermelidir.¹¹⁴ Buna gücü yetmiyorsa, imkan bulduğunda vermeye niyet etmelidir. İmkân nisbetinde, malı sahibine ulaştırmaya çalışıp da bunu başaramayanı Allah'ın affetmesi umulur.¹¹⁵

2) Bedenle İlgili Haklar:

i. Eğer suç, bir insanı kasten veya hataen öldürme şeklinde ise, bu tür günahı kurtulmak için, cinayeti işleyen, kendisini maktulün (öldürülenin) yakınlarına teslim etmelidir.¹¹⁶

Ancak, kendisini maktulün vereselerine teslim etmeden tevbe eden, Allah'ın hakkından tevbe etmiş olup, kisası talep hakkı olanlardan hakkı saklaması dolayısıyla günahkârdır. İşte bu hak sebebiyle kendini teslim etmeli, böylece¹¹⁷ kisas olayında birleşen iki hak için de tevbe etmiş olmalıdır. Öldürülenin vereseleri, kasden cinayet işleyenin kisasını ister veya kan tazminatı olarak helallaşır ya da bir karşılık istemeden affederler.¹¹⁸

Hataen adam öldüren de, suçunu itiraf ederek, kan parası (diyet) vermek için, kendisini öldürülenin yakınlarına teslim etmelidir.¹¹⁹

ii. Kasten veya hataen öldürülen insanın yakını yoksa cinayeti işleyen suçlu pişman olmalı, tekrar işlememeye kesin karar vermelidir. Yani, Allah hakkını ilgilendiren günahı nasıl tevbe edilmesi lazımsa, o şekilde tevbe etmesi gerekmektedir.

Buraya kadar zikredilen kul haklarını gizlemek doğru değildir. Hakkı gasbedilen şahıstan helallik alınmadan, bu tür günahlardan tevbe edilmiş olunmayacaktır. Bu tür günahlardan kurtulmak için mazlumun kapısını çalmadan, suçlunun kendi başına duyacağı pişmanlık ve döneceği gözyaşları, tevbesi için yeterli görülmecektir.

3) Namus ve Şeref İle İlgili Haklar:

Tevbe edilmek istenen hak, insanın namusu ve şahsiyeti ile ilgili olduğunda; yapılması gerekenler hakkında âlimlerimiz farklı görüşler belirtmişlerdir. Örneğin, bir insanın gıybeti edilmiş, zina iftirasında bulunmuş, toplum içinde küçük düşürülmüş, mahkemede kişi aleyhine yalan şahitlikte bulunmuş vb. günahlardan nasıl tevbe yapılacaktır?

Bu tür suçları işleyen insan tevbe ederken, günahını hak sahibine söylemeli midir? Yoksa hak sahiplerine durumu bildirmeden, Allah'tan af dilemesi yeterli midir? İşin bir diğer boyutu da, hak sahipleri durumdan haberdar edilecekse, yapılanlar genel olarak mı, özel olarak mı söylenmelidir? Şimdi bunları görelim:

i. Ahmet b. Hanbel'den¹²⁰ zina iftirası (kazf) suçundan tevbe edecek olanın, suçunu kendisine iftira edilene duyurmasının gerekli olup olmadığı hakkında iki rivayet mevcuttur. Gıybet, alay, şahsa küfretmek gibi insan şahsiyetini ilgilendiren günahlardan tevbe, kaziften yapılacak tevbe ile ilgili hükme kıyaslanmıştır.

ii. Diğer üç mezhep imamı ve Taberi (ö. 310/922)¹²¹ bu tür günahları hak sahiplerine bildirmenin ve helallik almanın şart olduğunu söylemişlerdir. Delilleri ise şöyledir:

iii. Bunlar birer kul hakkıdır ve ancak sahiplerinden helallik almakla onlardan kurtulunur.

iv. Meçhul bir haktan beraet sahih değildir. Sahibi, hakkını miktarını bilmelidir. Belki affedecek, belki de onu çok gördüğünden affetmeyecektir.

v. Hadiste; "Kimde, başkasının malı ve namusu ile ilgili bir hakkı varsa, kıyamet gelmeden önce ondan helallik alsın."¹²² buyurulmaktadır. Bu da hakkın sahibinden helallik alınmasının gerekli olduğuna delildir.

Gazzali'de bu görüşü benimsemekte ve bu tür hakkı ihlal edilen şahıs ölmüş ise, sevabı onun olmak üzere, hayır-hasenat yapılmasını tevsii etmektedir.¹²³

vi. Namus ve şeref ile ilgili suçları hak sahibine bildirmek gerekmez. Bunlardan tevbe etmek için Allah'a dönerek, pişmanlık duymak yeterli olacaktır. Bundan sonraki günlerde ise, insan, namus ve şerefi ile ilgili kötü sözler söylediği şahıs hakkında, güzel şeyler söylemeli, onun iffetli, namuslu birisi olduğunu anlatmalıdır.

Bu görüş İbn Teymiyye'nin de tercih ettiği bir görüştür.¹²⁴

Ebu'l-Leys Semerkandi ve Alusi (0.1270/1854...)'ye göre; namus ve şeref ile ilgili haklar, hakları ihlal edilen insanın kulağına gitmişse, kendisine müracaat edilip, itiraf edilerek helallik alınmalıdır. Değilse, şahsa duyurmadan, Allah'a arz edilen pişmanlıkla tevbe edilebilecektir.¹²⁵

Son görüş sahipleri, namus ve şeref ile ilgili hakların, mal ve bedenle ilgili haklardan ayırımını şöyle açıklamışlardır:

Mal nevinden bir hakkı yenen şahsa hakkı geri dönünce, ondan faydalanacağı için sevinecektir. Bu

sebeple bu hakları gizlemek caiz değildir. Ancak gıybet, zina iftirası, alay gibi haklar ise böyle değildir. Yani insana, gıybetinin edildiği, namusu ve şerefi hakkında söz söylendiği itiraf edilecek olsa, bu ona fayda değil, zarar verecektir. Belki kızgınlığı artacak ve taşkınlık edecek, bir suç işleyebilecektir.

Sonuç olarak denebilir ki; beden ve mal ile ilgili hakların aksine, şahsiyet ile ilgili haklar (sözler), eğer mağdurun kulağına gitmemişse, tıpkı Allah hakkı olan bir günahta olduğu gibi tevbe yapılabilecektir. Bu tür sözler, mağdurun kulağına gitmiş ise, o zaman şahsa müracaat edilerek, helallik alınması görüşünü tercih etmekteyiz. Zira diğer hallerde bu tür günahları ifşa ederek helallik dilemek, belki de, yeni ve daha büyük günahların işlenmesine sebep olabilecektir. Daha büyük günahın işlenmemesi için, tevbede böyle bir yolun tutulması daha makul görülmektedir.

3. TEVBE İLE İLGİLİ UNSURLAR:

Bu kısımda, tevbe eden insanla, tevbe edilen günah arasında bir bağ kurma fonksiyonu gören tevbe olayı ele alınarak, sıhhat şartları, tevbede ifade, zaman ve mekân unsurlarının rolü görülecektir.

a. Şartlarını Camii Tevbe (Nasuh Tevbesi):

Buraya kadar tevbenin birer ögesi olmaları nedeniyle, fert ve günah unsurları görülmüştü. Şimdi bu bilgiler ışığında, nasuh tevbesi diye meşhur olan tevbenin özelliği ve şartları ele alınacaktır.

aa. Tanımı: "Nasuh" nesaha maddesinden ismi fail olup, fesad, noksanlık, hile ve tüm şaibelerden uzak anlamına gelmektedir.¹²⁶

Nasuh tevbesi; her türlü şaibelerden uzak bir şekilde, şartlarına titizlik gösterilerek günahtan pişman olmak ve tekrar aynı günahı işlememektir. ¹²⁷

Hz. Peygamber nasuh tevbesini; "Kulun işlediği günahtan pişmanlık duyması, Allah'a tam rücu edip, sütün memeye dönmediği gibi, kişinin tekrar günaha dönmemesidir."¹²⁸ şeklinde tanımlamıştır.

Hasan Basri (ö. 110/728); "Kişinin günahlara pişman olması, ona dönmemeye azmetmesidir" derken, Said b. el-Müseyyeb (ö. 93/711) nasuh tevbesini; "Kendisi ile nefsinize nasihat etmenizdir."¹²⁹ diyerek, bu tevbeyi tevbesi için bir nasihatçı olarak değerlendirmiştir.

Gazzali, nasuh tevbesini tanımlarken şunlara yer vermiştir: "Nasuh tevbesi yapanlar, tevbe edip ölünceye kadar tevbesinde duranlardır. Bunlar geçmişteki eksiklerini tamamlar ve bir daha günaha dönmeyi hatırdan bile geçirmezler, zelle ve sürçmeler müstesna. İşte tevbede istikamet budur. Günahlarını sevaplarla değiştirip hayırlarda müsabaka edenler bu tür tevbe sahipleridir".¹³⁰

bb. Şartları: Hz. Ali gerçek tevbe (nasuh tevbesi) için şunları öngörmüştür:

- 1) Geçmişte işlenen günahlardan pişmanlık duymak.
- 2) Yerine getirilmeyen farzları kaza etmek.
- 3) Başkalarını ilgilendiren hakları iade etmek.
- 4) Nefsin günah içinde geliştirilip büyütüldüğü gibi, tevbe sonrasında da nefsi ibadette fırınlamak.
- 5) Günah işlerken nefse isyanın lezzeti tattırıldığı gibi, tevbe sonrasında nefse taatın çilesini tattırmak.
- 6) Günah sezonundaki her gülmeye karşılık, (tevbe sezonunda) ağlamak.¹³¹

İbnu'l-Kayyim (Ö. 751/1350) nasuh tevbesinin şartları olarak şunları sıralamaktadır:¹³²

- 1) Ferd, işlediği hiçbir günah dışarıda kalmamak şartıyla, umumi bir tevbe etmelidir.
- 2) Tüm azm ve doğrulukla kaplanmış olan bu tevbede tereddüt olmamalıdır. İnsan bütün irade ve kararlılığı ile tevbenin gereklerini yapmaya çalışmalıdır.
- 3) Tevbe, şahsın ihlâs ve samimiyetini zedeleyen bütün şaibe ve illetlerden korunmuş olmalıdır. Tevbe eden fert, malını, makamını korumak için değil, Allah korkusu ve O'nun rızası için tevbe etmelidir.

Konuyu bitirirken, "Nasuh tevbesi" diye bilinen gerçek tevbede bulunması gereken şartları şöylece bir arada görmek mümkündür:

- 1) Tevbe edecek şahıs, yaptığı günaha pişman olmalıdır.133
- 2) Günah sonrasında iç huzursuzluğu duyarak, günahına hemen tevbe etmelidir.134
- 3) Tevbe ettiği günahı tekrar işlememeye kesin karar vermiş olmalıdır.135
- 4) Tevbe edeceği günah, Allah hakkı ile ilgili olup kazası mümkünse kaza etmelidir.136
- 5) Günah bir kulun hakkı ile ilgili ise, haklar sahiplerine iade edilmeli ve helallik alınmalıdır.137

İşte bu şekilde şahıs, günahlarından utanarak Rabbinden bağışlanmasını ister ve bu şartlarını yerine getirirse, Allah böyle tevbe edenin tevbesini kabul ederek bağışlayacak ve ona azap vermekten hayâ edecektir.138

Sonuç olarak denebilir ki; nasuh tevbesi, belli bir şahsa ve zamana has, diğerlerinden farklı, tılsımlı bir tevbe değildir. Aksine, tevbe için gerekli şartları içinde bulunduran,139 farklı bir dua ve ifade gerektirmeyen gerçek bir tevbedir.

b. Tevbede İfade Unsuru:

Tevbede ifade unsurunu görmeden önce, tevbe ile özdeş bir terim haline gelen, "Tevbe-i istiğfar" terimi hakkında bilgi vermek her halde faydalı olacaktır.

aa. Tevbe-i istiğfar:

İstiğfar: "Bağışlanma isteği" anlamına gelmekte140 olup, geçmiş günahlarla ilgilidir141 ve dil ile yapılmalıdır.142

Tevbe ise, önceki kısımlarda görüldüğü gibi; dönüş, günahları terk ederek Allah'ın affına yönelik anlamına gelmekte ve genellikle bir kalp işi olarak görülmektedir.143

Mutlak olarak tevbe ve istiğfar kelimelerinin her biri diğerini kapsadığından, birbirleri yerine kullanılabilir.144 Ancak günahlardan uzaklaşmadan, bağışlanma dileğinde bulunulması, istiğfar olarak nitelendirilirse de, tevbe değildir.145

Bu iki kavram birleştirildiğinde (tevbe-i istiğfar), istiğfar; geçen günahların şerrinden korunma talebini ifade etmektedir. Günahkârın hiç usanmadan bağışlanma isteğinde ısrarlı olması teşvik edilmektedir.146

Tevbe ise; gelecekle ilgili olup, tevbe edilen günaha tekrar düşülmemesini istemek ve onlardan korunabilmek için Allah'a sığınmaktır.147 Burada iki günah vardır. Birincisi geçmiş bir günah, ondan istiğfar ile bağışlanmak istenmektedir. Bir diğer günah, vukuundan korkulan günahdır. Tevbe, işte bunu işlememeye azmetmektir.

Allah'a dönme; geçmiştekilerden muaheze etmemesi ve istikbalde, nefsinin şerrinden ve amellerinin kötülüklerinden koruması için Allah'a dönüş148 şeklinde iki yönü içermektedir. İstiğfarda kötülüklerden ayrılık, tevbede ise, Hakk'a dönüş vardır. Nitekim Yüce Allah "Önce Rabbinize istiğfar edin sonra da O'na tevbe edin"(n, Hud:3) buyurmuştur.

bb. Tevbenin Sözlü yapılması: Buraya kadar, tevbe ile ilgili olarak anlatılanlardan da görüldüğü gibi, tevbenin sözlü olarak ifade edilmesi, tevbenin şartlarından değilse de, çoğu defa fert bağışlanma talebini dili ile yapmaktadır.

Bazen, yalnız suçun cezası olarak ortaya konan müeyyideyi yerine getirme tevbe olarak görülür. Örneğin kişinin bir mü'mini yanlışlıkla öldürmesi halinde, yükümlü olacağı cezalar anlatıldıktan sonra, bunları bulamayanın, tevbe etmiş olmak için iki ay peşi peşine oruç tutması emredilmektedir (4, Nisa:92). Benzeri keffaretlerin de birer tevbe yerine geçtiği olduğu kabul edilir.149

Birçok peygamberin Yüce Allah'a günahlarını dilleri ile arz ederek bağışlanma isteklerini görmekteyiz. Örneğin; Hz. Âdem ve Havva, "Ey Rabbimiz biz kendimize zulmettik, eğer sen bizi bağışlamazsan hüsrana uğrayanlardan oluruz. "(7, Araf: 23) demişlerdir.

Yunus (a.s), "Senden başka ilah yoktur, Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, ben kendime

zulmettim," şeklinde Allah'a niyazda bulunmuştur. Hz. Musa da; "Rabbim doğrusu kendime zulmettim, beni bağışla..."(27, Kasas: 16) diye bağışlanma talebinde bulunmuştur.

Dil ile yapılan bağışlanma talebine kalbin mutlaka iştirak etmesi gerekmektedir. Kalbin iştirak etmediği hiçbir istiğfar duası, sözlerinin özgün, içerikli ve üslubunun güçlü olmasına bakılmaksızın, Allah nezdinde bir kıymet görmeyecektir.

Bir hadiste, "Günahlarda ısrar etmekte olduğu halde (dili ile) estağfirullah diyen, sanki Allah ile alay eden gibidir."150 buyurulmuştur.

İbn Teymiyye, günahıta ısrarın tevbe ile tezat teşkil ettiğini belirterek, günahıta ısrar edenin bağışlanma talebine "istiğfar" dense de, tevbe denemeyeceği görüşündedir.151

Yalnız dil ile yapılan tevbe, Allah'ın kabul etmeyeceğini belirttiği tevbelere kapsamında olup, münafığın tevbesi diye nitelendirilmektedir.152 Mescidde hızlı hızlı Allah'a tevbe ve istiğfarda bulunan bir bedeviyi gören Hz. Ali ona, dilin istiğfarda hızlı olması, -dil ucuyla istiğfar- yalancılardan tevbesidir, demiştir. 153

Günahlara ısrarı bırakmadan dil ile bağışlanma isteği beyhude bir harekettir ve faydası olmayacaktır.154 Bu gibi tevbe-i istiğfar yapanların tevbelere kastederek Rabiatü'l-Adeviyye; "bizim tevbelerimiz yeni birçok tevbelere muhtaçtır" demiştir.155

Nitekim dualarda olsun,156 tevbe-i istiğfarda olsun, ifadeler değil, onlardaki samimiyet önemlidir. İçinde samimiyet bulunmayan söylemlerin, duaların, istiğfar ifadelerinin Allah nezdinde hiçbir kıymeti yoktur.

Birtakım ibadetlerde,157 toplu halde bulunma şartı aranırken, tevbede böyle bir şart yoktur. Hz. Peygamber, peygamberliği boyunca, özellikle namaz ibadetini cemaat halinde kılmaya titizlik göstermiş ve genelde, kendisi cemaata imamlık yapmıştır. Ancak toplu halde ümmetine tevbe verdirdiğine, bazı gün veya gecelerde, koro halinde cemaata tevbe ettirdiğine rastlamadık ve böyle bir rivayet bilmiyoruz.

Kanaatimizce, Resulullah bunu tasvip etmiyor ve hoş karşılamıyordu. Zira görevi de değildi. Ancak böyle bir istek üzerine, istek sahibine, yapması gereken şeyi söylüyor, görevinde sınırı aşmıyordu.

Hz. Peygamber'in, ümmeti ile Allah arasına girmeyi hoş karşılamadığını, kaynakların naklettiği şu olayda görmek mümkündür "Günün birinde, güzelliğine dayanamadığı bir kadını öpen sahabe pişman olur ve koşarak Hz. Peygambere gelir. Bir suç işlediğini belirterek, kendisine had uygulamasını ister. Hz. Peygamber o taraflı olmaz. Sahabenin birkaç defa ısrarlı talebi karşısında, ne had uygulamış, ne de otur tevbe vereyim demiştir. Ancak o şahsa, '(git) namazını kıl'" demiş ve "'iyilikler kötülükleri giderir.' ayetini okumuştur."158 Bir diğer rivayette, Resulullah o şahsa; "Bizimle kıldığın namaz ona kefarettir." demiştir.159

Görüldüğü gibi, günah ve hatalar yalnız Allah'a arzedilecek ve başka hiç kimse itirafa ortak olmayacaktır. Hıristiyanlık başta olmak üzere, bazı dinlerdekinin aksine, İslam bu konuda kul ile Allah arasına hiçbir vasıta koymamıştır. Bu temel prensip, insan psikolojisi açısından da oldukça önemlidir.160

Günah çeşitleri ve onlardan kurtulma yollarının halka anlatılması yerine günümüzde, tevbe-i istiğfar lafızları ile ilgilenilmekte, özün bırakılmış olup, kabukla meşgul olduğu görülmektedir.

Arapça kelime ve ifadelerle tevbe-i istiğfar yapmanın faziletine dair hiçbir bilgiye rastlamadık. Tevbede aslanan, pişmanlık duyup, bir daha aynı hatayı yapmamaya dair söz vermek ve hak sahiplerine haklarını vermektir. İşin özü böyle olunca, tevbenin, herhangi bir dilin kelimeleri ile yapılmasının ayrıcalığı olmayacaktır. Tevbenin dilden öte bir kalb hareketi olması, tevbe ile ilgili olarak meşhur olmuş çeşitli duaların hiçbir kıymet ifade etmeyeceğinin delilidir. Her millet kendi dili ile her şahıs kendi bilgi ve kültürü ile yaptığı günahına tevbe edebilecektir. Allah, kuluna en yakın (50, Kaf;16; 56, Vakıa:85) olan ve kulunun kalbinden geçenleri dahi bilendir (2, Bakara:77; 33, Ahzab:54).

c. Tevbede Zaman Unsuru:

Günahlar Allah'a giden yolda birer engeldir. Günahkâr, zehirlenmiş bir insan gibidir. Zehirlenen kişi için, vakit geçirmek ne derece tehlikeli ise, günah işleyen de tevbede gecikmesi o derece risklidir.

Daha önce belirtildiği gibi, günah işleyen şahıs, imanının bir belirtisi olarak rahatsızlık duyacak ve

hemen ondan kurtulmanın yollarını arayacaktır. Günahın akabinde hemen tevbe etmenin farz olduğu hususunda icma mevcuttur. Ayrıca tevbe geciktirenler bu sebeple günah kazanmaktadırlar.¹⁶¹

Biz burada konu ile ilgili ayet ve hadisler ışığında, tevbe için ilk ve son şeklinde bir zaman çizmeye çalışacağız.

Kur'an'da kabul edilen tevbe açıklanırken: "Cehaletle günah işleyip sonra yakın zamanda "karib" tevbe edenlerin tevbesini Allah kabul eder."(4, Nisa;i7) buyurulmaktadır.

Ayette geçen ve "yakın" diye tercüme ettiğimiz "karib" lafzına birçok değişik anlam verilmiştir:

İbn Abbas bu kelimeyi; "Ölümden ve hastalıktan önce sağlık ve sıhhat içinde" diye anlamıştır.¹⁶²

Dahhak (ö. 105/723); ölüm meleğinin belirmesinden önce 163 şeklinde; İkrime (ö. 105/723); ölümden önce diye anlamış ve dünya hayatının hepsinin yakın "karib" anlamı içine girdiğini belirtmiştir.¹⁶⁴

Herevi (Ö. 250/864) "karib" lafzını, günaha ısrar etmeksizin en yakın zamanda tevbe etmek biçiminde anlamıştır.¹⁶⁵

Fahredden er-Razi (ö. 606/1209) ise, "karib" lafzını; çok geçmeden manasında anlamış, ölüm öncesine kadar tevbe geciktirenin günaha ısrar edenlerden olacağını ve bu tür tevbenin kabul edilmeyen tevbe grubuna gireceğini belirtmiştir.¹⁶⁶

Gazzali'ye göre; kişi günah olduğunu anladığı an, derhal nedamet duymalı ve onun tesirini iyi amel ile silmelidir. Aksi halde, kötülükler kalbi istila eder ve bir daha izalesi mümkün olmaz.¹⁶⁷

Nitekim hadiste; "Mü'min günah işlediğinde, kalbinde siyah bir leke olur. Tevbe eder, günahı terk eder ve istiğfar ederse, bu siyahlıktan kurtulur, günah artarsa siyahlık da artar..."¹⁶⁸ buyurulmaktadır.

Tevbe için geçerli olan zamanın son sınırı hakkında şu hadis bize bir fikir vermektedir: "Allah, kulunun tevbesini, can boşaza gelmedikçe kabul eder."¹⁶⁹ Ölüm kesinleşip, can boşaza geldiğinde ise, tevbe kabul edilmeyecektir.¹⁷⁰

Son nefeste tevbenin kabul edilmeyişinin sebepleri şunlardır: İnsan o andan ümitsizlik halindedir. Halbuki tevbe, kişinin yaşamdan ümidini kesmediği bir ortamda olmalıdır.

Son nefeste fertlerden teklif kalkar. O anda yapılan işleri için iyi veya kötü denmez. Halbuki tevbe dünya işlerindedir ve teklif kalkmadan yerine getirilmelidir. Ahirette herkes pişman olacaktır, ancak bu halleri tevbe olarak nitelendirilmeyecektir.¹⁷¹ Zira pişmanlık duydukları an, teklifin olmadığı andır. Son nefestekilerin hali de öyledir.¹⁷²

Nitekim Kur'an'da, son nefeste tevbe edenin durumu anlatılırken "tevbe ettim dedi"(4, Nisa,17) şeklinde ifade edilmiş ve kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Yani onun tevbesinden, "tevbe etti" şeklinde dahi bahsedilmeyerek, bu andaki dönüşün tevbe olmadığı vurgulanmıştır.¹⁷³

Diğer taraftan, son nefese kadar kötülüklerine pişmanlık duymadığı halde, son nefes heyecanı ile tevbe etmek isteyen ile tevbe etmeksizin ölen kâfirler birbirine benzetilerek, son nefeste tevbenin kabul edilip edilmeyeceği hususundaki şüpheler tamamen izale edilmiştir. Yani, son nefeste yapılan tevbe kabul edilmediği gibi, o bir yok hükmündedir ve sonuç olarak hiçbir şey ifade etmemektedir.¹⁷⁴

Ömrü boyunca hiç tevbe etmeyenle, ölümü anında tevbe eden, sonuç itibarıyla aynı görülmektedir.¹⁷⁵

Bu rivayetlerden sonra, tevbe ile ilgili şöyle bir zaman dilimi çizebiliriz: Tevbe için zaman; günahın peşinden başlamakta, ileriki günlerde herhangi bir vakte bağlı kalmadan devam etmekte ve ölüm alametleri belirince son bulmaktadır. Yani, tevbenin son sınırı olarak; yaşama ümidinin bitmesi, ölüm alametlerinin belirmesi ve şahsın son anlarını yaşamasıdır, denebilir.

d. Tevbede Mekan Unsuru:

Tevbe ile ilgili tanım, şart ve özelliklerden, tevbe için bir mekanın şart olmadığı anlaşılmaktadır.

Namaz, hac gibi bazı ibadetlerin, belli mekânlarda yapılması, faziletli veya gerekli olduğu¹⁷⁶ halde, tevbe için böyle bir mekân şartı yoktur. Zira tevbe, çok yönlü bir eylem olduğu için, yalnız, bir mekânda başlayıp sona eremeyecektir.

Bu sebeple, tevbe edebilmek için, şahsın camide bulunması, tekke veya zaviyede olması şeklinde bir şart yoktur. Ayrıca tevbe edebilmek için, Allah sevgililerinin evine gitmek, onların dizinin dibine oturmak mecburiyeti de yoktur. Diğer taraftan; cemaat halinde, bir araya toplanarak, koro halinde tevbe etmek de şart değildir.

Günah işlemiş insan, tevbesini her mekânda gerçekleştirebilecektir. Şahıs için, günahlarını göz önüne getirdiği, onların çirkinliklerinden kurtulmaya karar verdiği her yer tevbe mekânıdır. Yani, işçi işinin başında, çiftçi tarlasında, evde kalanlar evlerinde, bu kararı verebilir ve tevbe sürecini başlatabilir.

Nitekim Yunus (a.s) balığın karnında veya denizin karanlıklarında¹⁷⁷ günahını itiraf ederek Allah'tan af dilemiştir.¹⁷⁸

Tekrar ifade edelim ki, tevbe süreci, günahlardan kurtulmaya kalbin kesin olarak karar vermesiyle başlamaktadır. Bu kararın verilebildiği her yerde tevbe sahihtir. Tevbeyi bir mekâna hasretmek, tevbe için kutsal bir mekân şartını ileri sürmek, tevbe olayını bilmemek ve konu ile ilgili İslam'ın esprisini yakalayamamak demektir.

Sonuç:

Tevbe; geçmişle, gelecekle ve yaşanan anla irtibatlı, üç boyutlu, birtakım hakların sahiplerine iade edilmesini gerektiren bir pişmanlık eylemidir.

Günahkâr insanın, dünyada temizlenme yollarından birisi tevbedir. Her insanın tevbeye ihtiyacı olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

Tevbe, günahın hemen peşinden olabileceği gibi, ölüm döşeğine düşüp, ölüm emarelerinin belirmesi öncesine kadar devam eden bir zaman içinde de yapılabilecektir. İnsanın eceli belli olmadığı için, bir an önce tevbe etmelidir.

Tevbe etmek için, insanın bir aracıya ihtiyacı olmadığı gibi, belirli zaman ve mekânda tevbe eylemini gerçekleştirmek gibi, bir zorunluluğu da yoktur.

Gerçek tevbe için; kişi geçmişe pişmanlık duymalı, gelecekte aynı hatayı işlememe kararı ile birlikte, yaşadığı ortamda günahı terk etmelidir. Kul haklarının, sahiplerine iade edilmesi tevbenin en önemli rûknüdür.

Yapılan tevbeler sonucu, günahlardan temizlenip temizlenilmediği kuşkusu yersiz olup, Allah her türlü günah işleyeni temizlemek için tevbe kapısını açık bulundurmaktadır. İnsanların dikkatli olması gereken husus; tevbenin sahih olarak ortaya konulup konulmadığıdır.

DİPNOTLAR

K.T.Ü. İlahiyat Mes. Y.O. Md. /Trabzon

84. Şevkani, Fethu'l-Kadir, 1, 458.

85.Razi, Mefatih,II,426.

86.a.g.e.,VI,105

87.Kılıç, Kur'an'da Günah Kavramı, (İbn Salah.Fetava, s.8'den naklen), s.322.

88.Ebu'l-Izz, Şerhu'l-Tahaviyye, s.526.

89.İbn Teymiyye, Mecmuu'l-Fetava,XI,658.

90.Dihlevi, Huccetullahi'l-Baliğa, 11,231.

91.Razi, Mefatih,II,427; Alusi, Ruhul-Maani,V,17.

92.Ebu'l-Izz, a.g.e., s.525; Daha geniş bilgi için bkz.,Razi, Mefatih, 11,425-29.

93.Kurtubi, el-Cami',XVII,106 vd., Razi,a.g.e., VI,105; Şevkani, Fethu'l-Kadir,V,113.

94.Ebu'l-Izz, a.g.e.s.525; İbn Teymiyye, Mecmuu'l-Fetava, XI,650.

95.Dihlevi, Huccetullahi'l-Baliğa, 11,231.

96.Gazzali, İhya, IV,32. 137.

97.İbn Mace, Zühd, 29.

98.Ahmed b. Hanbel, I,402;V,331; VI.70,151.

99.Gazzali, İhya, IV, 59. 139.

100.Şatibi, el-Muvafakat, III, 230 vd.; Abdülkerim Zeydan, el-Veciz fi usuli'l-fıkh, Daru'r-ravza ts., s. 62-66.

- 101.İbn Hacer, Fethu'l-bari, XI, 106; Aliyyu'l-kari, Şerhu'l-Fıkhı'l-Ekber, s. 415.
- 102.Bkz. Buhari, Edep 60; Müslim, Zühd 52; Tevbe 42.
- 103.Bkz. Buhari, Mezalim 3; Müslim, Birr 58,72; Tirmizi, Hudud 3.
- 104.Buhari, Edep 60.
- 105.Sadiki, Delilü'l-falihin, II, 17.
- 106.Buhari, Mezalim 3; Müslim, Birr 58, 72.
- 107.Geniş bilgi için bkz. İbnu'l-Kayyim,Ahkamu ehli'z-zimme. I, 34.
- 108.Zımmi; İslam ülkesinde Müslümanların himayesini kabul eden ve onların bu korumasına karşılık cizye verme taahhüdünde bulunan gayr-i müslüm azınlıklar.
- 109.Aliyyu'l-Kari, Şerhu'l-Fıkhı'l-Ekber. s.415.
- 110.Gazzali, İhya, IV, 68; Aliyyu'l-kari, Şer-hu'l- Fıkhı'l-Ekber, s. 415.
- 111.Serahsi, el-Mebhut, IX, 176; Kasani, Bedayi', VIII, 96; Alusi, Ruhu'l-meani, VII,96.
- 112.Aliyyu'l-kari, Şerhu'l-Fıkhı'l-Ekber, s.415.
- 113.Gazzali, İhya, IV. 68, 69; Şevkani, Neylü'l-evtar, VII, 68.
- 114.Muhyiddin İbn Arabi, Futuhat, XIII, 298.
- 115.İbn Hacer, Fethu'l-bari, XI, 106.
- 116.İbn Abidin, Haşiyeye, III, 140.
- 117.Alüsi, "Ruhu'l-meani, XXVIII, 159.
- 118.Kasani, Bedayi, VII, 241.
- 119.Kasani, Bedayi, VII, 256.
- 120.İbnu'l-Kayyim, Medaricü's-Salikin, I, 316.
- 121.Taberi, Camiu'l-beyan, XVIII, 80; İbnu'l-Arabi, Ahkamu'l-Kur'an, III, 1336; Kurtubi, el-Cami, XII, 177.
- 122.Buhari, Mezalim 10.
- 123.Gazzali, İhya, IV, 69.
- 124.İbnu'l-kayyim, Medaricü's-salikin, I, 319.
- 125.Aliyyu'l-kari, Şerhu'l-Fıkhı'l-Ekber, s.417; Alusi, Ruhu'l-meani, XXVIII, 159.
- 126.İbn Manzur, Lisanü'l-Arap, II, 617; Zebidi, Tacu'l-arus, VII, 175.
- 127.İbn Manzur, Lisanu'l-Arap, II, 617; İbnu'l-Kayyim, Medaricu's-Salikin, I, 356.
- 128.Ahmed b. Hanbel, I, 446.
- 129.İbnu'l-Kayyim, Medaricü's-salikin, I, 356.
- 130.Gazzali, İhya, IV, 78.
- 131.Alusi, Ruhu'l-meani, XXVIII, 160
- 132.İbnu'l-Kayyim, Medaricü's-salikin, I, 336, 337.
- 133.Muhyiddin İbn Arabi, Futuhat, XIII, 277, Alusi, Ruhu'l-meani, XXVIII, 157.
- 134.Kurtubi, el-Cami, V, 91; Kasimi, Tefsir, XII, 4597.
- 135.Gazzali, İhya, IV, 71; İbn Hacer, Fethu'l-bari, XI, 106; Alusi, Ruhu'l-meani, XXVI-II, 157.
- 136.İbn Hacer, Fethu'l-bari, XI, 106.
- 137.Muhyiddin İbn Arabi, Futuhat, XIII, 298; Aliyyu'l-kari, Şerhu'l-fıkhı'l-kber, s. 415.
- 138.Muhyiddin İbn Arabi, Futuhat, XIII, 273.
- 139.Kurtubi, el-Cami, V, 91.
- 140.İbn Manzur, Lisanü'l-Arap, V, 26; Alüsi, Ruhu'l-meani, VI, 207.
- 141.İbn Kesir, Tefsiru'l-Kurani'l-Azim, II, 435.
- 142.Yılmaz, Anahatlarıyla Tasavvuf.s. 170.
- 143.Yılmaz, Anahatlarıyla Tasavvuf.s. 170.
- 144.İbnu'l-Kayyim, Medaricü's-salikin, I, 333; Alusi, Ruhu'l-meani, XI, 207.
- 145.İbn Teymiyye, Mecmuu fetava, X, 319.
- 146.Ebu Davud, Vitr 26; Tirmizi, Deavat 106.
- 147.Alusi, Ruhu'l-meani, XI, 207.
- 148.İbnu'l-Kayyim, Medaricü's-salikin, I, 333.
- 149.Şevkani, Fethu'l-kadir, 1745.
- 150.Beyhaki, Şuabu'l-İman; V, 436.
- 151.İbn Teymiyye, Mecmuu fetava, X, 319.
- 152.Suyuti, Abdurrahman Celaledin, ed-Dürü'l-Mensur fi Tefsiru'l-me'sur, Beyrut, 1414 h.II, 458.
- 153.Razi, Mefatihü'l-ğayb, V, 536; Alusi, Ruhu'l-meani, XXV, 36.
- 154.Gazzali, İhya, IV, 86.
- 155.Gazzali, İhya, IV, 86.
- 156.Bkz. Acluni, Keşfu'l-hafa, I, no, 756.
- 157.Bkz. Buhari, Ezan 9, 32; Müslim, Salat 129 Nesai, Mevakit 22.
- 158.Müslim, Tevbe 42.
- 159.Müslim, Tevbe 44.
- 160.Raşit Küçük, Sevgi Medeniyeti, İstanbul 1992; 130.
- 161.İbnu'l-Kayyim, Medaricü's-salikin, I, 297, 298.
- 162.Alusi, Ruhu'l-meani, XXVIII, 159.
- 163.Alusi, Ruhu'l-meani, IV, 239.
164. Maverdi, Tevsir, I, 464.

- 165.Kurtubi, el-Cami, V, 93.
166.Razi, Mefatihü'l-ğayb, II, 338.
167.Gazzali, İhya, IV, II, 13.
168.İbn Mace, Zühd 29.
169.Tirmizi, Deavat 100; İbn Mace, Zühd 30.
170.Mübarekfuri, Tuhfetü'l-ahvezi, IX, 521.
171.Alusi, Ruhü'l-meani, XXVIII, 158.
172.Taberi, Camiu'l-beyan, 303; Kurtubi, el-Cami, V, 93; Taberi, Mecmeu'l-beyan, II, 52.
173.Ebu's-Suud, İrşadu akli's-selim, II, 157; Alusi, Ruhü'l-meani, IV, 270.
174.Suyuti, ed-Durru'l-Mensur, II, 458.
175.Maverdi, Tefsir, I, 456.
176.Bkz.Buhari, Cuma 37; Müslim, Cuma 13,14; Tirmizi, Cenaiz 72.
177.Taberi, Camiu'l-beyan, XVII, 80.
178.Bkz.Enbiya 21/87.

Manevî Kirlerden Arınma Yolu: Tövbe

Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI

Sözlükte “Allah’a dönüş ve yöneliş” anlamına gelen tövbe, dini terim olarak “günahattan Allah’a dönme” anlamıyla meşhur olmuştur.¹

İmam Gazalî, İbn Arabî, İbn Hacer gibi İslâm âlimleri tövbeyi farklı şekillerde tarif etmişlerdir.²

Biz burada tövbeyi açık ve anlaşılır bir tarzda tarif edecek olursak şöyle diyebiliriz: Tövbe; yapılan kötülüğü, işlenen günahı veya kabahati günah olduğunu bilip, onu bırakıp terk ederek Allah’a dönmek, O’ndan affetmesini, bağış lamasını dilemek, yaptıklarından pişman olduğunu da belirterek yalnız Allah’a yal varmak demektir.

1. Tövbenin Önemi:

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) bir hadis-i şeriflerinde: “Bütün Âdemoğulları günahkârdır, günahkârların en hayırlıları ise tövbe edenlerdir.” (İbn Mâce, Zühd, 30) buyurmaktadır. Başka bir hadis-i şerifte ise Peygamber Efendimiz: “Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah sizi helak eder ve yerinize, günah işleyip, peşinden tövbe eden kullar yaratırdı.” (Müslim, Tevbe, 9, 10, 11) buyurmuştur.

Bu zikrettiğimiz hadislerden de anlaşıldığı üzere, insan, günah ve sevap işleme özelliğinde yaratılmış bir varlıktır. Günah işlemek, insanı meleklerden ayıran bir özelliktir. Bilindiği gibi melekler nurdan yaratılmış olup, asla Allah’a karşı gelmeyen, günah işle me yen varlıklardır.

İslâm fitrat dinidir. İslâm’da insanın günah işleyebileceği kabul edilmiş ve bundan korunma ve kurtulma yolları insana öğretilmiştir. İşte yapılan kötülükten, işlenen günah ve kabahatten kurtulup manevî kirlerden temizlenme yolu tövbedir. Tövbe ile insan, yapmış olduğu günah ve kusurlar dan kurtulup o günah ve hataları hiç yapmamış gibi tertemiz olur. Nitekim bu hususta Peygamber Efendimiz, “Günahattan tam dönen ve tövbe eden, o günahı hiç işlememiş gi bidir.” (İbn Mace, Zühd 30) buyurur.

Yüce Allah kullarını tövbeye çağırmakta ve şöyle buyurmaktadır: “Ey müminler! Hepiniz toptan Allah’a tövbe ediniz ki, felaha edesiniz.” (Nur, 24/31) Başka bir ayette ise Yüce Allah, Peygamberine şöyle buyurur: “De ki: “Ey çok günah işleyerek kendi öz canlarına kötülük etmede ileri giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Allah dilerse bütün günahları mağfiret eder. Çünkü O, çok affedicidir, merhamet ve ihsanı fazladır.” (Zümer, 39/53)

Bu ayette Yüce Allah, Peygamberine, günahkâr kullara, Allah’ın rah metinden umut kesmemelerini söylemesini emrediyor. Çünkü çok bağışlayan, çok acıyan Allah, dilerse bütün günahları bağışlar. Bundan dolayı kullar, Allah’ın azabı gelmezden önce Allah’a yönelmeli, O’na teslim olmalı, şirki ve bütün günahları bırakmalıdırlar.

Bir rivayete göre, çok günah işlemiş olan bazı müşrikler, Müslüman oldukları takdirde günahlarının affedilip edilmeyeceğini Hz. Peygambere sormuşlar ve bunun üzerine bu ayet inmiştir.³ Bu ayet, bütün insanları tövbeye ve İslâm’a yönlendirmekte, Müslüman oldukları takdirde Allah’ın, onların bütün günahlarını affedeceğini bildirmekte, günahkârlara umut kapılarını ardına kadar açmaktadır.

Kullar ne kadar günah işlemiş olurlarsa olsunlar, umutsuzluğa kapılmadan Allah’a yönelip tövbe ederlerse Allah onları affeder. Bu ayetler yanında kulları umutsuzluktan kurtarıp tövbeye yönelten çok hadis vardır. (Bkz: Buhârî, Enbiyâ 54; Müslim, Tevbe 46, 47)

Günah ruhun kiri, tövbe ise cilasıdır. Günahıta ısrar, kulun ruhunu iyice bozar. Onun için Mevlânâ Celâleddin Rûmî de her insanı, her ne durumda olursa olsun mutlaka günah bataklığından tövbenin aydın düzlüğüne şöyle çağırılmaktadır:

Gel, gel, ne olursan ol, yine gel! Kâfir, Mecusî, putperest de olsan gel! Bizim bu dergâhımız umutsuzluk dergâhı değildir. Yüz bin kere tövbeyi bozmuş olsan da yine gel!

Yüce Allah, Tahrim suresi 8. ayette: “Ey inananlar, tövbe- i nasûh ile Allah’a tövbe ediniz. Umulur ki Rabbiniz, kötülüklerinizi örtüp temizler ve sizi içinden ırmaklar akan Cennetlere yerleştirir...” buyurmaktadır. Bu ayette kastedilen nasûh tövbesi nedir?

Nasûh Tövbesi Nedir?

Nasûh, nush kökünden mübalağa kipidir. Çok öğüt veren demektir. Tövbe, çok öğüt verici olarak nitelendirilmiştir. Yani sahibine, günahı bırakmasını öğütlen yen, onu günahıtan kurtaran sadık bir tövbe ile tövbe ediniz, Allah’a dönünüz demektir. O halde nasûh tövbesi; hemen günahı terk etmek, geçmişte olanlara pişman olmak, gele cekte günah işlememeye karar vermek ve üzerinde bulunan her hakkı sahibine ödemek demektir.⁴

Efendimiz (s.a.s.), nasûh tövbesini; “Kulun işlediği günahıtan pişmanlık duyması, Allah’a tam rucu’ edip, tıpkı sütün memeye dönmediği gibi, kişinin tekrar günaha dön memesidir.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/446) şeklinde tanımlamıştır.

Gazalî, nasûh tövbesini tanımlarken şunlara yer vermiştir: “Nasûh tövbesi yapan lar, tövbe edip ölünceye kadar tövbesinde duranlardır. Bunlar geçmişteki eksiklerini tamamlar ve bir daha günaha dönmeyi hatırdan bile geçirmezler, zelle ve sürçmeler müs tesna. İşte tövbede istikamet budur. Günahların sevaplarla değiştirilip hayırlarda müsabaka edenler bu tür tövbe sahipleridir.”⁵

2. Tövbenin Kabulünün Şartları:

Kur’ân-ı Kerim’de Yüce Allah’ın tövbe edenleri methetmesi (Tevbe, 9/112) ve tövbe kapısını çalan kullarını sevdiğini ifade etmesi (Bakara, 2/222), tövbelerin kabul edileceğinin birer delilidir.

Allah Resulü (s.a.s.), kullarının tövbesi karşısında Allah’ ın ne kadar hoşnut olacağını şöyle bir örnekle anlatılmaktadır: “Allah’ın kulunun tövbesine sevinmesi şuna benzer: Bir insan azığını, su tulumunu bir deveye yüklemiş, sonra yolculuğa çıkmıştır. Nihayet çorak bir yere vardığında uykusu gelmiş, devesinden inerek bir ağacın altında istirahataya çekilmiştir. Kalktığında devesinin kaybolduğunu görmüş ve değişik tepelere koşarak onu ara dığı halde bulamamış ve yorgun bir vaziyette, ağacın altına yatmıştır. Tekrar uyandığında devesini yanı başında durduğunu görüp de yularından yapışıp, son derece sevinerek, yanlışlıkla; “Ey Allah! Sen benim kulumsun, ben senin Rabbinim.” (Buhârî, Deavât 4; Müslim, Tevbe 3) demiştir. İşte Yüce Allah, kendisine tövbe eden kuluna, devesini kaybettiikten sonra bulan adamdan daha fazla sevinir.

Tövbenin Allah katında makbul olması için bazı şartlar vardır. Yalnız bu şartlar işlenen günahın çeşidine göre farklılık arz etmektedir. Günahın kime karşı işlenmiş ol duğu, onlardan kurtulmak için tövbe yapılırken önem arz etmektedir. Bu bakımdan gü nahı ikiye ayırabiliriz:

a- Allah Hakkı ile İlgili Günahlar: Allah hakkı ile ilgili günahlardan tövbe etme nin üç şartı vardır:

1) O günahı işlediğine pişmanlık duymak: İnsan vicdanında, işlenen günahın bir kötülük olduğu ve kul ile Allah arasında bağlantıyı zedelediğine karar verildiğinde, bir huzursuzluk⁶ ve pişmanlık başlayacaktır.

Günah işleyen kul, tövbe kapısına; günahlarını itiraf ederek, bu günahların verdiği huzursuzluk ve pişmanlıkla silkinmiş, uyanık bir kalp ve gönülle gelecektir.⁷ Sözü edilen huzursuzluk, şahsı tövbe etmeye iten bir etkendir.

Pişmanlık tövbenin ilk şartıdır. Nitekim Allah Resulü, önemine binaen, “tövbe pişmanlıktır” (İbn Mâce, Zühd 30; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/376, 423) buyurmuştur. Pişmanlık tövbenin kendisidir. Pişmanlık olmadan tövbe yapılamaz.

2) Tövbe edilen günahı kesinlikle terk etmek: Tövbe; yalnız bir kalp işi, bir ürperti, irkilme ve gözyaşı dökme şeklinde, soyut bir pişmanlık değildir. Yani tövbe, birtakım iç duygulardan ibaret değildir. Aksine tövbe, derunî duygular üzerine birtakım eylemlerin bina edildiği bir süreçtir. Örneğin, tövbe eden, Allah’ın yasakladığı günahı terk etmeli⁸, imkân ölçüsünde emirlerini yerine getirmelidir.⁹ Tövbe ettiği günaha devam etme meli dir.¹⁰ Günahlarına tövbe ettiği halde, onları işlemeye devam

eden fert, kendisi ile tezada düşmüş demektir. Böyle bir tavır, pişmanlık olgusu ve günahı tekrar işleme yeceğine dair sözü ile bağdaşmayacaktır. Hâlbuki şahsın, tövbe ettiği günahları hemen terk etmesi, pişmanlığının ve aynı günahı tekrar işlememedeki kararlılığının bir belirtisi olacaktır.

3) Tövbe edilen günaha kesinlikle dönmeme kararı: Geçmişteki günahlarından pişmanlık duyan şahsın, tövbe etmiş olması için, o günahı tekrar işlemeye kesin karar vermiş olması gerekmektedir.¹¹ Pişmanlık ve tövbe edilen günaha dönmeme kararı, birer kalp işi olduğundan, bunları gerçek anlamıyla yalnız Allah bilebilecektir. Dolayısıyla, ki min gerçek manada tövbe etmiş olacağı insanlar tarafından bilinemeyecektir.¹² Tövbenin sıhhat bulması için, şahsın tövbe ettiği günaha tekrar dönmeyeceğine dair Allah'a söz vermesi gerekmektedir.¹³

b- Kul Hakkı ile İlgili Günahlar: Kul hakkı ile ilgili günahlardan tövbe etmenin ise dört şartı vardır. Bu şartlar; yukarıda zikrettiğimiz üç şartla birlikte dördüncü şart ise; hakkı yenilen kulun hakkını sahibine iade etmek ve ondan helallik almaktır. Kul hakları, mal nevinden ise, aşağıdaki ihtimallerle karşılaşılabilecektir.

1. Gasbedilen mal, elde mevcut ve sahibi de biliniyorsa geri verilmelidir.¹⁴ Burada suçu gizleyerek tövbe etmeye çalışmak yetmez.

2. Çalınan mal, hırsızın elinde mevcut, ancak sahibi bilinmiyorsa, bu mal tasadduk edilerek zimmetten çıkarılır.¹⁵

3. Bir şahısta önceki yıllara ait kul hakları var ve sahipleri de belli değilse, gasbe dilen mallar kadar tasadduk eder, hayır-hasenat yapar.

4. Suçlunun yediği bir mal, mislî değil de; kıymeti belirlenebilen cinstense ve şahsın imkânı da varsa, o kıymeti sahibine vermelidir.¹⁶ Buna gücü yetmiyorsa, imkân bulduğunda vermeye niyet etmelidir. İmkân nispetinde, malı sahibine ulaştırmaya çalışıp da bunu başaramayanı Allah'ın affetmesi umulur.¹⁷

5. Malında ne kadar haram bulunduğunu bilmeyen şahıs, zann-ı galibine göre, bir miktar ayırır ve onu önceki kul haklarını elinden çıkarma niyeti ile dağıtır.¹⁸

Tövbe edilmek istenen günah, insanın namusu ve şahsiyeti ile ilgili olduğunda; söylenen söz, eğer mağdurun kulağına gitmemişse, tıpkı Allah hakkı ile ilgili günahtan tövbe edildiği gibi tövbe yapılabilir. Bu tür söylenen sözler, mağdurun kulağına gitmiş ise, o zaman şahsa müracaat edilerek, helallik alınması gerekir.

İşte bu şekilde, günahkâr şahıs, utanarak Rabbinden bağışlanmasını ister ve zikrettiğimiz bu şartları yerine getirirse, Allah böyle tövbe eden kulunun tövbesini kabul ederek bağışlayacak ve ona azap etmekten hayâ edecektir.

3. Tövbede Zaman Unsuru:

Günahlar, Allah'a giden yolda birer engeldir. Günahkâr, zehirlenmiş bir insan gibidir. Zehirlenen kişi için, vakit geçirmek ne derece tehlikeli ise, günah işleyen de tövbede gecikmesi o derece risklidir.

Günah işleyen mü'min, imanının bir belirtisi olarak rahatsızlık duyacak ve hemen ondan kurtulmanın yollarını arayacaktır. Günahın hemen ardından tövbe etmenin farz olduğu hususunda icma mevcuttur. Ayrıca tövbeyi geciktirenler bu sebeple günah kazan maktadırlar.¹⁹

Gazâlî'ye göre; kişi yaptığı günah olduğunu anladığı an, derhal pişmanlık duymalı ve onun tesirini iyi amel ile silmelidir. Aksi halde, kötülükler kalbi istila eder ve bir daha izalesi mümkün olmaz.²⁰

Nitekim hadiste: "Mü'min günah işlediğinde, kalbinde siyah bir leke olur. Tövbe eder, günahı terk eder ve istiğfar ederse, bu siyahlıktan kurtulur, günah artarsa siyahlık da artar..." (İbn Mâce, Zühd 29) buyurulmaktadır.

Tövbe için geçerli olan zamanın son sınırı hakkında şu hadis bize bir fikir vermektedir: "Allah kulunun tövbesini, can boğaza gelmedikçe kabul eder." (Tirmizî, Deavât 100; İbn Mâce, Zühd 30) Ölüm kesinleşip, can boğaza geldiğinde ise, tövbe kabul edilmeyecektir.

Son nefeste tövbenin kabul edilmeyişinin sebepleri şunlardır: İnsan o anda ümit sızlık halindedir. Hâlbuki tövbe, kişinin hayattan ümidini kesmediği bir ortamda olmalıdır. Son nefeste fertlerden teklif kalkar. O anda yapılan işler için iyi veya kötü denmez. Hâlbuki tövbe dünya işlerindedir ve

teklif kalkmadan yerine getirilmelidir. Ahirette herkes pişman olacaktır, ancak o halleri tövbe olarak nitelendirilmeyecektir.²¹ Zira son nefeste günahkârların pişmanlık duydukları an, teklifin olmadığı andır.²² Son nefeste yapılan tövbe kabul edilmediği gibi, o bir yok hükmündedir ve sonuç olarak hiç bir şey ifade etmemektedir.²³ Ömrü boyunca hiç tövbe etmeyenle, ölümü anında tövbe eden, sonuç itibarıyla aynı görülmektedir.²⁴

Sonuç olarak, tövbe ile ilgili şöyle bir zaman dilimi çizebiliriz: Tövbe için zaman; günahın peşinden başlamakta, ileriki günlerde herhangi bir vakte bağlı kalmadan devam etmekte ve ölüm alametleri belirince son bulmaktadır. Yani, tövbenin son sınırı olarak; yaşama ümidinin bitmesi, ölüm alametlerinin belirmesi ve şahsın son anlarını yaşamasıdır.

4. Tövbede Mekân Unsuru:

Namaz, hac gibi bazı ibadetlerin, belli mekânlarda yapılması, faziletli veya gerekli olduğu halde, tövbe için böyle bir 13 mekân şartı yoktur. Zira tövbe, çok yönlü bir pişmanlık olduğu için, yalnız bir mekânda başlayıp sona ermeyecektir.

Bu sebeple, tövbe edebilmek için, şahsın camide bulunması, tekke veya zaviyede olması şeklinde bir şart yoktur. Diğer taraftan; cemaat halinde, bir araya toplanarak, koro halinde tövbe etmek de şart değildir.

Günah işlemiş insan, tövbesini her mekânda gerçekleştirebilir. Şahıs için, günah larını göz önüne getirdiği, onların çirkinliklerinden kurtulmaya karar verdiği her yer tövbe mekânıdır. Yani işçi işinin başında, çiftçi tarlasında, evde kalanlar evlerinde, bu kararı ve retilir ve tövbe sürecini başlatabilir.

Nitekim Yunus (a.s) balığın karnında ve denizin karanlıklarında; "Ya Rabbi Sensin ilah, Senden başka ilah yoktur, Sübhansın, bütün noksanlıklardan münezzehsin, Yücesin. Doğrusu ben kendime zulmettim, yazık ettim. Affını bekliyorum Rabbim!" (Enbiyâ, 21/87) deyip, en faziletliyi yapabilecek iken faziletli olanı yaptığından ötürü Allah'tan af dilemiş tir.²⁵ Allah da onu affetmiştir.

Yine bilindiği gibi Hz. Âdem ve Hz. Havva, cennette yasak meyveden yiyerek, Al lah'ın emrine karşı gelmişlerdi. Cennetten çıkarılıp, dünyada epey müddet dolaştıktan sonra Arafat meydanında "Rahmet Dağı" denen bir dağın başında yaptıkları hatadan do layı Allah'a tövbe etmişler; "Rabbimiz kendimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, muhakkak ki zi yana uğrayanlardan oluruz" (A'raf, 7/23) diyerek Yüce Allah'a yalvarmışlar ve af dilemişler, Cenab-ı Hak da onları affetmiştir.

Tövbe süreci, günahlardan kurtulmaya kalbin kesin olarak karar vermesiyle başlamaktadır. Bu kararın verilebildiği her yerde tövbe sahihtir. Tövbeyi bir mekâna hasretmek, tövbe için kutsal bir yer şartını ileri sürmek, tövbe olayını bilmemek ve konu ile ilgili İslâm'ın esprisini yakalayamamak demektir.

Sonuç:

Yüce Allah, insanı sevap ve günah işleyebilecek bir özellikte yaratmıştır. Yapılan kötülüklerden, işlenen günah ve kabahatten kurtulma, manevî kirlere arınma yolu tövbedir. Tövbe ile insan, yapmış olduğu günah ve kusurlardan kurtulur ve o günahı hiç işlememiş gibi tertemiz olur. Her insanın tövbeye ihtiyacı olduğu tartışılmaz bir gerçektir.

Tövbe, günahın hemen peşinden olabileceği gibi, ölüm döşeğine düşüp, ölüm emarelerinin belirmesi öncesine kadar devam eden bir zaman içinde yapılabilir. İnsanın eceli belli olmadığı için, bir an önce tövbe etmelidir.

Tövbe etmek için, insanın bir aracıya ihtiyacı olmadığı gibi, belirli zaman ve mekânda tövbe eylemini gerçekleştirmek gibi, bir zorunluluk da yoktur.

Gerçek tövbe için; kişi geçmişe pişmanlık duymalı, gelecekte aynı hatayı işlememe kararı ile birlikte, yaşadığı ortamda günahı terk etmelidir. Kul haklarının sahibine iade edilmesi tövbenin en önemli rüknüdür.

Yapılan tövbe sonucu, günahlardan temizlenip temizlenilmediği kuşkusuz yersiz olup, Allah her türlü günah işleyeni temizlemek için tövbe kapısını açık bulundurmaktadır. İnsanların dikkatli olması gereken husus; tövbenin sahih olarak ortaya konulup konulmadığıdır.

* Fırat Üniv. İlahiyat Fak. Öğrt. Üyesi msoysaldi@yeniumit.com.tr

DİPNOTLAR

1. Fîruzabâdî, Muhammed b.Ya'kub, el-Kâmûsu'l-Muhît, Beyrut 1991, I, 166; Cevherî, İsmail b.Hammad, es-Sihah fi'l-Lüga ve'l-Ulûm, Beyrut 1974, I, 146; İbn Manzur, Ce ma leddin Muhammed b.Mükerrem, Lisanu'l-Arab, Beyrut 1990, I, 233.
2. Bu tarifler için bkz., Gazâlî, Ebu Hamid Muhammed, İhyâu Ulûmi'd-Din, (trc. Ahmed Serdaroğlu), İstanbul 1974, IV, 10; Muhyiddin İbn Arabî, el-Futuhâtü'l-Mekkiyye, (thk. Osman Yahya), Kahire 1988, XIII, 298; İbn Hacer, el-Askalânî, Şihabuddin Ahmed b.Ali, Fethu'l-Bârî bi Şerhi'l-Buhârî, Kahire 1987, XI, 106.
3. Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b.Ahmed, el-Câmî li Ahkâmî'l-Kur'an, Kahire 1959, XV, 268; İbn Kesir, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim, IV, 59.
4. İbn Manzur, age, II, 617; İbnü'l-Kayyım, Medâricü's-Sâlikîn, Kahire trs, I, 356.
5. Gazâlî, İhyâ, IV, 78.
6. Bu huzursuzluğun imanın bir alameti olduğu hadiste şöyle belirtilmiştir: "Kişi kötülük yapar da, bu ona rahatsızlık verirse işte o mü'mindir." Bkz., Buharî, Deavât, 4; Tirmizî, Kıyamet, 49; Ahmed b.Hanbel, age., IV, 12.
7. Gazâlî, İhyâ, IV, 9.
8. Kurtubî, age, V, 91.
9. Kâsimî, Muhammed Cemaleddin, Mehâsinü't-Te'vil, (thk. M.Fuad Abdulbâkî), Kahire trs, XII, 4597.
10. İbnü'l-Kayyım, el-Cevziyye, Muhammed b.Ebubekir, Medâricü's-Sâlikîn, Kahire trs, I, 301.
11. Kurtubî, age, V, 91.
12. M.Ebu Zehra, el-Cerime ve'l-Ukûbe fi'l-Fıkhî'l-İslâmî, Kahire trs, s.223.
13. İbn Hacer, age, XI, 106; Âlûsî, Ruhü'l-Meânî, IV, 240.
14. Serahsî, el-Mebcut, IX, 176; Kâsânî, Bedâyi, VIII, 96; Âlûsî, age, VII, 96.
15. Aliyyü'l-Kârî, Şerhu'l-Fıkhî'l-Ekber, (trc. Yunus Vehbi Yavuz), İstanbul 1979, s.415.
16. Muhyiddin İbn Arabî, Futuhât, XIII, 298.
17. İbn Hacer, age, XI, 106.
18. Gazâlî, İhyâ, IV, 68, 69.
19. İbn Kayyım, age, I, 297, 298.
20. Gazâlî, İhyâ, IV, 13.
21. Âlûsî, age, XXVIII, 158.
22. Kurtubî, age, V, 93.
23. Suyûtî, Abdurrahman Celalüddin, ed-Dürrü'l-Mensur fi Tefsiri'l-Me'sur, Beyrut 1414h, II, 458.
24. Maverdî, Tefsir, I, 456.
25. Taberî, Ebu Cafer Muhammed b.Cerir, Câmiu'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'an, Beyrut 1988, XVII, 80.